

mierové výzvy

už nikdy viac
už nikdy viac

medzitým
vojna

PSÍ VINO
časopis pro současnou poezii

2003

24

+ remazury
divadelní časopis z moravy a slezska

649 HX 2003
ÚČL AV ČR
Knihovna
PRAHA

18 - 04 - 2003

1464 2005

Autoři Psího vína 24

p o e z i e a p r ó z a
 Barbara Gruszka-Zych • Milena Fucimanová • Alex Koenigsmark • Galina Klimová • Levon Osepjan • Grigorij Epštejn • Jelena Širokova-Tambovceva • Alexandr Revič • Leonid Rabičev • Lev Gotgel'f • Josef Holcman • Michail Pismennyj • Gerhard Ruiss • Heidi Pataki • Helmut A. Niederle • Manfred Chobot • Hermann Jandl • Kateřina Bolechová • Katarzyna Grzesiaková • Imre Kertész • Sándor Márai • Juraj Kalnický • Pavel Řezníček • Michal Šanda • Ladislav Šelepko • Patrik Linhart • Oscar Ryba

k u l é r P. S.

Jan Krčma - Otec Jan Med v Indii • Petr M. Koubek - Tlalok v nás • Miloš Štěrba • Petr Čermáček • Lukáš Vlček

GLOSY • RECENZE • ZPRÁVY • ANONCE

Milan Libiger:

Bokový přerostlé haiku

2 x Jakub Chrobák:

*o Ivanu Landsmannovi
a Vladimíru Ondysovi*

Ivo Harák:

*Korespondence mezi Jany
(Čepem a Zabradníčkem)*

Jana Pácalová:

Agda Bavi Pain - MORBIS PICTUS

Vladimír Novotný:

Jan Suk a jeho Tajná schodiště

Radim Kopáč:

Bohumila Nusky Tanec Smrti

Petr Cekota:

*o sbírce Descartova lebka D. T.
Lebiody v překladu L. Martinka*

Psí víno jako kokrhel?

Vážení čtenáři,

nevím, jestli je Vám taky tak eufemisticky řečeno mdlo od žaludku, když demokracie útočí, když se hrabe do Iráku. Neměl bych být tak labilní, nemělo by mně tak být. Měl bych se chovat obyčejně, jako vdova. Žena jakkoli zasažená ztrátou nejbližšího před pohřbem zpravidla navaří, zajde ke švadleně upravit sukni podle současné módy a na hlavu zvolí klobouk, který jí bude nejvíce ve smutku slušet. Klobouk - zpravidla kokrhel...

Básníci jsou deriváty žen. Zdá se, že zdaleka nevydrží tolik. A sebevraždami prý vůbec nejvíce trpí skupina autorů pro děti. Moje matka se narodila za války, já jsem se narodil za války, můj syn přicházel na světlo za izraelsko arabské války v roce 1967. Ve světě teď probíhá na padesát válek. Nejstaršímu básníkovi v tomto PV je 82 roků. Jmenuje se **Alexandr M. Revič** a „bojoval na frontoch Vel'kej Vlasteneckej vojny“ - jak o něm píše **Juraj Kalnický**, ředitel Slovenského inštitutu v Moskvě, který celý blok ruských autorů uvnitř čísla připravil.

Jiný básník **Leonid N. Rabičev** je ročník 1923. „Za vojny sa zúčastnil oslobodenia Československa.“ Čili osvobozoval i mě, byly mně 4 roky. Jiný autor zde uvedený se zase jmenuje **Grigorij Izraelevič Epštejn**. Kromě toho, že je básník, je taky „profesionální huslista“. Bibliografie ruských autorů přišly pozdě. Už nezbýlo místa, ale je to zajímavé čtení. **Lev Kivovič Gotgel'f** (1944) je mimo jiné zakladatelem Cvetajevovského festivalu poezie. Je vedoucím Muzea Mariny a Anastasie Cvetajevových. „S výstavní Múzea chodí po různých krajinách.“ **Galina Klimová** (1947) pracuje v Moskvě ve vydavatelství Velké Ruské encyklopédie. Sestavila Antologii moskevské ženské poezie. Překládá z bulharštiny. **Levon Oganesovič Osepjan** je šéfredaktorem časopisu Mecenáš a svět. Vydatel a redaktor ruských, arménských, slovenských a polských autorů. **Jelena V. Širokova-Tambovceva** je kromě jiného kurátorkou slovenské části časopisu Mecenáš a svět. **Michail A. Pismennyj** (1944) napsal Bibli pro děti (3 vydání), sbírku slovenské poezie pro děti atd. atd.

Psí víno se rozšířilo o prózu a z utilitárních i „filantropických“ důvodů přibralo časopis **REMAZURY**, který se zabývá divadelní problematikou.

Při určování pozice na literárním trhu vycházíme ze základní premisy, že Psí víno vydáváme ve Zlíně, ne vlastní vinou teď pohraničním městě. O to víc bychom mohli mít rájem vědět, co se píše za našimi humny.

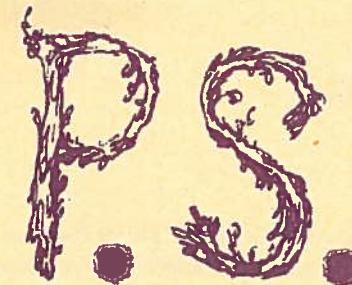
Z tohoto úhlu pohledu odvedl velký kus práce **Marián Hatala**, který z němčiny přeložil a uvedl několik rakouských autorů. Dík patří i **Liberovi Martinkovi**, který už řadu let obohacuje naše čtenáře o autory polské. (**Katarzyně Grzesiakové** se omlouváme, že jsme jí neuveřejnili bibliografiu, ale raději báseň.)

Několik organizačních poznámek

Některým úložitelným básníkům bych doporučil, aby se smířili s tím, že jim za básničku pošleme honorář. Doposud jsem vypisoval složenky a nosil peníze na poštu a za 50 Kč třeba zaplatil 12 Kč poplatek. Když mně to „půlkilo“ vrátíte, uděláte si gestičkem dobře, ale vrazíte do hrdla poštovní charybdy další koruny, navíc já musím pro ten peníz jít a ztrácím čas. Nemůžete-li s penězi získanými za něco proboha tak efemérního jako je báseň vydržet, dejte je na charitativní účely.

Psí víno chce platit honoráře. Protože si to zatím může dovolit. Až bude mít Psí víno v pronájmu kanceláře, sekretářku, vycházet 10x ročně a platit nutně 4 redaktory na plný úvazek, tak si posílání autorských honorářů bude muset odpustit. Zatím je Psí víno děláno na koleně, v mém bytě, a šéfredaktor ani redakční okruh platí nepobírají.

J. Krčma

Nesmíme
si myslit,
že uplynulý čas
zaniká.

J. Bergier & L. Pauwels

P. Med

Podle činů poznáte je...

V severovýchodním osamocení od velké Indie, nacházejícím se mezi Bangladéšem a Barmou, leží kromě šesti dalších i dvoumilionový indický státeček Manípur. Etnická, kulturní a náboženská pestrost tohoto území rozdmýchává separatistické snahy, ústící ve vznik ozbrojených komand, které ze svých horských úkrytů čas od času podnikají teroristické výpady po okolí. Velkým problémem jsou také drogy pašované z Barmy. Málodko by čekal, že má tato vzdálená neklidná země něco společného s naší vlastí. Ač to zní jakkoliv komický, prostě a jednoduše: je s naší vlastí spojena Medem...

Otec Jan Med je téměř sedmaosmdesátiletý salesián, který celý život zasvětil misijní práci. Indii si za svůj cíl zvolil již v neuvěřitelném roce 1935. Nebyl tedy při mnichovském pokročení ani Vítězném únoru, nezařízl obsazení klášterů a násilnou internaci řeholníků počátkem let padesátých. Původní domov navštívil celkem pětkrát. Naposled před pěti lety. Tehdy přijel i do Fryštáku, aby představil své dílo a získal pro ně přispěvatele. Vzpomínám si, jak stál před stupníkem oltáře s hlavou mírně nachýlenou na stranu, laskavě se usmíval a prostými slovy vyprávěl o pořebných. Zaujalo mě, že v jeho výslovnosti nebyla vůbec patrná více než sedesátiletá vzdálenost od všeho českého. Po dlouhá léta života v Indii se dostával do kontaktu s materštinou kromě zmíněných návštěv pouze prostřednictvím krajanských amerických časopisů!

Dnes působí v manípurském hlavním městě Imphálu, kam přišel po letech, po která byl misionářem poutníkem. A pěti věnuje zejména těm nejrůznitelnějším - dětem a mládeži. Založil pro ně již celou řadu škol všech stupňů, internátů a útulků. Školy katolické v Manípuru patří k těm nejhledávanějším, protože jejich studenti dosahují nesrovnatelně lepších výsledků než studenti škol státních (kupř. v roce 2002 propadlo v závěrečných zkoušek, následujících po ukončení desáté třídy, ve státních školách celého Manípuru 78 % žáků, kdežto v misijních to bylo pouze 5 %), a snáze tak mohou získat dobré zaměstnání.

Provoz a rozšířování celé sítě škol a školských zařízení je finančně velmi náročný. Studují v nich totiž převážně děti, které žádné školné nemohou zaplatit.

Otec Jan nás žádá o podporu. Pomozme. A budete-li chtít, věnujte jeho dílu také modlitbu...

Jan Krčma

P.S.: Přispěvky na dílo můžete posílat na adresu:

Jiří Med, Bosonožské náměstí 17, 642 00 Brno 42

Tlalok v nás

Měsíc po uvedení vynikající hry Popelnice v podání Umělecké agentury 777 Vladimíra Kulíška a Radka Michalka navštívila město Varnsdorf další zajímavá divadelní společnost, českokamenické Broukovcovo divadlo, a v městské knihovně předvedla nemohna divákům zcela nevšední představení, v němž se dvojice herců zcela otevřeně vyjadřovala k jedné z nejsmutnějších tváří naší současnosti, k drogové závislosti a jejím řekněme hlubokým souvislostem a následkům.

Černá a pod kůží mřížící hra Alexe Koenigsmarka Tlalok vypráví o mladém muži, jenž zcela podlehl drogám a je právě ve stádiu, které se slangově nazývá dojezd, tedy ve stavu, kdy už droga na narkomana nemá žádný účinek a jeho zážitky jsou jen slabým odrazem byvších radostí, kdy na jejich mísť nastupuje zřejmá naprostá ztráta soudnosti.

Groteska je rámována dvěma nad hladinu šílenství se vynořujícími scénami: na samém počátku přichází jeden z herců a roztržitě (jakoby sám na něčem závislý) předvádí podivné kolečko, v němž rozumné a důrazné projevy proti užívání drog střídají zmatené pokusy se vhodně obléci k přednášce, proložené hektickou konzumací piva. Na konci zase z kruhu fešákových blud vyhleďneme do reálného času hry - a ocitáme se v hospodě, kam nás narkománek prchá sám před sebou, před světem a před poněkud alibistickým nástrojem veřejnosti k odstranění závislých z očí, před ústavní péčí.

Ústřední část hry nás zavádí do tajů nejskrytějších, do hlubin narkomanovy duše. S ním prožíváme jeho život, karikaturu toho, co si za tímto slovem většina z nás představuje. Absolutní neschopnost komunikace je tu nahrazena vlastním světem, v němž se z ústavní ošetrovatelky stává fixní idea, jakási vila nebo anděl. Trápení, nesplněné touhy a očekávání se někdy personifikují do bytosti, která má moc závislákovy sny přiblížit, nebo alespoň konkretizovat: jsou už totiž ve stavu značně zvříecím, tedy ve stavu pouhých stínů jasnosti. On už ani neví, co chce říci, potažmo jak to napsat, neví, čeho chce dosáhnout. A ta bytost, říkejme jí s autorem třeba Tlalok, pak svírá zbytky jeho lidské podstaty, nahrazuje svědomí, dohliží, pozoruje, trestá narkomana kdy a jak chce. Zároveň je to ale paradoxně právě tato bytost, která mu velí k dalším drogovým experimentům.

Dovolte mi nyní malou odbočku, abychom se vrátili na zem: vzpomeňte si na své eventuelní známé, kteří jedou v droze: jak často, zasvěceně a s citem blížícím se lásku o SVĚ droze hovoří. Ona je totiž vlastní, pevně je svírá a pravděpodobně se jich nevzdá. Ne nadarmo vtělil autor závislost do bytosti dábla, Mefista pokušitele.

Na téma drogy by se dalo dlouze hovořit, nejlépe je však o nich mlčet, takový je asi skrytý názor většiny lidí. A jaká je realita? Značná část odborné veřejnosti se netají, že problematika závislosti nemá recept na vyřešení - jediným způsobem boje s nimi je prosadit pohled na drogu jako něco, co prostě k životu nepatří. Tedy, na VŠECHNY drogy. A takovou možnost se snaží Koenigsmarkova hra využít a naplnit ji obsahem snad dosti srozumitelným.

A. Koenigsmark, Tlalok, černou grotesku na faustovské téma v provedení Broukovcova divadla z České Kamenice, uvedla 19. února t.r. na improvizovaném jevišti Městská knihovna Varnsdorf.

Rosamunda hraje na klavír
pro pacienty domova
nemocných na Alzheimerovu chorobu
mezi nimi je její matka
někdy uprostřed dne
zapomene že ji tam dala
nervózně pospíchá
aby stihla záchrannou sonátu
nedoslýchav jí promíjejí
špatnou interpretaci Beethovena
hraje jenom proto
aby nevyšla ze cviku
pobytu s cizí matkou
cvičí prsty a paměť
stupnicí přehrávanou v dětství
na zebře klaviatury Steinwaye
otec se hlásí
nářkem klaksonu pod oknem
hodně jezdí autem
poslouchá varhanní hudbu
vozí s sebou kostel
nedávno mu ukradli tašku
se sedmdesáti osmi kazetami
jako by vyrali píšťaly z varhan
jeho útěky přestaly být vznešené
vím to z Rosamundiných dopisů
dlouhých jako vzdálenost
z Newcastle do Czeladzi
a tak mě nutí
k myšlení na své blízké
k udržení jejich života
v mých básních

Barbara Gruszka-Zych

Winfried jenž bydlí v Kolíně nad Rýnem
když ho nechávají se starat o vnuky
pečeje také trochu o svůj dávný jazyk
zkouší překládat mé básně
vnuci německy nebo anglicky
se svými čtyřmi a sedmi lety
mu sedají neustále na kolena
jasně že je děda vezme do jiných zemí
vzdálených jako jeho děství
proto vzpomíná na vesnici v Opolském Slezsku
podzimním listům šelestící jazyk matky
skloněné pod květinami na šátku
měl tolik co starší Nils David
a ve vědru s okem na dně
nosil vodu ze dvora jenže mu utíkala
jako pohledy děvčat
smějících se polsky
štěrk ho kousal dírami v trampkách
- protože ta země je kousavá - jak říkával otec
a šel s ní bojovat do zahrady
až si vynutil výkupné z brambor a růží
a ty pyramidy uhlí vyrůstající před oknem
starověký Egypt vysypáný z povozu
před příchodem zimy
vzpomíná si také na ostrou trávu na polích
do krve popraskané rty se jako verše
dnes přeložit nedají

„Blahoslavená Barbaro, neboť si myslím, že jste blahoslavená za svoji poezii, která mě dojímá a utěšíuje svým polským jazykem, která je tak velmi polská, jak u mála básníků, a která se nebojí dobrých pocitů, lásky a modlitby. (...) Mám slabost pro Vaše psaní, neboť se zabýváte každodeností mnoha lidí, jež je opomíjená dnešní mladou poezíí.“

Czesław Miłosz, 1994, 1996

Barbara Gruszka-Zych

Naschmarkt ve Vídni

dívka s polovinou obličeje
viditelnou zpod klobouku
se usmívá polovinou úst
spiklenecky jako kárová dáma
z balíčku karet rozhozeném po stole
převráceném větrem
posypaném figurkami
které ztratily hlavu pod mapami
monarchií prošlých zárukou
nediskrétní slunce odkryvá
její štíhlou indiánskou tvář
s temnými hroznými zorničkami
vábících sladkostí
jako šamanka s neopálenými prsty
kterým nebylo dovoleno
nahlednout do příhrádky předků
ukazuje cizincům ceny
nehodnotných předmětů
vyhozených na smetušku
kupují je jako by chtěli říct
že na světě není nic k vyhození
že vše je hodnotné jako sám život

v Jablunkově

město se spletenými prsty budov
kolem náměstí nízké výkladní skříně
aby sloužily jako zrcadla třem řezníkům
vedle sebe každý má pěkné příjmení
Ciencia Gorzoňka Pobožny zabíjejí telata
pokládají je na obětní stůl chladicího boxu
ani se nezpovídají z krve prolité z tepen
do kaše a mletého masa občas závan
kazících se uzenin připomíná jak je tu hříšně
dále prodej živých ryb plujících v kádích
v tom horském městečku daleko od moře
ryby před smrtí se drží vody hlasitě plácejí
když je z ní chťejí dostat děti trpělivě
čekají až kapr vystrčí vousatou tlamičku
mudrce z předstíraných hlubin a polknou
trochu vzduchu po němž se netlustne
aby ochutnal cizí svět zanedlouho se budou
nevinně napcpávat jeho mlčícím masem
s černým pruhem tajemství viditelným pod kůží
v sněhobílých závějích ubrusu v temných záblescích
nožu ještě nepřišla skutečná zima ještě voda
v kádích s kapry nezamrzla ani se nesrazila krev
krávy ještě nikdo doopravdy nezemřel
protože tady nikoho neznáme oknem hotelu na stropě
ledový reflektor měsíce světlem z jiného světa
libá tvá ráda někde pod lopatkou nedovoluji
nikomu aby mi hleděl do srdce zakrývám je dlaní

Rembrandt van Rijn

Barbara Gruszka-Zych - novinářka, redaktorka týdeníku *Gość Niedzienny* a *Śląsk* v Katovicích. Žije v Czeladzi. Vydala sbírky poezie *Napić się pierwszej wody* („Napít se první vody“, 1989); *Teren prywatny* („Soukromé území“, 1995); *Nic się nie stało* („Nic se nestalo“, 1997); *Pali się mój próg* („Hoří můj práh“, 1998); *Zapinajc kolczyki* („Při zapínání knoflíků“, 2000) a *Podróż drugą klasą* („Cesta druhou třídou“, 2002).

sedím unavená
naproti autoprotrétu stále staršího umělce
tvář v tajemství stínu
které neodhalí bodové osvětlení
příruček dějin umění

světlo odměřované od otevřeného oka
rozlévající se na levé tváři blíže k srdci
stále žlutější vypalující se žárovka
ztrácející se povědomí dobra a zla
vždyť co malíř zmůže
vymýší světlohru aby co nejméně vysvětloval

jenom syn Titus s rukou výrazně ozářenou
světlem svíčky
Titus zaujatý čtením svého krátkého životopisu
zanedlouho umře
neboť mu už svítí světlo zapálené otcem

Z polštiny přeložil Libor Martinek

Milena Fucimanová

Poznání

Co asi prožívá ta žena která občas škubne rty
a potom se znova uzavře do své laviny
Jedeme namačkáni jeden na druhého
bez doteků
Každé zazvonění mobilů mě olízne jako sýčivý plamen
Co dělat se zářezy cizích tajností
vykřikovaných tak obnaženě do cizích
zvukovodů
Za mnou stojí zoufalý muž
který chrčivě vydechuje slova ze lvích jam
Vím to protože je znám
ty jámy
ty stisknuté čelisti

* * *

Vlažná voda odkvetla v hrnku
k pití už není
nebudu přece pít včerejší den

Zelená smrt obrůstá chléb jako
reinkarnovaný panenský věnec

Jak to povědět mému andělu strážci?

Klidně to pověz. Klidně.
I kdybys přitom obrátila naruby všechno svaté a průzračné:
Anděli strážce můj
mám strach
že soucit zataivil ve mně brod
a já přejdu řeku po hladině
s vytřeštenýma očima
se strašnou touhou po prachu a hlíně
a od této chvíle budu každým krokem šlapat vodu
šlapat po daru

Trasa M

Stranou frekventovaných cest
už tolík nejezdí žádná zdrhovadla
ale zato Hamlet pořád ještě nerozhodný
ani smrt si na něm nevzala to co chtěla
na vem si tělo a upaluj jí řekl
já ještě musím fouknout do zaprášené galaxie
přinutit pavouky ke sjezdu
k padání na níti
což dobře znám z legend a pohádek
ze zkušenosti která ztuhla jako láva

Už chci být zticha ale
potlesk ze mne vždycky vyzdímá ten
oplocený monolog
jak být protažen strachem jehly
a sšít či nesít řešeta
kterými odtékají jikry i jiskry

Vzkazuju po chlebu

protože se ani nemusím ptát a všechno mi dovolí
jednou jsem v krajici našla vlas který zůstal bílý
jako všechny vlasy co viděly víc a ještě mnohem
jako by zkušenosti odbarvovaly svět za oknem

ukrojte si sami
kolik unesete

Neznaboh

Musel jsem oholit tu kočku až po růžovou kůži
vysvětlil rozhořené Lize za záchrana zvířat
protože se jí vždycky zježila srst
když zaslechla mňoukat myši

Naučily se to od jejich májových koťat
a z kočky šílené jako bys jí přivázal k ocasu
otépku z malíčkých jehel
odkapávalo mléko jako mezičas

Hostina bez chleba

Celou noc jsem nespala
chvíli četla kapitolu historického románu
o cvičném souboji který se neobešel bez pýchy a nenávisti
a chvíli jen tak chodila po pokoji potom po bytě
nejraději bych do ulice ale bylo ještě černo
hospodští převci před hodinou naposledy klovli do okoralého
vzduchu
a nebe stáhlo žaluzie

Básníci vyzývají lásku
bez které prý na světě nic a nijak
břímě života a smrti
si vytahujeme z klobouků za bubnování nosičů zavazadel
ale co se soucitem
který je vrostlý do země ale řítí se kosmickou rychlostí
takže nevíš jak to vlastně s tebou je
stojíš či utíkáš ale neutěčeš
běžíš závodní dráhou měřenou citem který se nedá nakreslit
tím méně povědět
chutná jak krev vysátá z cizí rány
ale ty ji pliváš kolem sebe jako dračí semeno
Soucit
protáhlé neznělé vmeno
krtinec pod kterým je houf mladých krtků
a nesmíš na ně s lopatou
nesmíš na ně vůbec ničím

Modlitba

Bože odejmi ode mne tu prapodivnou esenci
která vypadá jako láska
ale není to láska
vstupuje do arény jako rytíř v bílém
který zahodil brnění i ruce
aby nezardousil
má koně - nekoně
aby se nevzepjal
meč - nemeč v ústech
aby nepolíbil

Milena Fucimanová

Alex Koenigsmark

KAŽDÉMU JEHO AMERIKU

„Něco jsem objevil,“ vyprávěl mi jeden můj přítel, „a totiž určení okamžiku, kdy začneš stárnout. Je to ve chvíli, kdy zjistíš, že existují slavní zpěváci, které jsi nikdy neviděl a ani neslyšel. Ale tvůj definitivní konec, totiž začátek období totálního dědkovství, nastává až v okamžiku, kdy jsi nejen zapomenutý a nikoho neznáš, ale zato neustále objevuješ, že ostatní pořád objevují Ameriku. To je ale velice frustrující skutečnost...“

Můj dědeček vrtěl nespokojeně hlavou, když se díval na to, jak upadá vzdělání, jehož se dostává mému otcu na školách. Můj otec mě litoval, jak málo se naučím na mých školách a já zase jen bledl, když jsem s děsem sledoval, co se to učil, respektive co všechno se neučil můj syn a ten teď vrtí hlavou nad nevzdělaností svých dětí.“

„Tomu se nediv,“ řekl jsem mu. „Je to jednoduché. Poklesu kvality vzdělání předchází pokles kvality pedagogů. Divit se není čemu, jelikož dnes začínají učit ne ti, které jsme učili my, ale už jejich žáci - a to je tedy pořádný úpadek, už my jsme měli horší učitele, než rodiče a ti dnešní studenti mají logicky ještě nevzdělanější kantory, než jejich kantoři. Ale není to jen nevhodné...“

„Proboha, v čem je ta výhoda?“ omdléval můj přítel.

„Cím méně věř, tím je tvůj život bohatší. Májí pořád co objevovat a přicházejí s pořád novými nápady a myšlenkami. Může to ovšem vést ke špatným koncům. Povím ti takový příběh, zní absurdně, ale je to pravdivý příběh.“

Na počátku dvacátého století žil v jedné bosenské horské vesnici Bosňák Božko Bosnič a ten měl syna Srečka. Malý Srečko se při porodu přidusil, trochu pokřivil, byl chlupatý a skoro bez krku, vypadal jako opice a matka i otec byli přesvědčeni, že se ráději neměl ani narodit, styděli se za něj a tak ho brzy poslali do těch nejvzdálenějších kopců, kde aspoň pásl kozy a ovce.

U toho se Srečko nudil a hrál si s kamínky. Řadil je tak všelijak vedle sebe a když večer kontroloval, zda má ovce všechny, napadlo ho, že prostě za každou ovci položí jeden kamínek, za berana černý, za ovečku šedý, za jehně bílý oblázk... Za kozla břidlici, za kožu pyrit, za kůzle úlomek červeného mramoru.

Nevíme jak, ale z té hry se sčítáním různých kamínků vznikly matematické úlohy a Srečko řešil cím dál složitější problémy, až postupně objevil nulu, rovnice i irrationální počet. Ostatní horálé ho však proto neobdivovali, mysleli si, že je blázen a nebýt toho, že se mu neztrácely ovce a jeho sýry byly výtečné, možná by ho byli také vyhnali.

Když mu bylo asi čtyřicet let, přišli Němci a v horách se objevili partyzáni, kterým Srečko dodával sýr, jako komukoliv jinému. Zá tah zvláštního komanda proti partyzánum měl jen jeden úspěch. Partyzáni utekli, ale Srečko padl gestapu do rukou, či co to měli.

Velitel Heinlein uviděl, jak si Srečko, jehož nenapadlo, že by ho snad chtěli zastřelit, krátí čas se svými kamínky, podivil se tomu a nechal si to vysvětlit. Srečko měl radost, že jeho hračičkaření někoho zajímá a pokusil se vysvětlit Heinleinovi, jaké zajímavé věci s kamínky objevil.

Vzdělaný Heinlein užasl, nenechal Srečka zastřelit, ale poslal ho do Berlína, aby si ho prohlédli a poslechli učenci v Deutsche Akademie. Jeho objevy vzbudily úžas a profesor Meineke, který výzkum vedl, byl ošklivým a jinak tupým géniem zcela okouzlen. Jestliže se takhle daleko dopracoval se šesti druhy kamínků, jaké úžasné perspektivy se asi otevřou, když dostane k dispozici jiné prostředky? Mezi genialitou, šílenstvím a debilitou, věděl Meineke, leží jen ono příslovečné ostří nože... Brzo se ale ukázalo, že Srečko sice objevil iracionální počet a jiné matematické principy, jež byly ve zbytku světa objeveny už někdy v 16. století, není už ale schopen jaksi pokračovat. Dveře k dalším třináctým komnatám už byly zamčeny pevně.

Jeho génius odpovídá právě stavu matematiky v šestnáctém století. Bylo to sice zajímavé, ale to bylo také všechno. Místo genia se stal chudák Srečko jen raritou, která sama o sobě nebyla zase příliš zajímavá. Když se Rusové blížili Berlín, zanechal utíkající Meineke Srečka s jeho kamínky v nemocnici na psychiatrickém oddělení a tam mu někdy v posledních dnech dubna 1945 dali injekci pentotalu jako ostatním chovancům. C'est tout, finita la commedia.“

„Hrůza,“ řekl přítel. „Ale jaké je tedy řešení?“

„Ale to je přece jednoduché,“ triumfoval jsem. „Snadná pomoc - nikam nejezdí, zůstaň doma, nikomu se neukazuj, nic nečti a objevuj dál.“

Z knihy „Jak se stal Rockefeller miliardářem“

- vyjde v nakladatelství Akademia

Galina Klimová

* * *

Alexandrovi Revičovi

Zošijem ti nebo z vtáčich klinov
narýchlo to všetko polepím,
živé dažde chytímy nitkou živou
z široširej planéty...
Také nebo - paplón len kúsočkov jari.
Čo vie spievať, lietať, večne žiaríť
orchester dychový, pod ním vietor
i rep i rock - moja zošpúlená pera vie to,
ako v siedmom nebi, potom znova, opäť...
Do rohu hojnosti mesiac musí zapäť.
Do mladého vína, časy odpúšťania.
A ty ako junec, a ja ako panna.
Svätožiara z peria - vienok nad nami -
sýkorky, penice, hýle, havrany,
aby sme sa jeden v druhom nachádzali zrána
pri rozdaní úloh, veršov vydaní.

Levon Osepjan

Ak

Svet v okne za závesom,
Ja sám v ňom nie som,
Čiusi dušu hrejem - chlad mi pomáha...
Čiesi tváre osveľujem celkom donaha...
Do veľkosti oslepujem, plienim,
Lahostajnosť tienim –
Vlastný osud môj, či námaha...

Ja sám v ňom nie som,
Svet v okne za závesom...
A po lici slzy cností,
Hovoriace o marnosti...
Šepot, vzdychy, vysvetlenia
Do nadšenia čo sa menia...
A prostá daň - vnád dievčenských koláže.

Svet v okne za závesom...

...no načo sú slová o krásie
ak oni vo mne ani ja v nich nie som ?

Grigorij Epštejn

* * *

Aké nezmyselné, smiešne, aká lož.
Vážne dvoriť mladej a neznámej žene.
Zodvihnuť zo zeme upadnúci nôž.
Do hrude ho vrazíť - a je vyriešené...

Ako mláďa v daždi vyskakovať bosé.
A do mora lásky padať zo strží.
Na chvíľku sa prespať v rannej hmle a rose.
A ďalej si klamať, že to vydrží...

* * *

Môže byť že ticho takto zreje?
Prečo moja duša mlčí zatiaľ?
Je to polospánok, štít, či nie je?
A či iba sily tak sa krátia?

Je to oddych a či iba prázdro?
Je to dočasné a či je to večné?
Bezbrehá pustota čo ľahá na dno.
A strašná tma ako v nekonečne.

Dohára knôť mojej úlohe,
Veršoskladba etúd – rozmer doby
Nenachádzam ale vyjadrenia, ak - len úbohé
Nastrkané do ponožiek, do zásoby...

Jelena Širokova - Tambovceva

Plešina s bradou

Čítala som na strieške kiosku z dreva:
„Prajného starca za muža si má vziať deva
- plešinou ti cestu osveti do celého sveta
a bradou šedivou komôrkmu riadne povymetá...“

Alexander Revič

Hudba

I. Storočie dvadsiate sivé naskrz - cez maniere cez rytmu – všetko ladným skokom, odkukané vrabčie, tak zrodilo džez, ako hlt do hrdla čo si mimovoľne stokol i rock i zlo i bohapustý chľast, potratilo sluch, tak je tažko nájsť zvierajúce tóny – ako obruč okov, niet hudby – tróni tu, akoby len bokom hromotné mlčanie, trestajúca päst, a hluchota, predpovedaná už Blokom.

Leonid Rabičev

Nota Bene

Na papieri nevyznies nič strašne, Pokiaľ je iba v mysli experiment, Jeden blondín, jeden študent, Vedomie viacpodlažné, A preto strašne vážne

(N.B.) nepremárniť moment
(N.B.) Kto po lane sa lúdi?
Kto po hrnate ku cielu sa motá?
Kasáreň, čata a rota?
Aj "Krok vzad", a aj "Prízrak blúdi"...

"Dva kroky vpred" a aj slota...
No vtedy už sa teória vlúdi
Do praxe. A poodmotá
Sa história - a čnie z jej bubna
"Nikdy ak nie dneska!"

Fráza osudná a zhubná -
Je začiatkom. A na konci plieska
nadstavba, alebo pády ku dnám.

Lev Gotgelf

* * *

Nechce sa písat':
Nieto vhodnej témy.
A v okne vonia kisňa -
Kvitnúce chryzantémy.

Miniatúrny sad:
Ohrada - len dve skaly.
A molekuly visia
Vídali - nevídali.

Vyšla si v kimone
Podobná volavke
Zvaril som víno len
A dávka po dávke

A žijem naopak
Nehladiac na systémy
a vždycky do roka
rozkvitnú chryzantémy

* * *

Deň a noc len cesty mesiac,
Prenasledovaním bité,
Čierno-žltý polomesiac
V chladnom nebeskom orbite.
Čudných besov dlhou cestou,
Kde i silné kone hymú,
Naháňa sa za nevestou,
Lahnúť do rajského plynu.

(*Labirinty ničoty*)

Z ruštiny přeložil Juraj Kalnický

Josef Holcman

Zpráva z lázní

Mám za sebou zimní ozdravný pobyt v Luhačovicích. Prošel jsem známá místa a záviděl sám sobě léčení z doby před třiceti lety. Já jsem tehdy s nechutí, na doporučení lékařů a přání mých rodičů, kteří se velmi báli o můj zdravotní stav a trpěli tím, když mě viděli trpět, odjel v máji na léčení jako mladý muž ze slovácké dědiny a to léčení, ti hosté, kterí volným krokem chodili kolem starodávných domů, ta atmosféra dýchající dobami Janáčka, ty lázeňské altánky, ty léčivé prameny, ty mimolázeňské procedury, mě uchvátily natolik, že jsem denně se sobě podobnými pil pivo U Havlíčka, kořalku v Krystalu a večer na Slovácké bídě víno při tanecku. Spal jsem málo a procedury jsem šidil, a když jsem chodil na pravidelné kontroly, tak paní doktorka konstatovala, že můj zdravotní stav se přechodně zhoršil. Ale to je běžné, to je reakce, teprve doma poznáte blahodárný vliv Luhačovic, ujišťovala mě. Takže jsem se z těch lázní vrátil tak zhuntovaný, dobrý a zrychtovaný, že jsem po příjezdu domů musel k lékaři a otec konstatoval, že lázně jsou na hovno.

Nyní už jsem procedury bral vážně a doporučení lékaře k procházkám také. Na první z nich jsem zjistil, že ze Slovácké budy je troska, jenom zčernalý komín tam trčí, vyhořela. Byla prý dobře pojštěna, pachatel je neznámý, v době požáru byl totiž u moře, zaslechl jsem na kolonádě. Jinak teď v zimě je z těch lázní malý, vlastně velký, domov důchodců a já pozoruju to jejich hemžení, vstávají v šest hodin, aby měli procedury rychle skončeny, předbíhají se u lékaře, na inhalacích i na uhlíčité koupeli. Dělají to tak, jak se to dělá na vojně: pospíchají, aby se čekalo a čekají, aby mohli pospíchat. V jídelně se rozčilují, když hněd po příchodu nemají polívku a dělají na stole chaos: stará paní naproti mně si vzala můj kompot, do kterého hrábala a potom pošeptala důchodci po pravici, že mu ten kompot daruje, on dělal cavyky, ale potom ho ke svojí svíčkové přidal. To mě rozčílilo, že důchodci si kševovali s jídlem, které zaplatila moje zdravotní pojišťovna, ale nic jsem neříkal, s tím nic nenadělá, protože toho je víc, oni si třeba pravidelně nalívají čaj do hrneků po levé ruce, takže když já si stihnu před nimi nalít čaj po pravé ruce, tak jeden hrnek je úplně mimo svého majitele, a oni s tím hrají šachy a polévají stůl, zvlášť salát z červené řepy nemají servírky rády, protože po ní vyměňují skoro všechny ubrusy. A při tom čekání na jídlo se i vzdělávám v diagnózách, v ústních chorobopisech slyším, jak paní od vedle říká - a cukrovka, paní, je taky od nervů a pán vypráví, jak byl na operaci s prostatou a co mu kam předtím strkali a všudypřítomný je ten lázeňský humor: sestra volá na inhalacích - paní Daňová, a paní ji opravuje - Daňová, sestřičko, Daňová. A pán který inhaluje páru se nadechuje a volá:

Milostpaní, vy s tou vaší čárečkou naděláte!

A tak i mě ti pacienti výšetřují, proč tam jsem, co jsem prodělal a co mě trápí a podle složení procedur poznají, že rýma a dutiny, tak jsem musel povyprávět, jak jsem byl před měsícem na operaci, mně se v nemocnici hrabali v čelíčku a já jsem po tom výkonu byl do-

konce i na jednotce intenzivní péče a tam leží dohromady muži i ženy, osm lidí má nasazen kyslík na ústech, dráty na srdci a kontrolu dýchání, plno hadic a drátů a skoro všichni chrápají a hučí, naříkají, úpí, jeden kuřák tam vychrhlával plíce, chropťel dva dny, ale jedna paní si i zpívala, bylo to jako tropický prales po ránu, a přes jednu postel ode mne ležela mladá cikánka, ale už při těle, byla zvídavá a pořád brblala a už ji to asi přestalo bavit, když se najednou otočila na svého souseda, roztrhla si pod krkem ten hábit s razítkem Fakultní nemocnice Brno, až se jí mohutné prsy vylily dolů z postele, rozlily se přes to kovové zábradlíčko a ona zvolala hlubokým hlasem:

Líbí se ti prsaté ženské, že? a tomu sousedovi se tak zrychlil tep, že obrazovka začala pípat a červená křívka prudce skákat a on zmatený zakotkal: Nee, já su na chlapy, a to už tam byla sestra co se stalo a nadala té cikánce, která se bránila, že už to tam nevydrží. A druhý den za ní přišel zástup příbuzných, rodinný klan a rada starších a všichni, jeden po druhém, chtěli hovořit s panem primářem a on několikrát konstatoval, jaká je diagnóza, že se jednalo jenom o polyp v nose, polyposis nasi a rhinitis chronica, ale nic vážného a že po celkové anestezii musí každý pacient pro jistotu pobýt aspoň den na jednotce intenzivní péče a trpělivě vysvětloval všem mužům s klobouky a brýsky a prsteny, že jejich dcera, vnučka, maminka, teta, sestra, švagrová a sestřenice není v ohrožení života a já jsem záviděl té cikánce takové množství návštěv a dojímal mě to.

Když jsem to dovyprávěl, tak lázeňští pacienti u stolu se smáli, jen jedna paní při těle se tvářila přísně na ten můj projev a tak už jsem neříkal nic, přestal jsem s nimi komunikovat a raději jsem si telefonoval se ženou a syny.

Po třech týdnech pobytu jsem se rozhodl navštívit domov, protože moje žena odletěla podívat se na Cejlon jak vypadá slon a mladší syn měl horečku. Ten starší pro mě přijel na nádraží a jeli jsme do lékárny koupit paralen. Měli zavřeno, ale já jsem zaslechl živou hudebu, tak říkám - Honzo, co je to? A on odpověděl, že na Lešetíně je fašank a že jsou tam i kluci z Malé scény, i když vzápětí toho zalitoval, protože mu blesklo hlavou, že já jsem na Malé scéně patnáct ruků hrál divadlo. Jedeme tam, zvolal jsem a tam byl mumraj a kořalka, masky a zabývačka a v hospodě jsem potkal Huberta a Kleina a dal jsem si dobře vychlazené pivo. Debatovali jsme o historii lázní Luhačovice a Jurkovičovi, Klein do toho zpíval Za starú Breclavú, potom druhé pivo a už tam byla Kunderova esej o českém národu z prosince 1968 a Havlova reakce a dohadu, proč a jestli vůbec tam zůstala averze a třetí pivo a téma psaní a ženy a Vaculík a recitování Kleinovo Za starú Breclavú, čtvrté pivo a umění a Hemingway, Majakovskij, Konstantín Biebl a Sokrates a Bohumil Hrabal, kteří uškrtili vlastní píseň, a páté pivo a vrcholy a propasti slavných lidí, umělců i politiků, a naráz konstatování, že největším rasistou na světě je prezident Zimbabwe Robert Mugabe, protože nejen že nechá vraždit bílé farmáře, ale bere tím obživu svým soukmenovcům, a Chirac je starý podvodník, protože ho přijal a Hubert se ptal - kde? A Klein volal - Za starú Breclavú, a když jsme se rozcházeli, tak pan vrchní říkal - pánové, dáme si ještě něco? a Klein zlomeně řekl - jo. A co to bude, pánové? Za starú Breclavú, běkl Klein, ale přesto ješ-

tě poručil rum a můj syn už tam dávno nebyl, ale bylo tam prázdro, v těch našich hlavičkách, plničké prázdro, jak říkával kyjovský Londýňan Ivan Jelínek

Ráno jsem disciplinovaně vstal, umyl se, oholil a odešel do práce. Na mostě, už ve městě, jsem potkal kolegu na kole a on říká - kam jdeš? Do práce, odpověděl jsem a on zařval:

Ty vole, dýt je neděle! A jak bylo v lázních?

Ty vole, lázně, řekl jsem si. Tak jsem odešel na autobusové nádraží a odjel do Luhačovic, byl jsem nevyspaný a bolelo mě v krku, ta chladná piva v únoru. V pondělí jsem měl poslední procedury a ta-

ky teplotu, ale šel jsem na masáž a na cvičení, všude tam byl průvan, já nesnáším ty zdravotníky v krátkých rukávech, jak milují průvan, a potom na uhličitou koupel a na závěr dýchání framykoinu a osm minut ústy Vincentku a sedm minut nosem a potom společná inhalace v komoře u pootevřeného okna, kde pro páru není vidět a já jsem se zrasovaný doplňil na pokoj, který už jsem měl do devíti opustit, ale nemohl jsem, protože jsem se chtěl při těch posledních procedurách vyzdravit a tak jsem v tranzu naházel věci do tašky a čekal na autobus, ve kterém se netopilo a mně se v horečkách zdálo, že se vracím domů z těch lázní po třiceti letech.

Michail Pismennyj

* * *

Náreky horké - zbytoční donori,
Košelu môžeš trhať, smútiť,
Zjaví sa ako meteorit,
Prekvapenie na poslednej púti.
Nový most stavať - výhľad malý je.

I Boží syn je proti klincom slabý
Oblizne víno z hrotu kopije
A bude hádat' z Mliečnej dráhy
To, či ho ubliženia zlomia
A či je jeho otec na nebesiach doma

Ked' vidí, že žije ďalej ako stádo
ten pre koho milosť žiadal...

Komu je treba efekt hviezdupádov,
Ked' vôkol iba zlodej a zrada?

* * *

Ľahučká túžba moja ako dym
vysoká ako ľudské nebo
v korune biednej služby-lahody
prežíva nostalgie s tebou

v belasej volnej košeli
či padám a či úspech nastal
od žiaľu kážeš sa mi veselíť
a plakať len od šťastia

uväzni navždy slová plané
budem ti vďačný túžba za to
nech rieka slz sa valí na ne
kanálmi smiechu - nelížme už blato

Ja

sedím brešem hľadím ako slepý
do rozhviezdenej stepi
prikučutý ku starej búde
obojok mám proti nude
môj rozmach regulujú oká reťaze
pod slnkom v daždi na mraze
tak sladko nebotyčný
pach stepi vo mne - nekonečnej

prični

Daždivý svrab - už aj tu na Rusi
Krútňavy mrakov - nuž sa všetko vrtí
Aj mňa chce od koreňov čosi zadusiť
Tak ako mrkvu na záhonoch krtí

Osivo mizne v zuboch pažravého kozla
Obratne všetko drúzga odvrchu až do dna
Len ako na protiveň - ako strela do zla
Odolávam ja sám - pramienok - voda spodná

Čo mám sa zbaliť hned' - hrdinsky a či zbabelo?
Okolie aj keď zmätok, špina si...
Len kaluž dá si šliapať na dušu a na telo
A bez slov strúha iba grímasy...

Hudba

Neznámy motív tak ťa osloví
- ako cudzia žena v cudzom sade.
Hlboko vo mne - v cudzom kraji, všade...
Cudziemu núka hostovi

feromón - nech ľahšie nájde brody.
Putujem - kríž s nohou v pohrebisku.
Po tom čo už som pochoval brodí
sa bezútešná melódia môjho zisku.

Pretečie chórom - v súzvuku.
Aj hľuché ucho ide na ruku.
Poltóny v c-is a celé tóny v mol-e...

Viem, hudba - raz ma srdce zradí, vysmeje
- pre sobáš s tebou - nepokojné pereje,
pre stigmy nekonečné - partitúry holé...

1

2

vodka na noc
nestojí za moc

s lyžičkou medu naráno voda
pane môj, nie je to škoda?

navečer
každému rylu
mohylu

a zrána
ho uhostí
slad úzkosti

Z ruštiny preložil Juraj Kalnický

Gerhard Ruiss

Posledné vystúpenie Majkla Jacksona

Natrieskaná hala. Ultimativna mega šou sa môže začať. Zažnú sa svetlá, Majkl Jackson zľahka pobehuje pred svojimi hudobníkmi, tanecníkmi, zborovými spevákmi a technikmi, čo pobehujú za ním vo vojenskom útvare. Nevidieť žiadnu výpravu a žiadne nástroje, ich násťup nesprevádzajú ani svetelné, ani zvukové efekty. V publiku, ktoré je tým prekvapené, zavladne ticho.

Jackson: Ste v pohode?

Útvar: Vpohodepohodepohodepohodepohodepohodepohode.

Jackson: Naozaj v pohode?

Útvar: Úplnevphodepohodepohodepohode.

Jackson: V dobrej pohode?

Útvar: Všialenedobrej. Všialenedobrej.

Jackson: Ak ste naozaj v pohode, chcem to počuť!

Útvar: V pohode - v pochode! (Publikum sa pridáva) V pohode - v pochode!

Jackson: (zastaví sa, jeho útvar za ním tiež, a obráti sa k publiku) Vy sa máte, ste v pohode, a ja tu stojím a neviem, čo mám povedať. Povedzte mi to!

Publikum: Drž hubu!

Jackson: Áno, povedzte mi to!

Publikum: Drž hubu! (útvar sa pridáva) Drž hubu! Drž hubu!

Jackson: Milujem vás. (vzdialí sa)

zotavenie

demokrati sa v diktatúrach zotavujú po demokracii	hladujúci sa zotavujú po hladovaní tak že umierajú hladom	zotavení naspäť vrátia sa tí prví.
--	---	--

Rakúšan **Gerhard Ruiss** (1951), vyučený sadzač, no živil či živí sa ako reprodukčný fotograf, publicista, rockový hudobník, herec, divadelný režisér a sólo-enterainer. Publikuje básne i prózu (*Štát na cenu. Prípad Bernhard, alebo Ō et nous. Café Sarajevo. Prvá ľudová komédia*), je autorom viacerých príručiek (napríklad Literárny život v Rakúsku), uverejnil množstvo teoretických článkov, v ktorých sa zaobráva postavením spisovateľov, úlohom umenia, kultúrnou politikou v Rakúsku a možnosťami jej reformovania atď. Vydal dve CD platne so šansónmi vo viedenskom dialekте.

Heidi Pataki

apple & macintosh (balada o tibetskem počítači)

pre Heinera Müllera

do jednej počítačovej firmy v New Yorku
príde opäť tibetského kláštora
(čiže ešte pred čínskou okupáciou)
a pre svoj kláštor chce kúpiť počítač.

počítače tejto newyorskej firmy
sú špecialistami na bleskuryčle
kombinácie čísel.

možno ten počítač, opýta sa opäť,
prebudovať tak, aby kombinoval písmená?
vyžiadalo by si to malú úpravu,
vysvetlia mu ľudia z newyorskej počítačovej firmy.
trochu si treba priplatiť,
ale urobiť sa to dá. no problem.

opäť zaplatí v hotovosti a dostane počítač.
tu sa ho jeden z manažérov spýta: kúpa
je o. k., ale osobne by ma zaujímalо:
načo potrebujete počítač v Himalájach,
v kláštore?

mnich sa po aziatsky usmeje a povie:
nebudete tomu rozumieť,
a ani ma to vonkoncom netrápi,
no ak chcete, poviem vám to:

už asi 400 rokov
pracujeme s 200 mnichmi na tom,
aby sme našli meno, ktoré boh
dal sám sebe, vyráiali sme, že
ak to takto pôjde ďalej, takto manuálne,
budeme ešte raz potrebovať 300 rokov,
ale s vaším počítačom
(pozreli sme si všetky prospeky)
asi nebudeme potrebovať viac než dva roky.

manažér sa po americky usmeje.
opäť si berie počítač.
kvôli obsluhe s ním cestujú dvaja inžinieri,
aby mu ukázali,
ako ho používať.

mnisi sa učia veľmi rýchlo, a počítač
vyhadzuje kombinácie každý deň & každú noc.
mnisi si všetko lepia do hrubých kníh.
miestnosti sa plnia knihami.

na jeseň druhého roku pri raňajkách hovorí prvý američan druhému: počuj, myslím, že bude lepšie, keď vypadneme skôr ako vylezie posledný output.

a to už prečo, spýta sa ten druhý,
nie je tu pekne?
ale hej, no zistil som,
prečo to tí mnisi robia.

prečo teda? si predstav, majú
fixnú ideu, že ľudstvo stojí
pred úlohou
nájsť meno, ktoré boh
dal sám sebe,
a keď ho nájdú,
boh stvorenie sveta odvolá.

prepánajána, povie ten druhý,
to je ale slabomyselnosť!
to my vieme, ale ak sa nič nestane
a vylezie posledný output -
mnisi sotva uveria, že na vne nie je
počítac alebo my,
a sme v peknej kaši.

druhý to uzná. zájdú za opátom
a povedia: chceli by sme ... ehm, mnisi
už s počítačom vedia zaobchádzať,
nemajú žiadne problémy ... nemohli by sme
ísť domov o mesiac skôr? Veď viete, rodina a tak.

opäť sa po aziatsky usmeje a povie: samozrejme!
dá im kone, zásoby potravín, a oni idú
na koňoch, idú hodnú chvíľu dolu himálajami,
a kláštor nestrácajú z dohľadu.
ten prvý sa pozrie na hodinky a povie:
čoskoro vylezie posledný output!
smejú sa z hlúpych mníchov
a ešte raz sa v prítmí otočia,
obzrú sa; a zrazu zhasnú hviezdy.

Poetka a esejistka Heidi Pataki (1940 vo Viedni) študovala publicistiku a dejiny umenia, bola redaktorkou viedenského mesačníka *Neues Forum*, je dlhočasou spolupracovníčkou Rakúskeho rozboru, ale i Hessenského rozboru či stanice *Freies Berlin*, okrem toho prekladá zo srbochorváčiny. K básnickým zbierkam, ktorými väzne prehovorila do vývoja súčasnej lyriky v nemeckom jazykovom priestore, patria najmä *Schlagzeilen* (Veľké titulky, 1968), *Stille Post* (Tichá pošta, 1978), *Kurze Pause* (Krátká prestávka, 1993), *Autodafé* (1998).

Helmut A. Niederle

Sup hnedý alebo otázka miesta, na ktorom bije srdce

Bol raz jeden sup hnedý, ktorého srdce nesmelo biť na mieste, kde u supov zvykne biť. Navonok sa nijako nelíšil od svojich druhov.

Osvojil si riadne zobáčisko, ktoré si - tak ako jeho blízni a blízne moci nebrúsil pri každej vhodnej i nevhodnej príležitosti. Mal mohutné krídla, ktoré ho rýchlo prenesli na miesta, u ktorých predpokladal, že sa mu vydovajú. A predsa mal problém. Zatiaľ čo jeho druhovia svojimi zobákmami veselo sekali do zdochliny, vyrávali z nej veľké kusy mäsa a lačne ich hltali, až sa im krky nadúvali, on smútil.

Smrť je jedna katastrofa, povedal, neodvolateľná udalosť, a usedavo sa rozplakal, čo, pravdaže, zmenšilo jeho chuť do jedla.

Ty si veľmi hlúpy vták, zlostne povedala jeho mama.

Skôr ako ti dorastú krídla, zožerieme ťa, dodal otec a potriesol hlavou.

Také povzbudzujúce slová hodné výchovy náramne zmatli supa.

Vy by ste ma zožrali?, sptyoval sa svojich rodičov.

Zatiaľ čo strýkovia a tety si pochutnávali, poznamenala mama drsným tónom: Nepočúvaj otca a ohnutým krídlom zláhka udrela svojho muža, aby držal zobák. Mrzutosť však otca dostala do riadneho švungu: Ty si myslíš, že sme nezožrali tvojho neduživého bračeka, po tom, čo si zlomil krídlá? Vtedy si neboli taký precitlivený. Kúsok po kúsku sme ti ho priniesli a ty si ho poslušne zholtol. A ešte si kričal Viac, viac. Si hlúpy chlapec, no mal by si sa začať správať ako sa na teba patrí.

Mladý sup plakal ešte prudšie.

Pedagogicky sa správaš úplne nesprávne, zasyčala rozrušená mama svojmu mužovi. Tvoje spôsoby sú nanič, je mi z nich na zvracanie.

Tak zožrali sme toho poraneného mladíka, alebo nie?, vrieskal otec, lebo nevedel stráviť, že sa hádza s jednou sentimentálnou matkou, aspoň si to o nej mysel, ktorá beztek vie vždy všetko najlepšie.

Čo to má s tým spoločné, hnevala sa mama. Nás najmladší je skrátka trochu citlivý. Možno by sme mu jednotlivé kusy mäsa mali pekne zobákmami povytíhať zo zdochliny a priniesť, aby stále nemal pred očami tú pominutelnosť.

No nech ma na rohy nenaaberie antilopa gnu, vykríkol otec. Nás najmladší nie je schopný lovú, slepec medzi supmi. Taký sem nepatrí, do ZOO s ním. Tam každý deň prídu ošetrovatelia, zrúknú haphaphap a hodia mu zopár porcií, a keby mu azda bola zima, pohodlne môže zalieť do domčeka, čo ho ochráni ešte aj pred daždom. Jediné, čo by tomu naničodníkovi mohlo chýbať, je lietanie, ale sup, čo žerie fašírované bochníky chleba, nemusí veru lietať. Nech ide do zoologickej záhrady, tam nech sa posadí na strom a z vrchu serie pekne pod seba, ak to vie, zatiaľ čo sa ľudia naňho dívajú. Moje nervy! Otec rozprestrel krídlá a pristál na ďalšom konári.

Mladý sup sa pozeral za ním a pýtal sa mamu: Naozaj musím ísť do ZOO, nemôžem zostať s vami?

(pokračování na straně 12)

Pri takýchto slovách mame takmer srdce puklo. Prečo si nedáš z tej chutnej zebry? opýtala sa svojej ratolesti. Porozmýšľaj nad tým, čo povedal oco. Chceš, aby sa načisto zbláznil? Ved' už celkom zdivel.

Ani zbláznil, ani zdivel, povedal chlapec, ale či nevidíte, že jedením mŕtveho mäsa napomáhate skaze?

Chceš ťrať kamene, a zdochliny nech sa vršia až k oblohe?, spýtala sa bezradná mama, zadívala sa mu hlboko do očí a spýtala sa: Si sup, alebo prorok? Ak to prvé, potom žer, keď dostaneš mäso rovno pod zobák, ak si to druhé, vymysli niečo, čo by nás uživilo. Možno však potrebujeme mudrca, ktorý nám vysvetlí, čo sa s tebou potrobilo.

Opustme však bezradnú mamu, zúriaceho otca a prorukujúceho syna a dovolme si úvahu: Kde sú v onej krajinе, v ktorej žijú supy, múdre bytosti? Nie sú ony tými najmúdrejšími? Dokonca aj v dobách najväčszej biedy žijú bezstarostne. Zomiera sa stále, ak sa na to pozeraťe takto, vždy je čo ťrať. A ak niekomu vonkoncom nechutí, nech sústo nechá najbližšiemu. Hlad je, ako vieme, najlepší kuchár a čoskoro bude znova chutiť aj chlapcoví, nezávisle od toho, či jedenie mŕtveho mäsa napomáha skaze alebo nie.

A čo to znamená pre nás ľudí? Že so supmi sa delíme o spoločnú fylogenetickú minulosť, ktorú zavše pomenujeme, hoci skôr nevedome, keď povieme, že sme chutní na zjedenie. Ale kto to vie presne?

Helmut A. Niederle sa narodil roku 1949 vo Viedni, študoval etnológiu, dejiny umenia a sociológiu, v súčasnosti je na čele viacerých inštitúcií, zástupcom vedúceho Rakúskej spoločnosti pre literatúru a splnomocnencom výboru Spisovatelia vo väzení rakúskeho P.E.N. klubu, okrem toho sa profiluje aj ako vydavateľ edície *scriptor mundi*, pôsobí však aj vo vydavateľstve Wieser (v Klagenfurte).

Vydał viacero kníh, z toho väčšinu spoločensko-vednych, napríklad *Bolo to krásne, veľmi ma tešilo - Cisár Franz Joseph a jeho poddaní*, knihu práz *Premeny a básnickú zbierku Odchod*. Prekladá z angličtiny, časopisecky publikuje literárno-vedné a literárno-historické články, spolupracuje - tak ako väčšina autorov u našich južných susedov - s Rakúskym rozhlasom.

Manfred Chobot

Uväznený

Aby som mohol navštíviť istého väzňa vo väznici, požiadal som na jej riaditeľstvo o povolenie. Chcel som sa s ním porozprávať o procese a o trestnom čine, ktorým bol mnohomiliónový podvod. Interview sa malo vysielať v rozhlase. Povolenie mi dali, väzeň bol pripravený poskytnúť mi podrobne informácie.

V deň návštev som čakal, kým sa dostenem na rad, ja - jediný muž medzi ženami, čo chceli hovoriť so svojimi mužmi. A tvoj ako dlho sedí?

Debatovalo sa o deliktoch, o vzťahu medzi činmi a trestami. Môj výfasonoval päť rokov. Zo slov bolo čítiť hradosť i horkosť. A tvoj kolko schytal? Ženy si navzájom prejavovali závist' i súcit'. Ten somár veril, že to rozvod spraví. Súcit so sebou samým sa prejavoval ako bezmocná agresivita. Ja by som toho idiota vyfackala k smrti. Lenže zabijem ho, a zavrú ma ako jeho. Niektoré ženy štrikujú, aby zabili čas.

Potom ma viedli úzkou chodbou spolu s ostatnými, eskortovanými policajtmi. Vážni sedeli ako poštoví úradníci za okienkami na svojich kójach, oddelení mrežami od tých, ktorí ich príšli navštíviť. Telesný kontakt neboli možní. Na dosah partaje návštevníkov, pozorujúci policijti na oboch stranach deliaceho múru.

Nás rozhovor trval krátko. Nie, on si to rozmyslel, nie je ochotný podať mi informácie. Tým som bol prepustený a on sa vrátil do svojej cely.

Do väznice som potom vkročil znova, lebo jej duchovný pastier ma pozval na autorský večer. A či som ten, čo chcel urobiť interview s istým väznom? Vraj bolo len na jeho vôli, či sa chce alebo nechce vyjadriť, nik mu to nezakazoval, ale mal by uvážiť, že mu priznali určité ústupky, že užíva príprivilegíu akými sú povedzme televízor v cele alebo služba vo väzenskej knižnici. A že je veru viacero kandidátov, ktorí by radi získali takéto postavenie. S rozhovorom si to väzeň vraj dôkladne rozmyslel a z vlastnej vôle sa rozhodol odmietnuť ho.

A či moja osoba je identická s tou, čo mala v úmysle urobiť interview s istým väznom? V žiadnom prípade, tvrdil duchovný pastier, ide zjavne len o zhodu mena. Ten, koho pozval na autorský večer, je určite niekto iný než ten, čo vtedy navštívil zmieneného väzňa.

Nato policajt otvoril mreže a ja som sa ocitol vo väzení.

Prozaik a básnik **Manfred Chobot** (1947 vo Viedni) študoval techniky kultúry, ako spisovateľ v slobodnom povolaní žije a tvorí vo Viedni, kde vlastní galériu nesúcu jeho meno. Ako básnik debutoval roku 1985 zbierkou *Krokodíly nemajú slzy*, po ktorej nasledovali Básne o športe (1989), Ja teba a ty mňa tiež (1990) Pohľadnice (1997) a Rímske elegie (2000). Je však aj úspešným prozaikom, autrom krátkych poviedok (*Stadtgeschichten - Príbehy z mesta, Dorfgeschichten - poviedky z dediny, či Der ertrunkene Fisch - Utopená ryba atď.*)

Hermann Jndl

osud

lebo sme sami
lebo sme dvaja
lebo sme traja
lebo sme štyria
lebo sme piati
lebo je nás veľa
nemáme kde byť
máme len hádky
páchame samovraždy
vešiame sa
páchame samovraždy
vešiame sa
máme len hádky
nemáme kde byť
lebo je nás veľa
lebo sme piati
lebo sme štyria
lebo sme traja
lebo sme dvaja
lebo sme sami

spoločné detstvo

tvárou k stene
stáť v kúte
pakovať sa
kľačať na polenách

zoznámili sme sa v
pokročilom veku
poznali sme to
a žasli kol'ko máme spoločného

kľačať na polenách
pakovať sa
stáť v kúte
tvárou k stene

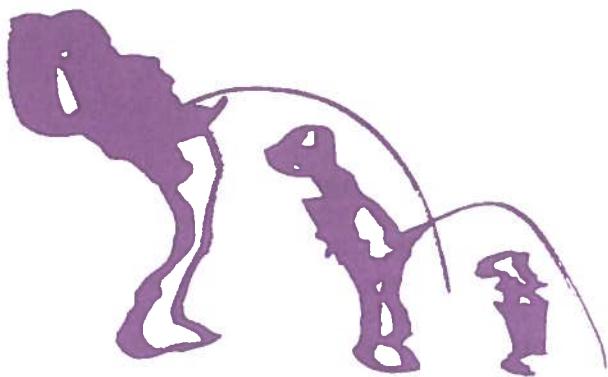
Z němčiny preložil Marián Hatala

Hermann Jndl (1932) dlhší čas pôsobil ako učiteľ na základnej škole, neskôr bol jej riaditeľom. Prvé texty publikoval roku 1952, napísal desiatky knižných publikácií, je autorom divadelných a rozhlásorových hier (napríklad *Priznania*, 1969, *Človek alebo: Život je jeden z najťažších*, 1979), poviedok (*Storno*, 1983, *Svetlo*, 1987, *Myslitel*, 1994), vydal viaceru básnických zbierok (*Základné vedomosti*, 1985, *Nádherný svet*, 1993, *Zlatokop*, 1997).

Kateřina Bolechová

Psaní Ginsbergovi 30. ledna 2003

chce se mi křičet
ale můj křik jen do samotou zatuchlých hor
a echo mého hlasu ulpívá na právě kácených stromech
karty rozdané v barevném akváriu
jsem dobrovolně plující rybou
a zírám na ty
co jako čípky cpou se do zadků a máslově se rozpouštějí
nemám odvahu bouchnout do stolu
a nechat si rozdat nové karty
dnes 30. ledna 2003 moje poezie
falešné zuby v hubě které plivu do sklenice
nemám odvahu
tak za měkký chléb - stejně každej jednou okorá
mám strach z igelitky a moči lacinýho vína
všech těch nádraží co jsem projela a prošla
a tak si pluju
v zářivkách zdánlivě útulného
mám strach z latexových zdí a dlouhých chodeb
jsem dítě generace dětí květin a dnes
30. ledna 2003 je ze mne posera
Allene
další válka je na spadnutí
Allene
trináctiletý kluk se oběsil den před pololetním vysvědčením
Allene
/měl jsi pravdu/
ve všech blázincích světa ping-pong hraje se

Katarzyna Grzesiaková

všechno
se hodí do básně
o tobě

tříska zadřená do prstu
protívící se jehle
teplé místo na pohovce
právě opuštěné psem

dokonce asfalt
rychle schnoucí po dešťové přeháňce

vše může být básní
o tobě

šustot mezi uchem a polštářem
jako slabiky tvého jména

toužení
neúprosné jako tvá nepřítomnost

po dešti
ulice voní rozkrojeným melounem

s prsty na mokrému kameni
dotýkám se studeného vnitřku plodu

pod víčky ona noc
vonící melounem

opět
cítím známou vůni
jehličnatých lesů
a čokolády

jsem připravena na další cestu

tlačí mě kupředu
netrpělivost srdce
a lačných zřítelnic

jsem připravena
ačkoliv vím
jak citlivě zraňují
písečné cesty podél železničních
kolejí

Katedrála
(A. Rodin)

není země
ani nebe

je rytmický pohyb vody
a naše dlaně které znají jenom sebe

gotickým obloukem
vyznávají něhu sahající do nebe

je zbytečné hledat Boha
pod bříšky našich prstů

není nic kromě štíhlé modlitby
naší touhy

v tvém pokoji
po celou noc
městská noc v šumění
a posledním světle

každou hodinu
se tu setkávají hlasy hodin
zvony nás nesou
stále hlouběji a hlouběji
do noci

vysoký vřískot kocourů
ze sousedních dvorků
hlásí do světa touhu

v tvém pokoji
šeptám ti přímo do ucha
tu stejnou chvějící se litanii
odhrnuji z čela pramínek vlasů

po bouřce

s mým Bohem
nemám starosti
nevýžaduje péči

daleko odtud
vymýslí krajkové deště

za sedmou horou
plánuje novou bouři
nad sedmou řekou
ulekládá na písku vzorce z oblázků

stačí mu
že ho jednou za týden
nakrmím zrním s plevami

jenom občas
se postaví vedle mne
položí mi ruku na hlavu
a vše mi odpouští

dokonce i tebe

Z polštiny přeložil Libor Martinek

Imre Kertész

ČLOVĚK BEZ OSUDU /úryvek/

... Polévkou nám naléval sám zvláštní sběračkou s dlouhou násadou, tvarem spíš připomínající trachyt, a dva muži, nejspíš jeho pomocníci, nám k tomu rozdávali rudé smaltované misky a otlučené lžizce - vždy jednu pro dva, protože jich je málo, jak nám sdělili. Proto - dodávali - jim musíme to nádobí ihned po vyprázdnění vrátit. Časem jsem taky přišel na řadu. Polévku, misku a lžici jsem dostal dohromady s „Brašnárem“: moc mě to nepotěšilo, jelikož jsem nikdy nejídal s někým jiným ze stejněho talíře a tímtož příborem, ale v nouzì, uznal jsem, se někdy může stát i to. Nejdřív ji ochutnal on, pak mi ihned lžici podal. Tvářil se trochu divně. Zeptal jsem se ho, jaká je, řekl, ať si ji ochutnám. Ale to už jsem viděl, jak kolem nás i ostatní kluci buď po sobě nevěřícně koukají, nebo se dusí smíchy. Na to jsem ji ochutnal taky a musel jsem konstatovat, že bohužel opravdu není k jídlu. Zeptal jsem se „Brašnáre“, co s ní, a on mi odpověděl, že co se jeho tyče, mužu ji klidně třeba vylít. Současně jsem za svými zády zaslechl pobavený hlas, který vysvětloval: „Tohle je tak zvané dörgemüze“ - pravil. Spatřil jsem podsaditého postaršího člověka se světlejší skvrnou po oholeném hranatém kníru pod nosem, který vypadal na to, že rád poučuje. Kolem nás stálo ještě pár ošklíbajících se lidí, třímajících v rukou misky a lžizce, jim tedy vyprávěl, že byl už i v té předchozí světové válce, dokonce jako důstojník. „Měl jsem tehdy dost příležitostí“ - povídal - „důkladně se s tím pokrmem seznámít“, a to mezi německými vojáky na frontě, „s nimiž jsme tenkrát válčili společně“, jak se vyjádřil. Podle něho to vlastně není nic jiného než „sušená zelenina“. Pro maďarský žaludek, dodal s jakýmsi chápavým, poněkud shovívavým úsměvem, je to ovšem nezvyklé. Tvroutil však, že si na to lze zvyknout, ba podle něho bychom si na to zvyknout měli, jelikož je to „výživné a je v tom hodně vitamínů“, což, jak vysvětloval, zaručuje způsob sušení a dovednost Němců v tomto ohledu. „Ostatně“ - podotkl opět s úsměvem - „pro dobrého vojáka platí zákon číslo jedna: sníst všechno, co mi dají dnes, protože se neví, dají-li mi něco i zítra“, těmito slovy to řekl. A pak skutečně snědl svou porci, klidně, rozvážně, bez jediného úšklebku, do poslední kapky. Já jsem tu svou přeče jen vychrál ke zdi baráku, tak, jak jsem to viděl u některých dospělých i u kluků. Zrozpačitěl jsem však, protože jsem zpovzdálí zachytil pohled našeho představeného a obával jsem se, jestli se ho to snad nedotklo; ale spíš jsem jen opět letmo zaznamenal ten jeho pravěký, jakoby neurčitý úsměv. Misku jsem pak odnesl zpátky a obdržel místo ní tlustý krajíc chleba a na něm kostku, připomínající dětskou stavebnici a taky přibližně tak velkou. Byla to jakási bílá hmota: máslo? - ne, margarin, jak říkali. To už jsem snědl, ačkoli takový chleba jsem taky jakživ neviděl: byl to hranol bez kůrky a střídky, jakoby upečený z černého bláta, v něm stébla slámy a zrnka písku, která skřípala pod zuby; nicméně to byl chleba a koneckonců už mi po té dlouhé cestě vyhládlo. Margarin jsem si z nedostatku jiného nástroje namazal na chleba prstem, jako Robinson, abych tak řekl, ostatně stejně

to dělali i ostatní, jak jsem viděl. Potom bych se byl poohlédl po vodě, ale naneští se ukázalo, že není: takže, zlobil sem se, nakonec zas ještě budeme žíznit jako ve vlaku.

A tehdy jsme byli nuceni, ted' už vlastně doopravdy, vnímat ten západ. Těžko bych ho dokázal popsat: byl nasládlý a jakoby lepkavý, byla v něm trochu cítit i ta známá chemikálie, a to vše tak moc, že jsem měl málem strach, abych ten chleba, který jsem právě snědl, hned zase nevyklopil. Nebylo těžké poznat, že za to může ten komín vlevo, směrem k silnici, jenže ještě mnohem dál. Byl to tovární komín, to jsme poznali hned a tak to také slyšeli lidé od našeho představeného. Mnozí také hned věděli, že prý je to koželužna. A opravdu, vzpomněl jsem si, že když jsme kdysi s tátou jezdívali v neděli na fotbal do Újpesti, vedla tramvajová trať taky kolem koželužny a na tom úseku jsem si vždycky zacpával nos. Ostatně - povídalo se - my v té továrně naštěstí nebudeme pracovat: dopadne-li všechno dobře a nevypukne-li mezi ním epidemie tyfu, úplavice či podobně, pojedeme už brzy jinam, ujistíovali nás, do přívětivějších končin. Proto taky nemáme zatím na prsou, hlavně však na kůži číslo, jako například nás představený, „velitel bloku“, jak se mu ted' už říkalo. O tomto čísle se ostatně mnozí přesvědčili i na vlastní oči: povídalo se, že prý je napsáno bledězeleným inkoustem na zápěstí, číslo se pomoci speciální jehly nesmyvatelně vpicuje do kůže, neboli vteřtuje. Přibližně ve stejnou dobu o tom vyprávěli i ti podnikáři dobrovolníci, kteří nám přinesli polévku. Také viděli ta čísla vrytá do kůže starších dřívějších vězňů v kuchyni. Zejména pak se od úst k ústům šířila odpověď, ježíž smysl byl kolem mne stále zkoumán a o-pakován, a kterou dal jeden z těch dřívějších vězňů na otázku jednoho z nás: co to je? „Himmlische Telephonnummer“, neboli „nebeské telefonní číslo“, řekl údajně ten vězeň. Viděl jsem, že se nad tím všichni velice zamýšlejí, a třebaže jsem si s těmi slovy vůbec nevěděl rady, připadala mi bezpochyby pravěká. Nicméně lidé se pak začali motat kolem velitely bloku a jeho dvou pomocníků, obcházel je, vyzývali, zahrnovali je otázkami a spěšně si mezi sebou vyměňovali informace. Například o tom, jestli je tu nějaká epidemie. - „Je“ - zněla odpověď; a co se stane s nemocnými? - „Umrou.“ A s mrtvými? - „Spálí je“ - dozvěděli jsme se. A tak vycházel pozvolna na jeho, aniž jsem dokázal přesně sledovat, jakým způsobem, že ten komín tam naproti vlastně ani nepatří k žádné koželužně, nýbrž ke „krematoriu“, tedy že je to ve skutečnosti komín pece na zpopelňování, jak mi vysvětlili smysl tohoto slova. Prohlédl jsem si ho tedy důkladněji: byl to nepříliš vysoký, hranatý, široký komín s jakoby useknutým vrškem. Mužu říct, že kromě jisté úcty - no a kromě toho pachu, pochopitelně, do něhož už jsme docela zabředli jako do nějaké husté lepkavé hmoty anebo močálu - jsem nic jiného ani necítil. Jenomže pak jsme si, čím dál zaraženější, všimli, že dál je další a ještě další a pak až na horizontu zářivého nebe ještě další komín, tomu našemu navlas podobný, a dva z nich, stejně jako ten nás, zrovna chráily mohutná oblaka kouře. A snad měli pravdu i ti, kdo začali mít podezření už i při pohledu na kouř, stoupající k nebi zpoza vzdáleného řídkého lesíka, a nejspíš právě si kladli otázku: to je tedy ta epidemie tak velká, že je tolik mrtvých?...

... Ale nejotrávnější, jak říkám, jsou ty dřevěné škrpály. Celé to začalo vlastně s blátem. Jinak mužu říct, že ani v tomto ohledu nebyly

(pokračování na straně 16)

moje dosavadní vědomosti docela uspokojivé. I doma už jsem viděl bláto, taky jsem v něm přirozeně šlapal - vůbec jsem však netušil, že bláto by mohlo být naší největší starostí a dějištěm našeho života. Co to znamená, zabřednout do něj po lýtka, pak z něj vysvobodit nohu s vypětím všech sil jediným, hlučně mlaskavým trhnutím, a to jen proto, abychom ji do něj opět ponořili všechnovšudy jen o dvacet třicet centimetrů dál: na to všechno jsem nebyl připraven, a i kdyby, beztak by mi to nebylo nic platné. Pak taky výšlo najevo, že se těm dřevěným škrpálům časem ulamuje podpatek. To potom chodíme po tlusté podrážce, která se vzadu v jistém bodě náhle ztenčuje a gondolovitě zakulacuje a kymácíme se na ní asi tak, jak se pohupují ti bakelitoví panáčci, kterým se říká Vaňka-vstaňka. Přičemž na místě ulomeného podpatku, mezi opatkem a velice tenkou podrážkou, se den ode dne zvětšuje mezera, kterou při každém kroku vniká do boty studené bláto, ostré oblázky a různý jiný neřád. Mezitím už nám ten opatek dálno rozedral patu do krve a způsobil i na okolní citlivější pokožce bezpočet bolavých ran. Tyhle rány pak mokvají - jak vyplývá z jejich povahy - a ta tekutina je lepkavá a tak se potom stává, že se té obuvi časem už vůbec nelze zbavit, je nezouvatelná, přísátá, jako by byla další částí nohy. Mně prostě ty škrpály doslova přirostly k tělu. Měl jsem je na sobě ve dne a v nich jsem také uléhal k odpočinku, už také kvůli tomu, abych nemusel ztrácat čas, až budu muset vyskakovat, přesněji seskakovat ze své palandy dvakrát, třikrát, ba občas až čtyřikrát za noc. Což o to v nooci: po troše klopýtání, klouzání a vrávorání v tom blátě se člověk ve světle reflektorů nějak už doplazí k cíli. Ale co dělat ve dne; co když na nás dolehne - což je málem nevyhnutelné - ten hrozný průjem při práci v komandu? V takovém případě člověk sebere všechnu svou odvahu, strhne čepici a pozádá strážného: „Gehorsam zum Abort;“ „Poslušně na záchod,“ za předpokladu ovšem, že tam je nabízkou budka, a to budka, jejíž používání je dovoleno i věžním. Ale dejme tomu, že tam budka je, že naš strážný je dobrotivý a dá svolení jednou, dá i podruhé. Ale - ptám se - kdo může mít tolik odvahy, být tak ke všemu odhodlaný, aby trpělivost strážného vystavil této zkoušce i pořetí! To pak už zbývá jen onen němý, zarputilý zápas, stisknuté zuby a bolestí se svíjející roztržené vnitřnosti, než se ukáže, zda zvíťezí naše vůle nad tělem či naopak.

A jako poslední nástroj - předpokládaný či nečekaný, žádoucí či naopak pokud možno nerealizovaný - je tu vždy a všude bití. I z toho jsem obdržel svůj díl, samozřejmě, ne však větší - ale ani menší - než jaký byl obvyklý všední průměr pro kohokoli z nás, tedy takové bití, jaké se nepojilo k nějakému zvláštnímu, osobnímu maléru, nýbrž bylo přiměřené každodenním zvyklostem našeho lágru. A je v tom vlastně jen zvláštní nedůslednost, že musím přiznat, že jsem byl bit ani ne osobou k tomu přece jen jaksi povolanou, oprávněnou či dokonce povinovanou - neboli abych tak řekl - příslušníkem SS, nýbrž vojákem jistého útvaru nejasně zvaného „Todt“, jakéhosi prý pracovně dohlížitelského sboru, vojákem v žluté uniformě. Zrovna tam byl a zahlédl - ale s jakým řevem a jak pohotově! -, že jsem upustil pytel s cementem. Opravdu, nošení cementu přijímá každé komando, podle mě plným právem, vždy s potěšením - i mezi námi sotva přiznávaným -, jaké náleží jen výjimečným příležitost-

tem. Člověk skloní hlavu, někdo mu položí za krk pytel, s nímž zvolna odkráčí k nákladnímu autu, tam mu ho někdo sundá, a pak překně oklikou, ježíž velikost je vymezena momentální možností, se přišourá zpátky, a má-li štěstí, je tam dokonce fronta, takže vyzíská další čas, a tak čeká na následující pytel. Přičemž i ten pytel váží nejvýš tak deset patnáct koligramů - což je v domácích podmínkách hráčka, málem bych si s ním dokázal pohazovat jako s míčem. Jenže právě jsem zakopl a upustil ho na zem. Navíc přitom praskl papírový pytel, jeho obsah se vysypal a ten vzácný materiál, ten druhocenný cement, se znehodnocoval na zemi. A už byl u mě, už jsem ucítil jeho pěst na tváři, a pak, poté, co mě poválil na zem, i jeho holínky mezi svými žebry a zároveň i jeho ruku na zátylku, jak mi připlácával obličej k zemi, do toho cementu: abych ho sebral, seškrábal, slízel - jak si přál, docela nepříčetně. Potom mě jediným hrubým škubnutím postavil na nohy: že mi ukáže „ich werde dir zeigen, du Arschloch, du Scheisskerl, du verfluchte Judehund“*, že už neupustím jediný pytel, sliboval. Od tohoto okamžiku mi pak vlastnoručně kladl za krk další a další pytle, staral se jen o mne, sledoval pohledem až k vozu a zpátky jedině mne, a vytáhl mě dopředu i tehdy, když tam stála fronta a já jsem měl být na řadě až později. Nakonec už jsme byli málem sehraní, už jsme se jeden v druhém vyznali, už jsem postřehl jakýsi takřka spokojený, povzbudivý, div ne až vychloubačný výraz na jeho tváři, a z jistého aspektu, uznával jsem, koněckonců i oprávněný. Vskutku, třebaže mátožný, přihrbený, třebaže se mi chvílemi až zatmělo před očima, ale vtrval jsem, chodil jsem tam a zpátky, odnášel jsem ty pytle, aniž bych byl upustil jediný další, a to všechno - to jsem musel uznat - mu vlastně dávalo zaprávu. Na druhé straně však jsem na sklonku tohoto dne pocítil, že se ve mně cosi nenapravitelně polámalо, od toho dne jsem si každě ráno mysel, že je to poslední ráno, kdy vůbec ještě dokážu vstát, při každém kroku, že žádný další už neudělám, při každém pohybu, že už žádný další nezvládnu; nicméně jsem to prozatím přece jen ještě pokaždé nějak zvládl.

*) Já ti ukážu, ty říti, ty posranče, ty proklatý židovský pse.

Nobelova cena za literaturu 2002

- kniha vyjde v nakladatelství Akademia

remazury

divadelní časopis z moravy a slezska
duben 2003

1.

- ostravar je značkou divadelní kvality
- višňový sad zlínský a opavský
- sci-fi na jevištích
- rozhovor s babičkou jiřím pechou
- gombárův nadsamec v brně
- zákruty olomoucké opery
- šumperské divadelní noviny
- j. a. pitínský básník

ÚVODNÍK

Asi by som mal teraz popísať niekoľko stoviek vzletných slov, aby bolo každému jasné, že do papierového sveta Remazur vtrhli krasoduchovia.
Asi by som mal zložitými súvetiami plnými ozdobných prílastkov vysvetliť, prečo sa náš občasník volá Remazury.

Asi by som mal... Všeličo by som mal. Ono je to ale zložitejšie.

Remazury totiž nie sú novým časopisom, aj keď teraz držíte v rukách ich prvé číslo (pravdaže ako súčasť „Psiho vína“). Vychádzat totiž sice začali z vôle Mestského divadla Zlín ešte v roku 2000, ale takmer dva roky sa tak dialo predovšetkým z nadšenia a úsilím zopár ľudí (Marcel Sládkowski, Kateřina Balajková a Hana Galetková). A z vôle a úsilím iných ľudí potom vychádzat prestali. Najväčšou chybou Remazur totiž bolo, že chceli byť za každú cenu seriózne. A že sa namiesto obvyklých táranín o tom, kto s kým a na kom a za kolko, snažili uverejňovať informácie. A možno to bola ich prednosť. Žiaľ, nie tu a nie dnes.

No aj tak sú Remazury tu - zase a novo. S podanou priateľskou rukou „Psiho vína“, za peniaze Sorosovej nadácie a iných a, veríme, že aj s pomocou Božou.

Je v tom dosť zanovitosti – pokúšať sa liezť po druhý raz do rieky, a myslieť si, že nie je tá istá. Nuž čo - ked' nemáme v rukách ani jednu z pák divadelnej moci, aspoň máme tvrdé hlavy, nabrúsené perá a, dúfam, horúce srdcia.

Remazury sa chcú venovať divadelnému dianiu na Morave a Sliezsku. Necítia potrebu vymedzovať sa voči niekomu a niečomu. Jednoducho chcú mapovať čo najviacej aspektov divadelného života od Ostravy po Břeclav, od Uherského Hradiště po Jihlavu. Aby po činnosti mnohých ľudí často nezostali iba čudné útvary v spotrebnej tlači, pri ktorých sa dá zistit s kým, proti komu (zasvätení vedia aj za čo), niekde pred správami o dvojhlavých prezidentoch a po správach o polodementných rosničkách či o dvadsiatyčpiatich manželoch tridsiatejdeviatej manželky.

Možno nám to vyjde – potichučky a usilovne dokumentovať jednu z krásnych ľudských činností, aby sme o nej pomohli vydať svedectvo.

Začíname skromne, s neskromnými cieľmi. Ale žijeme a píšeme v nádeji, že nás bude čoraz viac. Naše papierové dvere sú otvorené všetkým. Čakáme.

Karol Horváth

Foto na titulní straně: O rybáři a rybce - Divadlo loutek Ostrava

OSTRAVAR JE ZNAČKOU DIVADELNÍ KVALITY

Začalo to nenápadně před šesti lety. Nultý ročník přehlídky činoherních ostravských divadel, později byl uznán za ročník první, měl být zkouškou, jestli do někdejší černé perly republiky, kam je z Prahy, Brna i Olomouce nepoměrně dál než opačným směrem, přijedou kritici, teatrologové, pedagogové a jejich studenti, když se jim to nejlepší z divadel naservíruje v pěti dnech doslova až pod nos.

Podařilo se. Od onoho historického okamžiku v předjaří roku 1997 se z Ostravaru, jak byl neokázale pracovní festival později nazván, stalo jedno z nejsmysluplnějších divadelnických setkávání. Patří mu jedna těžko překonatelná dominanta. Díky pedagogům olomoucké Univerzity Palackého se v dopoledních hodinách přou o smysl a hodnoty inscenací ostravských divadel teoretici s praktiky. Diskutuje se zarputile, avšak většinou v intencích vzájemného respektování názoru jiného.

MARATÓN DEVATENÁCTI PRODUKCÍ

Letos v únoru se Ostravar uskutečnil už posedmé. Výsledným dojmem z maratónu devatenácti produkcí a

tří dopoledních seminářů je vědomí repertoárové a žánrové vyváženosti, dobrý tah na různé věkové i sociální skupiny diváků, na druhé straně snad o malíčku víc zakřiknutosti studentů v diskusích. Ti se ale po loňských dvou konkuruječních si přehlídkových zpravodajích, z nichž ovšem až tak transparentně nevyplynula rozdílnost pohledů na úroveň ostravské inscenacní práce z Prahy nebo Olomouce, dohodli na vydávání věstníku jednoho.

Přetrvává malá účast studentů teatrologie nebo dramaturgie a režie z Brna. Jako by to město, stižené nevyléčitelným latentním komplexem z hlavního města a zároveň trpícího stejnou neoprávněnou nadřazeností vůči jiným moravským městům, jako ji pražská provincie cítí ke zbytku Česka, bylo do sebe zahleděno stále víc. Je to po čertech vidět na jeho divadlech, v nichž si díky stejné dosebezahleděnosti nejsou schopni uvědomit žalostný průměr, do kterého až na výjimky vpluli.

PŘÍKLADNĚ STRUKTUROVANÉ MĚSTO

Ostrava je dnes, ať se to komu líbí nebo ne, příkladem účelného, ale

přitom komplexně strukturovaného kulturního centra s nejvyváženější síti divadel. Reprezentativní funkce plní vicesouborové Národní divadlo moravskoslezské. Umělecké podněty jeho operního souboru jsou oceňovány permanentně, o jeho činoříkám rád provokativně, avšak popravdě, že je jediným spolehlivě fungujícím národnědivadelním souborem u nás.

Na severu Moravy mají vyzrálou, experimentující Arénu i mimořádně ve šťastném tvůrčím období excelující studiový prostor Divadla Petra Bezruče, s patrnou orientací na mladé publikum. A to ještě před čtyřmi lety byl jeho osud nejistý, magistrátem poněkud nespravedlivě zpochybňený. Maličkým kazem na příští profilaci Arény a DPB je fakt, že spiritus agens obou scén nese jméno Janusz Klinsza.

Není mnoho divadelních měst, která ještě nerezignovala na dětského diváka. Divadlo loutek je přesně oním místem, kde klíčí sadba příštího návštěvníka divadla. Zřejmé jsou i přesahy k publiku rodinnému a dospělému (Kytice, Trumf, O rybáři a rybce). O zdravě provokativní zázemí

Markéta Viktorová v inscenaci Jordan Divadla Petra Bezruče

se pak stará ostravské neprofesionální, zájmové divadlo, v němž na hrotu vlny připomínající nejplodnější časy tzv. zájmové umělecké činnosti surfuje Bílé divadlo...

O SIROTCÍCH V NÁRODNÍM DIVADLE

Možná skutečnost, že Juraj Deák Ostravu a ND moravskoslezské pomalou opouští kráčeje do Prahy s umanutostí, že se mu podaří Divadlo Na fidlovačce pozvednout z průměrnosti, vede Radovana Lipuse, Marka Pivovara a další osobnosti ND k pocitům sirotků, jimž ke všemu odchází ještě velký bratr. Hlavní severomoravská scéna se totiž letos představila méně invenčními inscenacemi než v minulých letech. Je to ovšem relativní, protože nevím, co by za to dali národně divadelničtí kolegové v dalších městech, postižených poněkud anachronickými národními kapličkami měnícími se před očima ve žravé molochy, kdyby ve svém repertoáru měli tak brillantně nastudovanou komediю, jakou je Marivauxova *Hra lásky a náhody* (režie Radovan Lipus) nebo excellentně pojatou a vyloženou Havlovu aktovku *Motýl* na anténě (Petr Mančal). O Deákově Hamletovi, Klemensově Maji nebo o Mančalové inscenaci Život je sen diskutovalo se pro jejich rozporuplnější výsledek o něco méně „akceptáble“, ale...

V ARENĚ V HODINĚ MEZI PSEM A VLKEM

Komorní scéna Aréna polarizovala mezi názorově velice příbuznými poetikami a formálně diametrálně odlišně zvolenými a uchopenými tématy Janusze Klimszy a Sergeje Fedotova. Frasery Neidentifikovatelné lidské ostatky a skutečná podstata lásky (Klimsza) jsou vedle stejnорodé otevřenosti předložského Proroka Ilji patrně nejautentičtějším příspěvkem do diskuse o smyslu

cool dramatiky, která jen nedemonstruje, ale také smysluplně křičí a ře generacní pocity uprostřed myšlenkově se vyprazdňujícího světa.

Naproti tomu Bulgakovo Psí srdce (Fedotov) je dalším, stále však stejně sugestivním, přízračným ohlédnutím za dobu, kdy se taková duchovní zkáza rodila ve východní Evropě, kam podle svobodné vůle rodičů dnešních rodičů byli tak trochu bez ohledu na výsledek té volby na dlouhých, zničujících čtyřicet let příkurtování i Středoevropské. Psí srdce se stane patrně parádním ostravským číslem mezinárodních festivalů. Vedle těchto dvou špiček působil Goldflamův Komplikátor (Akram Staněk) poněkud zemaleně.

Rozpětí od absolutní loňské loutkářské špičky k umělecké trapnosti předvedlo Divadlo loutek. Zatímco loutkářská pantomima Jevgenije Ibragimova *O rybáři a rybce* na motivy světoznámé Puškinovy pohádky očarovala všim, čím iluzívni divadlo chytí za srdce i za duši muže (a velice ji ublížilo podcenění a nepromyšlená programová skladba přehlídky, jejíž organizátoři nasadili proti ní pouze titulem lákavou studiovku ND, Turrinio a Lipusova Klasika v pornoshopu), Sen noci svatojánské Petra Nosálka byl nepovedenou režijně hereckou trapností doplněnou dvěma scénkami s loutkami, aby se neřeklo...

FESTIVAL DPB A SERGEJE FEDOTOVA

Dvě věci se budou o sedmém Ostravaru tvrdit: 1. Byl to festival Divadla Petra Bezruče. 2. Byl to gejzír podivuhodně zklidněné spolupráce Sergeje Fedotova s českými herci. To je dobrý signál pro jiné scény, na kterých by ruský mág splývající pomalu s českým prostředím mohl vytvořit další špičkové inscenace. Idiot v DPB navíc významně doložil, že jeho scénotvorná

obraznost je vhodná i pro velké divadlo. Ostatně už jeho první z jedenácti českých opusu (Bulgakovův Mistr a Markéta v hradeckém Klicperově divadle) to naznačil.

Kvalitativní skok do mezihvězdného prostoru si poznámenávali kolegové do paměti jako námět pro tip na hrdý titul Divadlo roku. Jsem rád, že si před nimi udržuji malý náškok. DPB jsem v anketě cen Alfreda Radoka tipoval už letos... V případě Klicperova divadla, to jsem byl mladší a sportovně trénovanější, činil ten náškok tři roky.

Klimszova strhující inscenace Ústí Micka Jaggera uvádějící do Čech vynikající třígenerační konfrontaci undergroundu 60. až 90. let z pera Poláka Domana Nowakowského. Citově exponované sólo Markety Viktorové v Reynoldsové a Muffiniové Jordanové, zpověď vražedkyně šestiletého syna v bezvýchodné životní situaci... A Dostojevského Idiot s kvartetem (nevidaným množstvím v jedné inscenaci) prvotřídních hereckých výkonů Lucie Žáčkové (Nastasia Filipovna), Zdeně Przebindové (Jelizaveta Jepančinová), Norberta Lichého (Parfen Rogožin) a Josefa Kaluži (prý i alternujícího Michala Moučky) v roli nešťastného Lva Myškina. To je parádní série!

THÁLIE JAKO VÝSMĚCH THÁLII

Jestli si ovšem kdokoli z účastníků přehlídky, milovníků divadla i jejich příštích aktérů myslí, že to všechno bude mít vliv na rozdělování Thálie, polehčejme se na patě. Herecká asociace, její prezidenti, prezidium, kolegium, koloseum, koryfeum, hydrogenum i plumbum ani neví, že v Ostravě nějaké divadlo je. Ostatně to se o tom sdružení přátel Divadla na Vinohradech a Fidlovačky ví už dlohu. Aneb žádný nerv a žádná pláčka. Dobrou noc. Punktum.

TEOFRASTOVA ČÍSLICA V SLOVENSKEJ RÉŽII / NOVÁ HRA NA PROVÁZKU

Prvou premiérou novej divadelnej sezóny brnenského divadla Husa Na provázku sa stala dramatizácia románu Alfreda Jarryho Nadsamec v dramaturgickej úprave Luboša Baláka a réžii Slováka Doda Gombára.

Dátum premiéry padol na nezvyklý deň – pondelok, 11. 11. 2002. Gombár tento fakt označil za želanú mágiku čísel a podotkol, že Jarryho román vyšiel presne v roku 1902 a jeho dramatizovaná verzia z dielne dánskeho dramatika, vizionára a filozofa Arthura Nathansona

z inscenace Nadsamec

pochádza z roku 1932. Táto verzia doteď ešte nebola verejne hraná, jednalo sa teda o svetovú premiéru.

Príbeh hry sa odohráva na začiatku 20. storočia, v dobe, kedy bol Jarryho román prvýkrát vydaný. Atmosféra je predchinnutá technokratiou a vierou v rýchly pokrok, čomu zodpovedá aj majstrovsky zvládnutá minimalistická scéna Mareka Hollého. Absolvent bratislavskej VŠMU, s ktorým Gombár spolupracuje už dvanásť rokov, použil tri mohutné posuvné panely, na ktorých oceľovej konštrukcii bola

pripevnená priesvitná tkanina, takže pri správnej hre svetla mohli panely dianie priblížovať, oddaľovať, či sa správať ako premietacie plátno. Kostúmy a bábky (typická súčasť každej Gombárovej inscenácie) z dielne Kamily Polívkovej prekvapili svojou dobovosťou (prúžkované pánske obleky, štýlové dámske kožuchy) i nadčasovým odkazom (nekonkrétna čierna kutňa rozprávača), zároveň pobačili vtipnými reminiscenciami v závislosti od dramaturgie tej-ktorej postavy (zláte sluchátko na krku polosenilnej barónky pôsobí ako kravský zvonec). Hudbu pre toto predstavenie zložil muzikant slovenského pôvodu David Rotter tak, aby čo najlepšie vystihovala rodiača sa nové storočie – dôraz položil na rytmus a metalický zvuk, baladickej scény boli podfarbené jednoduchými nápevmi.

V hlavnej úlohe nadsamca, francúzskeho aristokrata Ondreja Marceuila sa divákom predstaví Jaromír Nosek (známy z Renčových Rebelov), jeho ženskou pendantkou je postava dcéry amerického vynálezcu, Ellen, ktorú stvárnila Gabriela Ježková. Celý príbeh je režijne riešený ako autorské rozprávanie samotného Alfreda Jarryho, bytosťne rozpolteného do éterických postáv muža (Luboš Veselý) a ženy (Ivana Hloužková). Samotný autor údajne trpel takým vnútorným gendrovým rozkolem, že nebol schopný rozoznať, či sa v zrkadle pozera na muža alebo ženu. Mužská podstata rozprávača v príbehu hry opúšťa nekonkrétny literárny priestor a zhmotňuje sa v podobe nadsamcovho osobného lekára, aby sa nakoniec v dôsledku spoločenských intrígov vrátila tam, odkiaľ prišla. Gombár vôlem neustále balansuje na hrane medzi epikou a drámom, využíva obrazovú projekciu. Rozprávača necháva pohybovať sa medzi postavami, pletie

do dej a bábky. Koláž je vytvorená aj na úrovni žánu – ide o komédiu, tragédiu, satíru a dobovú detektívku v jednom.

„Je to veľký príbeh, niektoré postavy museli byť dopísané, aby sme dosiahli cieľový efekt. Každopádne ide o technicky mimoriadne náročnú inscenáciu“, vyjadril sa režisér.

A skutočne je to tak – nie je možné stručne prerozprávať dej, nakolko každá scéna odkazuje do ďalšej úrovne diania i myslenia. Možno však hovoriť o príbehu človeka-nadčloveka, ktorý sa pod vplyvom vlastnej genetiky a spoločnosti zmenil na stroj. Nadsamec nie je len stroj s beštou medzi nohami, ale i apoštol latentnej hrozby nátiaci nás zamyslieť sa, čo bude nasledovať. Dokonalosť jednotlivca ukazuje trend tvorenia normatívnych tabuľiek, ktorých sa vedome, nevedome, či podvedome držíme a snažíme sa zlepšovať, aby sme sa stali spoločensky vyhovujúcimi. Spoločnosť je ale pre tvorcov tejto inscenácie v konečnom dôsledku prvkom banálnym, trápnym až absurdným. Ak na jednej strane stojí požadovaná technická dokonalosť, tak na druhej strane možno nájsť lásku, duchovno a ľudskú bolest. K čomu je orgastické prekonanie Teofrastovej číslice (72 aktov za 24 hodín), ak hrdinovia nikdy nenájdú spoločné šťastie? Nikdy nebude vypočítateľné volanie „Milujem ňa!“, ak toto volanie prichádza neskoro.

Čím väčší vynález, tým robí ľudí menšími, také je motto celej inscenácie podľa dramaturga Luboša Baláka. Vynález je skutočne dobré slovo. Snáď to naj-exaktnejšie, ktorým možno Gombárovo majstrovské režijné prevedenie Nadsamca popísť.

Kristína Poljaková

Divadlo Husa Na provázku

Alfred Jarry: Nadsamec. Režie Dodo Gombár, dramaturgie Luboš Balák, scéna Marek Hollý, kostýmy Kamila Polívková, hudba David Rotter. Premiéra 11.11.2002.

VIŠŇOVÉ SADY V ŘEČIŠTI KLASIKY

Velké dramatické dílo A. P. Čechova je na tuzemských jevištích v posledním desetiletí konečně trvalým hostem. Důkazem toho je i to, že Čechovou labuti píšeň Višňový sad si v uplynulém roce vybrala k inscenování hned dvě moravskoslezská divadla – opavské Slezské divadlo a zlínské Městské divadlo.

V obou případech jsou výsledkem inscenace, které svým divákům předestřely obraz Višňového sadu v tak zvaných klasických barvách, čímž se zařazují do nejvíce domácího inscenačního řečiště, relativně nejjistějšího k proplutí, zároveň ale s obtížnou nadějí ukázat dějinám divadla vedle solidního řemesla také kus něčeho nového. Paradoxní přitom je, že hůr z obou nastudování vychází to opavské, přestože jeho tvůrci měli nakonec více odvahy hledat možné skryté vazby v labyrintu čechovovských postav.

Zkušený brněnský režisér Zdeněk Černín ve spolupráci se scénografem Janem Duškem a hudebním skladatelem Davidem Rotterem otevřel inscenaci rozmáchlým až lyricky sentimentálním gestem zářícího sadu, za nímž za zvuků jemné rusizující hudby velmi pomalu projíždí tichý dýmající vlak. Zadumaná ruská idylka to ale není: takřka v protiklalu s tímto entrée se odvijejí vztahy mezi postavami ostře a realisticky, čemuž byly podřízeny i mírné textové úpravy. Do popředí jednoznačně vystupuje Raněvká, která neslavnost svého pařížského příjezdu skrývá za strohou odměrenost až hrubost, s níž zvyšuje hlas na příbuzenstvo a zarází zejména citlivou dceru Aňu. Její chování málodky bývá šlechtické

– klidně si v dialogu se studentem Trofimovem sedne tomuto prerivolucionářskému mluvkovi na klín, režie explicitně naznačuje její byvší intimní vztah s úhořovitým sluhou Jašou. Ve velmi zřetelných konturách vystupuje také její hlavní protihráč Lopachin – tento dravý selfmademan nezíská višňový sad ani tak vlastními schopnostmi, stačí jen využít slabosti zadlužené Raněvké a tlachavé neschopnosti jejího bratra Gajeva. Svůj klíčový monolog ve 3. dějství v opilosti nenávistně odsírá. Za daného režijního pojetí bylo by očekávat výrazné herecké výkony obou hlavních protihráčů, ale k výrazné škodě celé inscenace tomu tak není. U Hany Vaňkové (Raněvká) i Petra Housky (Lopachin) přechází relativní psychologická přímočarost až k jakési jednostrannosti. Markantnější je to u H. Vaňkové, již nadto pro řečovou vadu není vždy dobře rozumět. Monhé „vedlejší“ ženské i mužské figury vycházejí lépe – kupodivu například jindy ne tak exponovaný Simeonov-Piščík Jiřího Nebenföhra nebo Jaša Zdeňka Jordy, z dam poměrně nejplastičtěji hrála Lenka Waclawiecová jako adoptivní dcera Varja zmítající se mezi domácí povinností a nemožností naplnit vztah k Lopachinovi.

Vyhročenosť ústředního vztahu vyvažuje režie ironii (monolog Trofimova ve 2. aktu) a vtipem, na nějž sám Čechov tolik sázel. Vtipné pointy však často zanikají překryty jinou replikou rozklizeného mnoholasu nebo jsou řečeny příliš potichu (Firs). Nesehranost, skákání do replik a jiné potíže s textem padají patrně na vrub toho, že inscenace se v Opavě již „vyhrála“ a nasazována je už jen

málo. Zejména Otakar Prajzner (Gajev) a Petr Klimeš (Trofimov) často reprodukují text tak, jak si na něj právě vzpomenou.

Před závěrečným odjezdem zpátky do Paříže se Raněvká nechá se všemi vyfotit a usmívá se, jak by se dohromady nic nestalo.

V souladu s osobním chladem prolamovaným jen vzpomínkou na Paříž a nemístnou štědrostí k žebrákům opouští rodný dům a višňový sad bez valného smutku. Patřila k němu už jen jaksi ze zvyku a zašlé tradice. Proto také v závěru po odjezdu všech umírá osamocený starý sluha Firs (Emanuel Křenek): on jediný nakonec zůstal živým symbolem světa, který odchází s údery sekýr ve višňovém sadu.

Aniž bych se chtěl dotýkat umělecké svrchovanosti tohoto výkladu Višňového sadu, sama inscenace jako by místy sváděla k domněnce, že přičinou takové režijní vyhraněnosti charakterů mohlo také být vědomí limitů opavského souboru. Relativně malá znalost souboru nutí mě zůstat u této spekulace.

Zato lepší znalost zlínského an-sámlu dovoluje tvrzení, že tamější Višňový sad by mohl být dobrou reklamou hereckých možností Městského divadla.

V Městském divadle Zlín se vydali cestou detailního a neodchylného naplnění psaného autorova textu. Hostující pražský režisér Zdeněk Dušek přitom sveřepě vsadil na jedinou kartu propracovaných hereckých výkonů, již obětoval i inscenační výklad, nepočítáme-li ovšem za výklad právě stvoření tzv. „herecké“ inscenace. Rozvíjení herecké práce

ustoupila i scénografie, s výjimkou plesové scény ve 3. dějství fundusově chudá (Milan Popelka), zato ale kontrastující s nádherností kostýmu (Pavlína Kaprálová Zarodňanská). Zvláštní předivo vztahů rozvíjí ale Z. Dušek daleko sugestivněji a přitom nejednoznačněji než opavská inscenace.

V jeho pojetí se daleko více jedná o čechovskou zprávu o našich životech, která proběhne před našima užaslýma očima vlastně jakoby mimochodem, aniž by se co dohromady stalo. Nelze také jasně říci, kdo je tu hlavní a kdo vedlejší postava, všechny se mísí v jakémusi provázaném rejì, nikdo na sebe nestrhává jednoznačné sympatie či antipatie. Postavy jsou takto mnohem více součástí čechovského reálného života.

Jejich uchopení si naštěstí udržuje znaky vzácné herecké vyrovnanosti. Raněvká (Helena Čermáková) je bytost raněná svým minulým osudem a vláčená láskou a nerozhodností. Trpí tím všichni, ať už její mladinká dcera Aňa (Petra Domžalová) zamílovaná do tlachavého snílka Trofimova (Gustav Řezníček) nebo ustaraná Varja (Tereza Chytílová), mravencí pílí se snažící udržet neudržitelné a sužovaná iluzí proklamovaného sňatku s Lopachinem. K uhájení višňového sadu nepomůže Raněvké ani upovídáný a nepraktický bratr Gajev (Dušan Sitek). Sám Lopachin (Tomáš Stolařík) plný nejistoty pramenící z vědomí chudého původu jako jediný a ovšem marně alarmuje panstvo k záchranně zadluženého statku. Ke koupi višňového sadu je vlastně dohnán a v klíčovém monologu se s hrdostí nad tím co dokázal, míří také vztek a stud. Vztahu s Varjou se nervózně vyhýbá patrně z pocitu nerovnosti – zdá se, že ho svým složitým původem více přitahuje guvernantka Charlotta (Eva Daňková nebo Jeanette Zapletalová). Paralelně se odvíjí osud roztřkané nezkušené Duňaši (Gabriela

Pyšná) mezi složitě komunikujícím Jepichodovem (Radoslav Šopík) a přidržlým Jašou (Rostislav Marek).

Zdařilou součástí inscenace je hudba – nejprve střídmc užitá krásná ruská melodie a ve třetím jednání židovské písni na bále (přítomnost židovského orchestru je evokována žlutě prosviněným horizontem). Naproti tomu kulisáci provádějí přestavby mezi jednáními a navléčení bůhvíproč jako ruští mužici představují vyloženě degradující prvek – právě proto, že jsou nakostýmovaní jako mužici a nehrají je, je to mimořádně zbytečná manýra.

Při vši úctě k místy až mistrně sehnámu Višňovému sadu ve Zlíně se však přece jen vkrádá určitá pochybnost stran režijně-inscenačního přístupu. Lze ji formulovat jako polemickou otázkou: neměly by silné herecké výkony být standardem, který je tudíž nutné od každé inscenace vyžadovat jaksi samozřejmě? A mají tedy divákovi dobrí herci a herečky stačit nebo má zároveň právo od tvůrců chtít nějaký inscenační názor – proč právě tento kus v této době?

Marcel Sladkowski

Slezské divadlo Opava

Anton Pavlovič Čechov: Višňový sad. Překlad Leoš Suchářpa, výprava Jan Dušek, hudba David Rotter, dramaturgie Ladislav Slíva, režie Zdeněk Černín. Premiéra 31. března 2002. (Psáno z reprízy 18. 2. 2003)

Městské divadlo Zlín

Anton Pavlovič Čechov: Višňový sad. Překlad Leoš Suchářpa, scéna Milan Popelka, kostýmy Pavlína Kaprálová Zarodňanská, dramaturgie Jana Kafková, režie Zdeněk Dušek. Premiéra 23. listopadu 2002.

Fotografie: Dušan Sitek a Helena Čermáková ve Višňovém sadu Městského divadla Zlín

ŽÁDNOU PANIKU!!! JE TO JENOM SAJNS FIKŠN!

Za jak dlouho se ve vesmíru rozpadnete?

Kouříte Marsky?

Je možné otěhotnět na dráze?

Jak vycházíte s Vaším kuchyňským robotem?

Spadla z neba?

(použito z programu k inscenaci Žádnou paniku!!!)

Film ve svých počátcích vycházel z divadla a přebral některé jeho postupy a prvky. Uplynulo mnoho času od projíždějícího vlaku bratří Lumièreů, a tak by se divadlo mohlo začít inspirovat filmem. Je ale cím? Vše filmové nemusí být nutně pro divadlo přínosné. Jsou žánry, které si málokdo z nás dokáže v divadle představit. Science fiction je filmovou záležitostí par excellence počínaje Cestou na Měsíc Georges Mélièse (1902) a jistě ne konče filmem Matrix.

Každý někam unikáme. Někdo k maminec pod sukni a na buchty, jiný dalekou cestou za hranice všedních dnů i možností a nemalá skupina lidí taky třeba do virtuálních světů, svých rájů a apokalyps. Je to únik z reality, která nudí nebo bolí, do fikce tvořené dokonalostí, či nikdy neviděnými místy, prostory, neprožitými časy a mutacemi všech druhů a možností. Jules Verne, jímž se Méliès inspiroval, byl považován za nenapravitelného snílka a utopistu, když psal o kosmické lodi, jež přistane Měsíci v oku. Takováto předloha by zřejmě příliš neupoutala pokrokového diváka dneška. Čas plyne, technická evoluce je nezadržitelná.

Je mnoho autorů, kteří se nechávají unést světem fantazie a nemožnosti, výdobytky modernějšími než moderní vyspělé civilizace, a také postupnou citovou otupělostí, která se nad tím vším vznáší v hyperprostoru...

Je také mnoho filmařů, kteří se rádi takovýchto předloh zhodí. Je to výzva invenci, možnost znejistit jisté a umožnit nemožné. Méně je však dramatiků, jejichž díla by byla zařaditelná do kolonky „sci-fi.“ I zde je však snaha nacházet cesty. Pokud není divadelní hra, postačí třeba jen režijní kniha a scénář vytvořený inscenátory.

Rozmitání nad science fiction v divadle ve mně probudily dvě inscenace hlásící se nebo odkazující na tento žánr, a to uherskohradišťská Sajns fikšn Mariana Pally v režii Ladislava Peška a Žádnou paniku!!! brněnského HaDivadla v režii Jakuba Krofty. Sajns fikšn je perzifláží nejen science fiction, ale i společnosti. Ironii podporuje prostředí valašské vesnice, na jejíž půdě se odehrávají vzrušující tajné výzkumné mise do kosmu. Pomocí typizace (postavy: Umělec, Policajt, Bioložka, Modelka, Babička, Ufon, Prezident) podává Palla svědectví o degeneraci hodnot, citové ochablosti a vedle toho vytváří kontrast prostřednictvím nezadržitelného technologického pokroku. Život ubíhá stále se opakujícími stereotypy okopávání Brambor a sledováním televize. Co dělat, když je zahrada pod sněhem a není signál...? Inszenace je plná barev, chvílemi hravosti, bohužel i herecké nepřesvědčivosti. Některé režijní momenty září vtipem, herecké výkony zřídka, avšak

alespoň zčásti důvtipem. V kontextu Slováckého divadla patří jistě ke zdařilejším dílům.

Inscenace Žádnou paniku!!! má v podtitulu „Sci-fi. Parádní trip.“ Požadavky žánru jistě splňuje, trip to možná je taky, ale jestli parádní,

z inscenace Žádnou paniku!!!

o tom lze vést spory. Královéhradecký tvůrčí tým spolu s dramaturgyní Lenkou Kolihovou-Havlíkovou vytvořil inscenaci, která se snaží poukázat na malost člověka, jeho zahleděnost sama do sebe, konzumnost a plynkost společnosti. Na tom není nic průlomového, avšak prostředek sdělení a jevištní tvar je ojedinělý. Není zde snaha o zesměšnění nebo analogii k filmové sci-fi, ale o vytvoření svébytné divadelní science fiction. Konotací s filmem je pouze použití typického filmového prostředku, střihu. Jsme provedeni několika planetami, dimenzemi, prostory a raketami, které obývají opravdoví ufové. Dozvídáme se o své hlo-

posti a krátkozrakosti, neboť jsme si nevšimli, že celou naši planetu Zemi, která byla zničena kvůli hyperprostorové dálnici, ovládají myši. Dělají na nás pokusy, a proto nechávají na ideální hvězdě Markétě zkonstruovat úplně stejnou planetu, aby mohli ve výzkumu pokračovat.

Žádnou paniku!!! nás má uklidnit, protože je to jen divadlo a fikce. Je to ale potřeba? Ve mně inscenace nevyvolala žádné reakce působící zne-pokojivě. Byla jsem klidná na začátku a trochu skleslá na konci představení. Kostýmy byly velmi vtipné a využívaly fyzických předností i nedostatků herců. Režie snažící se o naprostou věrohodnost, kterou podpořily průměrné herecké výkony, se ukázala

jako ne příliš štastná. Divadlo nemá prostředky na to, aby vytvořilo dokonalou prostorovou fikci, jež je možná ve filmu. Schůdnou cestou se pak zdá být ironie a zlehčení tohoto žánru. Je patrné, že to tvůrci Žádné paniky!!! vědí, ale komičnost projevili tím nejbanálnějším způsobem, přímočarou komediálností a pisklavými myšimi hlásky. Smysluplnost a vícevýznamovost jejich sdělení se tak vytrácela a přicházely rozpaky. Inszenace je ale přínosná právě v objevování nových tvarů a možností divadla.

Pokusy o divadelní sci-fi nejsou časté. Určitě také proto, že filmová podoba uspokojí svého diváka a nabídne mu širší slovník, než jakým mluví divadelní jazyk. Možná vznikne

nový fenomén, jakým bylo například nedávné coolnes drama, nazvaný theatre science fiction... Proč ne? Čas prověří, jestli by byl schopen existence. Já si však myslím, že takový specifický žánr, jakým sci-fi bezesporu je, zůstane záležitostí filmovou a literární. Nejsem konzervativní a ráda se dočkám opaku. Třeba herci začnou létat a budou se měnit před našimi zraky v kapalinu, tak jako ve Star Treku. To pak bude parádní trip!

Kristýna Vyhídová

Slovácké divadlo Uherské Hradiště

Marian Palla: Sajns fikšn. Režie Ladislav Pešek, dramaturgie Iva Šulajová, výprava Ilja Hylas j. h. Premiéra 1. června 2002.

HaDivadlo Brno

Žádnou paniku!!! Sci-fi. Parádní trip. Režie Jakub Krofta, dramaturgie Lenka Kolihová – Havlíková, výprava Marek Zákostelecký, hudba Jiří Doubek.

z inscenace Sajns fikšn Slováckého divadla v Uherském Hradišti

JIŘÍ PECHA: S BOLKEM JSME SE POHÁDALI JENOM JEDNOU

„Pecha je v Praze, pak hraje ve Vsetíně, pak letí na Slovensko, pak nevím a teď musím jít.“ Ředitel Divadla Bolka Polívky Petr Bilek mi to opravdu neulehčil. Klidně mohl dodat, že Pecha je v jiné galaxii a na věci pozemské čas nemívá.

„Jó, intervju, slečno? Tak dobré, a kde a kdy? Třeba zítra dopoledne?“ zeptal se mne Pecha, když jsem mu zavolala na soukromé mobilní číslo. To mi dala u Bolka slečna z kanceláře, které už praskaly nervy z toho, jak tam každý den volám a ptám se na Bílka, jestli se ptal na Pechu. Setkali jsme se v pátek 29. listopadu 2002 v hospodě Na provázku, tři hodiny před dvěstějštu reprízou Babičky. Pecha „blb“ parkoval, pak něco vyřizoval v divadle, pak konečně usedl a zapálil si cigáro. Pak asi ještě dalších sedm. Dvakrát mu někdo volal na mobil. Jo, číšníka poslal pryč. Nepil.

Kolik jich tak denně vykouříte?
Tak dvacku. Třicet. Víc ne.

Máte i nějaké jiné zlozvyky?

Já jich mám hodně všelijakejch. Jsem přerostlej. Už rok a půl nepiju, tak víc kouřím. A začal jsem pit kafe. Když jsem po představení seděl a popíjeli, teď už jen kouřím. To kafe se na večer moc nehodí.

Co děláte večer?

Koukám se na televizi. Poslouchám rádio a čtu si. Nesnesu ticho. Mně se pak špatně usíná. Proto se mnou nikdo nechce spát, když jezdíme hrát do Prahy.

Na co v televizi koukáte nejraději?

Na střílečky!

A co tak třeba vlastní filmy, na ty se nekoukáte? Přeci jen člověk se na sebe v divadle nepodívá, ale když hraje ve filmu...

Ale to jo, já se podívám, jak to režisér nakonec udělal, jak tam ty lidi vypadají. Ale jinak na to nekoukám. Nejsem žádnej fetišista. To mám

opravdu radši ty střílečky. Ve filmu jste ale hrál anděla, ne ostřelovače. Necítíte se někdy jako anděl? A věříte vůbec na anděly? Věřím na osud. A na to, že se mu musí pomoci. Ale já žádnej anděl nejsem. Leda tak takovej černej. Padlej. Ale bylo to zábavný, jak jsme s paní Věrou (Chytilovou) točili tu scénu v Dědictví. Byly tři hodiny ráno, ta voda v bazénu byla příšerně studená a já tam visel na ježábu a měl čpat po hladině, tak si to paní Věra představovala. Ale mně ten háv, co jsem měl na sobě z té vody pořád vynášel. Tak mi dali na dno cínu, abych se o ni zachytily nártama, a když jsem ucítil, že už mne na tom lanku táhnou nahoru, tak jsem se pustil. Ale oni mě vytáhli příliš vysoko, takže jsem nečpal a muselo se to jít celé odznova. Polívka do mě tehdy za každou nepovedenou klapku nalil deci fernetu, abych se zahřál. Takže když se sedmá klapka povedla a já konečně čpal, byl jsem už tak ožralej, že jsem zapomněl text.

Ano, herecká příprava je důležitá. Za tři hodiny hrajete Babičku. Nezačínáte se v rámci přípravy pomalu cítit jako žena?

Ještě abych se cítil jako ženská! To né, nejsem přece schizofrenik! Ale třeba si představuju, jak by taková babička, byťto moje, vypadala. A co by dělala. Já jsem tu knížku ani nečetl. To jsme měli ve škole jako povinnou četbu. Ale to já jsem měl jiný starosti.

Kupříkladu?

Chodit s klukama ven a na ryby. Já jsem chtěl být jako kluk rybářem. A taky jsem dělal všechny možný sporty, když jsem byl mladej. Všechny kromě šachu.

A nevyjádříte se někdy pod vlivem

Babičky třeba jakoby mimochodem v ženském rodě?

Né, já si myslím, že to se do života tahat nemá. To není dobře, když se člověk do toho tak vžívá. Já si spíš myslím, že oni to ty herci jenom tak hrajou a přitom do divadla chodí jenom pro peníze. A pak sedí nešťastný v šatně a brečí.

Máte něco jako vlastní divadelní magii? Zaklinadla, rituály a tak, aby se představení povedlo?

Magie? To máte pravdu, ono se to tak říká, že když se nepovede generálka, povede se premiéra a první repríza bude špatná. Ale ono se to představení hlavně potřebuje ohrát. Na premiéru je to publikum ještě takový čerstvý a nikdo neví, jak bude reagovat. A ono se bud' daří, nebo se nedaří. A když se nedaří, pak přijdou lepší časy.

A vám se teď daří nebo nedaří?

Tak já bych řekl, že teď je to akurát tak ve prostředí.

Když už si nenosíte postavy z divadla domů, funguje to u vás naopak?

Nosíte z domu něco do divadla?

To ano. Doma člověk zažije spoustu situací a to už vždy nějak přenese na jeviště.

Závidíte někomu jeho roli, chtěl byste ji pro sebe?

To ne, každý má svou roli a ta se mu nemá brát. Já jsem ani nikdy neměl vysněnou roli, já jsem hrál vždycky to, co přišlo.

...anebo, co vám Polívka napsal...

S Bolkem se známe už přes třicet let a jsme kamarádi. Někdy spolu jdeme na procházku a když si máme co říct, tak si to řeknem. Většinou má pravdu. A jsem rád, že na mne při svém psaní pamatuje.

A nepomýšlel jste třeba vy sám, že

přejdete na druhou stranu barikády a budete sám psát scénáře a režírovat? To ne, já jenom hraju. Já to divadlo jinak neumím. Ani nevím, jak bych dělal tu režii. Jednou se mne pan Hajda (prof. Alois Hajda) ptal, jestli bych nechtěl učit na JAMU. A já jsem mu řekl, že bych tam mohl učit leda tak trému a malér.

V podstatě už ale máte vznik jednoho divadla za sebou – byl jste přeci spolužakladatelem Husy Na provázku...

Vlastně to byla iniciativa pana profesora Srby. On Husu zakládal jako vztyčný režisér a my, co jsme tehdy byli ve druháku na JAMU, jsme Husu zakládali jako herci. Tehdy jsme hráli především ve Večerním Brnu a přitom jsme dělali Husu. To jsme si vždy půjčili sál a hráli. Pak nám pomohl pan Průcha z Domu umění, abychom měli kde zkoušet. A dělali jsme hlavně improvizovaná čtení. Kvůli cenzuře. Ta byla obzvlášť nepříjemná, když lidé připisovali do názvu divadla to „ká“ a přikreslovali smyčku. To se pak udělala přelepka a z Husy zbylo pouze Divadlo Na provázku.

Byl někdy Husák v Huse? Nebo Na provázku?

Né, on ani nevěděl, že se něco takového děje. Ale Vonnegut byl, když jsme hráli Vonneguta.

A co Polívka? Chystáte teď něco společného?

Tak po představení jedu na farmu, pak pojedeme s Bolkem hrát do Vsetína, pak letíme do Košic a když se vrátíme ze Slovenska, začneme

zkoušet Čekání na Godota. Režírovat to bude Černín (Zdeněk Černín). Je to těžká hra, dvouhodinovka a hrajou tam pouze čtyři postavy. Vlastně jenom dvě. Já budu hrát Estragona. A když bude hotový Godot, začneme zkoušet s Dodem (Dodo Gombár). Napsal teď nějakou hru, jakože tři sestry, tři chlapi, ochotníci na vesnici chtějí dělat divadlo.

Jak jste spokojen s úrovní spolupráce s Bolkem?

Jsem, to víte, že jsem. Dlouho se známe, jsme kamarádi – pohádali jsme se jenom jednou. Ani nevím, jak se to semlelo. Ale jednou mne naštval, když jsme na Vinohradech s Kracínem zkoušeli Kohoutova Klauna. To mi tehdy řekl, že budu hrát Bumbula, tak já jsem si to doma všechno podtrhal, naučil se, pak jsem dojel do Prahy na zkoušku a tam režisér povídá: Radek (Brzobohatý) čte Bumbula a Pecha čte Šéfa manéže. A já na něj koukal, jak Šéfa manéže? Já dyslekтик jsem měl podtrhanýho a uměl číst jenom toho Bumbula, tak jsem začal koktat, všichni se bavili a to už se Radek začal nadychovat, tak mě to nakonec nechali číst. Ale hrál jsem Šéfa manéže.

Necítíte se někdy ve stínu Bolka Polívky?

Ne, to mě nikdy ani nenapadlo. Já vím, kde je mé místo. On vymýslí a já hraju.

Takže v podstatě je to taková integrita...nesplýváte tedy tak trochu v jednu bytost?

Ne, tak to nevnímám. Já mám vlastní

identitu. Já jsem úplně normální. Opravdu se ani trochu necítíte jako hvězda? Hrajete v divadle, ve filmu, v reklamě, vyšla o vás knižka...

Opravdu ne, povídám přece, že jsem normální. Tu knížku napsal Dočekal (Boris Dočekal) a jmenuje se „Jiří Pecha hraje srdcem.“ Ale já pořád říkám, že Jiří Pecha hraje žlučníkem. To, že odmítáte být hvězdou, má asi nějakou souvislost s tím, proč jste zatím z Brna neodjel do Prahy...

Měl jsem nabídku hrát Na Vinohradech, ale jsem tam nešel. Mně se tady líbí, já bych v Praze nemohl žít. To víte, já jsem kluk z vesnice. V Brně mají lidé k sobě blíž, znají se. A když se jim něco nelibí, tak to řeknou. Ty v Praze vás hned pomluví. A ke všemu to nejsou ani Pražáci. Ti, co dělají největší Pražáky, jsou přistěhovalci někde z okolních vesnic a dělají ze sebe Pražáky. Ale mám tam kamarády dobrý v Praze, taky.

„Pecha“ zní jako „pýcha“. Jste ve svém životě na něco obzvlášť pyšný? Na moje kamarády, kteří si na nic nehrajou. Pyšním se svými dcerami. A taky se chlubím tímhle zapalováčem, co mi ho dal Bolek k narozeninám.

Děkuji vám za rozhovor, pane Pecho.

Kristína Poljaková

Jiří Pecha,

narozen 12.11.1944 v Třebíči. Vystudoval JAMU, podílel se na vzniku divadla Husa Na provázku, s kterou spolupracuje dodnes (Babička, Král Lear, Nejsem svůj pes,...). Hraje taky v Divadle Bolka Polívky v Brně (Variace na chlast, Pro dámu na balkoně, Klaun ...). Kromě toho hrál v několika filmech (Balada pro banditu, Dědictví, Musíme si pomáhat, Vyhánění z ráje,...). V současnosti s J. Hřebejkem ukončil natáčení nového českého snímku Pupendo. Kolegové mu říkají Peca, jako Pecivál, protože je líny.

OLOMOUCKÁ OPERA ZA ÉRY VÁCLAVA MÁLKA A PO NÍ

Václav Málek přišel k postu šéfa olomoucké opery v roli obnovitele řádu počátkem roku 1999. Konkursní komisi přesvědčil úmyslem vrátit soubor k tvrdé pravidelné práci, vymanit ho z inscenačních stereotypů svého předchůdce Martina Dubovice a zásadně omladit.

To poslední jsem mu ovšem moc nevěřil. To jest nevěřil jsem, že se mu podaří najít mladé zpěváky, kteří by se pod jeho vedením hodlali takříkajíc „ozpívat“ na oblasti – což byl dříve vcelku běžný postup každého začínajícího pěvce. Na „oblasti“ (což není myšleno nikterak pejorativně) jde takový mladík z role do role, pokud jeho hlas má příslušnou kvalitu a výdrž, vyzpívá se a pak může čekat na okamžik, až si ho povšimne někdo z většího a slavnějšího divadla – nejlépe ovšem z Národního. Jenže časy se mění, Národní už dávno není nejtouzebnější metou mladých pěvců, kteří spíš pošílhávají po Vídni, Paříži, New Yorku – a nedivme se jim, je to stejně jako s mladými hokejisty usilujícími zachytit se raději v NHL nežli ve Spartě. Neboť náš svět se vskutku reálně proměnil, staré dobré zvyklosti přestaly platit a oblastní scény prostě přestaly být pomyslnou 1. ligou, z níž se vybírá operní mančaft pro Národní divadlo či pomyslnou reprezentaci. Každé divadlo po listopadu začalo hrát o sebe sama, soubory naplnili Rusové, Ukrajinci, Bulhaři, vyžadovala se absolutní možná kvalita hned, bez přípravy – a kampak v těchto podmírkách s myšlenkou vyhledávání nezkušených mladíků a s jejich doškolováním. Proto jsem Málkovi plánu příliš

nevěřil, nečekal jsem, že vůbec mezi mladými najde opravdu dobré pěvce a už vůbec jsem nevěřil, že právě ti by se chtěli uvrtat do druhu stálého angažmá v Olomouci.

Jenže Václavu Málkovi se po počátečním přešlapování právě mladé pěvce vyhledávat zadařilo. Stalo ho to mnoho úsilí, objízděl představení široko daleko, pátral ve sborech, pořádal předzpívání, a jak už to bývá, pomohla občas i náhoda. Ale ta, jak známo, přeje připraveným, a já bych dodal, zařízeným. V každém případě však řada mladých talentů, kteří v Olomouci rychle přebírali podstatné role, samozřejmě za nesouhlasu některých členů původního souboru, zůstane nejvýraznějším činem Málkova šéfovského období.

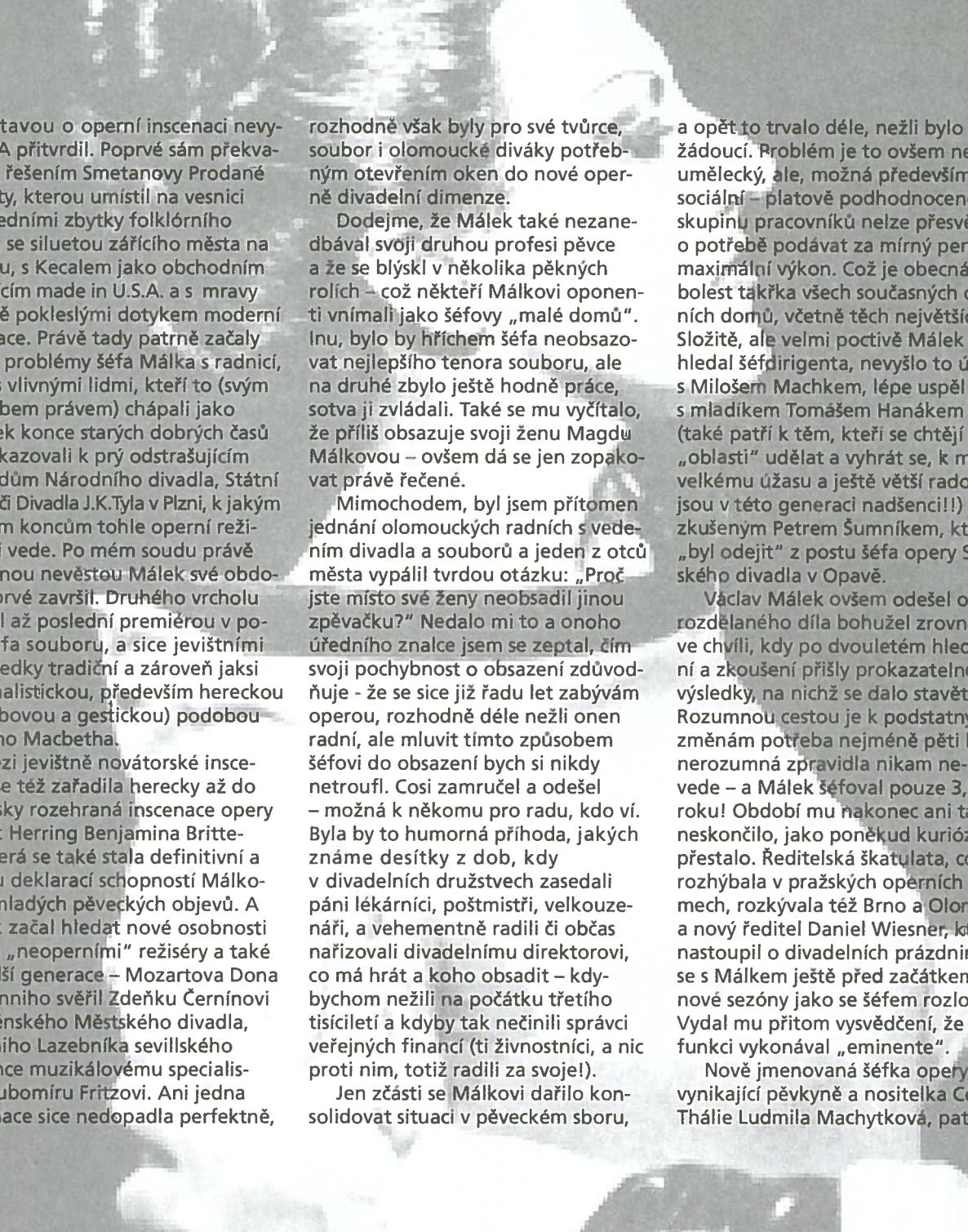
Zaprve, a o tom jsem přesvědčený, tím Málek olomouckou operu odvrátil od hrozícího pěveckého kolapsu, neboť se zpívajícími cizinci tu až na výjimky terzo nikdy neudělali a dosavadní opory souboru začaly hlasově velmi rychle slábnout. Mimo jiné se na jejich náhlém kvalitativním sestupu zjevně podepsaly poslední sezóny Dubovicova vedení včetně skutečnosti, že byl sloučen operetní a operní soubor do jediného, provozujícího s celkovým menším počtem členů opery, operetu i muzikál. Což rozhodně nepovažuji za dobré.

Zadruhé se tím Málkovi podařilo obnovit chod běžného stálého oblastního souboru, pracujícího prakticky bez hostů, intenzívne a s alespoň náznaky dlouhodobější dramaturgické perspektivy. Neboli Málek se pokusil vrátit olomoucké operní poměry do původních před-

listopadových kolejí, přestože se ve většině souborů už pracovalo spíše systémem jednotlivých inscenací s konkrétním obsazením včetně hostů, případně celými prevzatými inscenacemi týmy. Ani jeden ze systémů není dokonalý, na každém je něco lepšího a něco horšího. Málkovi se docela dařilo nabízet souboru, zejména právě mladým, dostatek zajímavých úkolů. Možná někdy až nadbytek. Nepodařilo se mu však včas proměnit zásadnějším způsobem podobu olomouckých inscenací.

V první sezóně rozdělil režie mezi sebe a Martina Dubovice, což bylo o to překvapivější, že právě jeho inscenace verbálně kritizoval a sám zase tak velkou režijní praxi neměl. Ve svých nástupních úvahách projevil obavu z nezdravého experimentování, které prý zahájilo právě poslední Dubovicovu sezónu, ba dokonce se obával, aby takové experimentování nevyhánělo z divadla staré i mladé diváky. Jeho programu prostě zpočátku chyběla jasnozřivější inscenační vize a on sám i jako režisér chtěl zase především obnovovat staré dobré inscenační postupy. Proto přizval ke spolupráci Václava Věžníka, Zdeňka Kaloče, v Brně poznal a do Olomouce pozval německého režiséra českého původu Josefa Charvata, pracujícího v téže popisně-realistickej koncepcí (Hoffmannovy povídky měly být barvitým realistických divadle, nakonec však skončily na půli cesty právě jako z divadelního muzea).

Racionální i citlivě senzitivní Málek koncem své druhé sezóny pochopil, že s tak jednoduchou

představou o operní inscenaci nevystačí. A přitvrzil. Poprvé sám překvapivým řešením Smetanovy Prodané nevěsty, kterou umístil na vesnici s posledními zbytky folklórního čítání, se siluetou zářícího města na obzoru, s Kecalem jako obchodním cestujícím made in U.S.A. a s mravy značně pokleslými dotykem moderní civilizace. Právě tady patrně začaly vážné problémy šéfa Málka s radnicí, resp. s vlivnými lidmi, kteří to (svým způsobem právem) chápali jako začátek konce starých dobrých časů a poukazovali k prý odstrašujícím příkladům Národního divadla, Státní opery či Divadla J.K.Tyla v Plzni, k jakým šíleným koncům tohle operní režisérství vede. Po mému soudu právě Prodanou nevěstou Málek své období poprvé završil. Druhého vrcholu dosáhl až poslední premiérou v pozici šéfa souboru, a sice jevištními prostředky tradiční a zároveň jaksi minimalistickou, především hereckou (pohybou a gestickou) podobou Verdiho Macbetha.

Mezi jevištně novátorské inscenace se též zařadila herecky až do grotesky rozehraná inscenace opery Albert Herring Benjamina Brittena, která se také stala definitivní a jasnou deklarací schopnosti Málkových mladých pěveckých objevů. A Málek začal hledat nové osobnosti i mezi „neoperní“ režiséry a také i mladší generace – Mozartova Dona Giovanniho svěřil Zdeňku Černínovi z brněnského Městského divadla, Rossiniho Lazebníka sevillského dokonce muzikálovému specialistovi Lubomíru Fritzovi. Ani jedna inscenace sice nedopadla perfektně,

rozhodně však byly pro své tvůrce, soubor i olomoucké diváky potřebným otevřením oken do nové operní divadelní dimenze.

Dodejme, že Málek také nezanechal svoji druhou profesi pěvce a že se blýskl v několika pěkných rolích – což někteří Málkovi oponenti vnímali jako šéfovy „malé domů“. Inu, bylo by hříchem šéfa neobsazovat nejlepšího tenora souboru, ale na druhé zbylo ještě hodně práce, sotva ji zvládali. Také se mu vyčítalo, že příliš obsazuje svoji ženu Magdu Málkovou – ovšem dá se jen zopakovat právě řečené.

Mimochodem, byl jsem přítomen jednání olomouckých radních s vedením divadla a souboru a jeden z otců města vypálil tvrdou otázku: „Proč jste místo své ženy neobsadil jinou zpěvačku?“ Nedalo mi to a onoho úředního znalce jsem se zeptal, čím svoji pochybnost o obsazení zdůvodňuje – že se sice již řadu let zabývám operou, rozhodně dle nežli onen radní, ale mluvit tímto způsobem šéfovi do obsazení bych si nikdy netroufl. Cosi zamručel a odešel – možná k někomu pro radu, kdo ví. Byla by to humorná příhoda, jakých známe desítky z dob, kdy v divadelních družstvech zasedali páni lékárníci, poštmistři, velkouzenáři, a vehementně radili či občas nařizovali divadelnímu direktorovi, co má hrát a koho obsadit – kdybychom nežili na počátku třetího tisíciletí a kdyby tak nečinili správci veřejných financí (ti živnostníci, a nic proti nim, totiž radili za svoje!).

Jen z části se Málkovi dařilo konsolidovat situaci v pěveckém sboru,

a opět to trvalo déle, nežli bylo žádoucí. Problém je to ovšem nejen umělecký, ale, možná především, sociální – platově podhodnocenou skupinu pracovníků nelze přesvědčit o potřebě podávat za mírný peníz maximální výkon. Což je obecná bolest takřka všech současných operních domů, včetně těch největších. Složitě, ale velmi poctivě Málek též hledal šéfdirigenta, nevyšlo to úplně s Milošem Machkem, lépe uspěl s mladíkem Tomášem Hanákem (také patří k těm, kteří se chtějí na „oblasti“ udělat a vyhrát se, k mému velkému úžasu a ještě větší radosti jsou v této generaci nadšenci!!) a se zkušeným Petrem Šumníkem, který „byl odejít“ z postu šéfa opery Slezského divadla v Opavě.

Václav Málek ovšem odešel od rozdeleného díla bohužel zrovna ve chvíli, kdy po dvouletém hledání a zkoušení příšly prokazatelné výsledky, na nichž se dalo stavět. Rozumoucí cestou je k podstatným změnám potřeba nejméně pěti let, nerozumná zpravidla nikam nevede – a Málek šéfoval pouze 3,5 roku! Období mu nakonec ani tak neskončilo, jako poněkud kuriózně přestalo. Ředitelská škatulata, co se rozhýbala v pražských operních domech, rozkývala též Brno a Olomouc a nový ředitel Daniel Wiesner, který nastoupil o divadelních prázdninách, se s Málkem ještě před začátkem nové sezóny jako se šéfem rozloučil. Vydal mu přitom vysvědčení, že svou funkci vykonával „eminente“.

Nově jmenovaná šéfka opery, vynikající pěvkyně a nositelka Ceny Thálie Ludmila Machytková, patřila

k předním oponentům Málkova režimu, zdá se však, že funkci přijala tak rychle, že neměla čas promyslet vskutku podstatné otázky šéfování olomouckého souboru a zatím se spíše omezila na negativní vymezení právě vůči svému předchůdci. Samozřejmě nemohla mít nejmenší vliv přinejmenším na první polovinu letošní sezóny, těžko tedy soudit o jejích skutečných krocích, které ještě nemohla učinit. Dá se odhadnout, že její představa operního divadla bude tradičnější nežli Málkova po „Prodané nevěstě“, stejně jako Málek a vlastně jakýkoli šéf chce i Ma-

chytková oslovit nejmladší, střední i to nejdříve narozené publikum. Rozhodně usiluje proměnit operetní a muzikálové produkce, s nimiž příliš spokojena nebyla. V koncepci ředitele Wiesnera, zjevně inspirované činností Daniela Dvořáka ve Státní opeře, zazněl také úmysl uvádět novou generaci muzikálů a uskutečnit projekty napříč všemi soubory, ovšem i to je běh na dlouhou trat.

První dvě olomoucké premiéry letošní sezóny dopadly pěkně, v Moniuszkově Halce (u nás dříve dost hrané polské národní opeře, léta však už neinscenované, dramaturgický tip

přirozeně ještě Málkův) zazářila Magda Málková i Václav Málek sám (za roli Jontka obdržel nominaci letošní Ceny Thálie!), v Lehárově Zemi úsměvů se představil další velmi mladý a velmi schopný dirigent Miloslav Oswald a s rolí prince Sou-Chonga se překně vyrovnal Jiří Vinklárek.

Nejaktuálnější otázkou zřejmě je, jaký bude další osud právě oné skupiny mladých pěvců, zda a za jakých podmínek dostanou možnost další spolupráce. A pak uvidíme.

Josef Herman

Magda Málková a Vladislav Zápražný v inscenaci Macbeth Moravského divadla Olomouc

ŠUMPERSKÉ NOVINY Z DIVADLA

V roce 1992 seděli pod střechou šumperského, ještě nevyhořelého divadla dva dramaturgové. V malé pracovně se jako v hnízdě líhly divadelní počiny, jejichž poslední záchvěv pociťují šumperští divadelníci dodnes. Proto mají i herci pořád poměrně velké nároky na repertoár (a v současné době dosti strádají), proto vzniká jakési zvláštní povědomí o tom, jak to bývalo „zastara“ a proto mají dodnes své Noviny z divadla. U jejich zrodu stáli právě páновé Tomáš Steiner a Petr Vosáhlo a vtiskli jim od počátku ráz divadelního plátku, který není pouhým združením informací o programu a historiek ze zákulisí.

Nepravidelný dvouměsíčník vychází ke každé nové premiére a je distribuován při představeních za deset korun českých. Fakt, že Noviny vznikají opravdu z dobré vůle a za cenu papíru, poznáte ihned. Jednoduchá počítáčková grafika a osm stran formátu A4 na papíře do stolní tiskárny. Tomu odpovídá i nízká kvalita reprodukovaných fotografií, divadelních programů a plakátků. Chcete-li však především číst, dozvědět se něco o repertoáru, hercích a dění kolem divadla, snadno přehlédnete, že vám informace nejsou servírovány zrovna na stříbře.

Poměrně brzy po vzniku Novin se hlavní redaktorská odpovědnost začala přesouvat z dramaturgické pracovny do počítáče herce Vladimíra T. Gottwalda. Je především jeho zásluhou, že původní ambice Novin z divadla se nevytratily a nerozdrobily. Přečtete si v nich obvykle vše, co chcete vědět o aktuální premiéře a co není součástí divadelního programu. Majitel kompletních ročníků Novin má perfektní přehled o příchodech nových členů souboru a odchodu už zasloužilých. Je specifikem menších oblastních divadel,

že sledují „své“ herce i po odchodu z domovské scény, takže čas od času se dočtete zajímavost i o člověku, jenž působí v jiném regionu, případně ve zcela jiném oboru. Rodinný charakter divadla dokresluje i fakt, že v Novinách mají své místo i divadelní profesory zcela přehlížené a mizející – uvaděčky, vlásenkárky, maskérky. Budíž řečeno, že se nejčastěji objevují v rubrikách Loučíme se ... Úvodník, program divadla, rozhovory s herci, nezbytné drby, každoroční reflexe hereckých Cen Miloše Mvnara – nic z toho vás neprekvapí, tyhle rubriky do divadelního věstníku prostě patří.

Co ale činí šumperské Noviny zajímavým a svěžím studijním materiálem, je míra otevřenosti, sebereflexe a kritičnosti. A také proměnlivost celkové nálady článků, věrně zrcadlící aktuální atmosféru v divadle. Pravidelně se zde objevuje kompletní přetisk všech publikovaných kritik na předchozí inscenaci, články a úvahy lidí vně divadla, psané speciálně pro Noviny, kritické reflexe celé sezony, dokonce určitého tvůrčího období (série textů věnovaná divadelní tvorbě v letech 1994 – 2000, kdy šumperský soubor fungoval v provizoriu komorního sálu D 123) z per novinářů, kteří přijíždějí do Šumperku opravdu na každou premiéru (Petr Klen, Adam Suchý, Darek Král). Najdete zde přeložené texty a pozdravné dopisy s úvahami o divadle od zahraničních přátel. V hojně míře jsou zastoupeny oficiální materiály, týkající se fungování, financování a organizačního statutu divadla. V neustále rozjížděných dobách uplynulých zhruba osmi let, kdy divadlo stálo permanentně nad propasti nebytí, a kdy při hlasování na radnici rozhodovalo o existenci souboru třeba i jediný hlas, vycházely v Novinách rozhovory s jednotlivými zastupiteli a ohlasy

z řad kritické i laické veřejnosti. Noviny posledních dvou sezón se zase intenzivně věnují problémům spojeným s novým statutem divadla, které od roku 2002 funguje jako společnost s ručením omezeným. Z toho vyplývají zásadní proměny v personální, finanční, ale i umělecké politice vedení divadla. Ani v těchto ožehavých otázkách se Noviny nevyhýbají polemice. Například odchod herečky Anny Bazgerové a režiséra Jaromíra Janečka rozhodně nebyl na stránkách Novin rozlučkovou selankou. Oba pojmenovali důvody svého rozchodu způsobem, který pro současné vedení divadla nevysznívá nijak lichotivě. O to cennější doklad budou mít v ruce budoucí divadelní historici a kritici.

O motivaci autorů, kteří pro Noviny píší, mi šéfredaktor V. T. Gottwald řekl: Já každému říkám, že za to nedostane nic a když to bude dobré, zdvojnásobím mu honorář. Dobrovolně a za poděkování přispívá do Novin nebo alespoň k jejich vzniku valná část šumperského divadelního osazenstva, stejně jako „spráteleň“ kritici. Budíž jim připsáno ke cti, že si přitom neberou servítek. Podstatné materiály Novin z divadla obsahují i internetové stránky šumperského divadla www.divadlosumperk.cz.

Andrea Hanáčková

PITÍNSKÝ (A HALAS)

Nevím, do jaké míry bude ten plachý člověk potěšen srovnáním s plachým Halasem. Ale náhoda chtěla - a já mám náhody rád -, že jsem ihned po Lulku tatíčkovi od J. A. Pitínského objevil ve stohu svých knih zapomenutou Halasovu Tvář a se zvědavostí si ji přečetl.

Obě knihy mají důležitou básnickou ctnost: jsou útlé. Pitínského kniha je zánovní, slova Tváře (z roku 1946) už poněkud ztahaná, zejména napodobiteli, ta slova typu člověka hořce mám rád, ty jinotaje začasto s optimistickým vyzněním: *nad chudou kořistí slov uvadlých / jitřenka rosu ohlašuje*.

Co mají Pitínský s Halasem společného?

I Pitínský „ukusuje“ z formátu delších básní. Delší báseň vyžaduje určitou vzlínavost, řádek poslední nebyvá od řádků začínajících text zpravidla vzdálený na takové míle; aby se báseň nerozspala. Delší básně Pitínského mají tedy v sobě vzlínavou chuť sdělení, k čemuž jim dopomáhej i řemeslo, i když někdy schválně - jemně - makarónsky shazované. Viz rýmování ā la *rekreantka s kufrem koženým / v kabelce zrcátko a dopis Boženin a sady dalších*. Narodil od sloganovitých básní Pitínského současníků, které se často vytocí v jednom dvou karambolech a smyčec, je to přijemné překvapení.

Ale nazpět k zadání. K Halasovi... Zde - v uchopení delších délehrajících básní - podle mého názoru jakákoliv podoba s Halasem končí. Halas staví své básně na slovech. Typické je třeba:

Vlno křehká obrale mé touhy

tedy od konkrétní premisy k obecnému vyústění, tedy na tradičním oblouku sklenuté metafore, kde to konkrétní „vlno“ můžeme nahradit slovem libovolně konkrétním, abychom abstraktní slovo „touha“ na konci zaměnili libovolným abstraktním, a vždycky nám z toho může vyjít nějaká zajímavá povšechnost, viz třeba:

**Žábo křehká obrale mé víry
anebo**

Tuho křehká obrale mé snahy
atd. atd. Metoda používaná asi nejčastěji právě napodobiteli-rozmělňovateli.

Tím nechci klasika zlehčovat. Tím chci říct, že Halasova Tvář je založena více na slovech a jejich skloňování, kdežto Pitínského Lulku tatíčkovi spíš na řeči.

V „básni řečové“ (dále bez uvozovek) nelze slova nějak, byť třeba kvůli ukázání „metody“, směřovat, protože „už samotný jazyk obsahuje prvky šílenství“, jak tvrdí nositel Nobelovy ceny za literaturu I. B. Singer. Jakékoliv náhrady by zde působily jako anakolut, z vazby vyšinuté. Typickou básní řečovou bývá báseň Wernischova, ostatně z jeho postulátu: nestavěj na slovech, ale na řeči (nepřesně formulováno) autor tohoto příspěvku vychází.

Báseň řečová buď je, anebo není. A když je, tak se zpravidla vyhýbá slovům obecným, apelativním - a tedy je zpravidla křehká. Škoda slov na její interpretaci. V takových básních jako je ta ze strany 11 *Hle, lehce noc jak šátek. / Hle. Jde kdosi kopřívami, / pištalku měděnou. Lehce noc / jak šátek v okno zavítá. / A my tak*

*sami. / A my tak. Nikdo s námi. nebo ze strany 56, kterou J. A. Pitínský nedopsal v Regensburgu *V zimě tak časné, že podzimu laskavé záře jen barvily, co teplem / zjeveno by bylo v kráse pomalejší*, etc. bylo mně jako v (po)aktu řeči, kterou jsme vedli kdysi spolu s autorem u Nezdenic. Vzlínavě k zajímavým p. t. Pitínského tajemstvím.*

A že je ta básnická sbírka jaksi neuzávřená, taky různorodá jak ve formě tak i v kvalitě kolikrát, není podstatné. I ze sbírek přísně koncipovaných přežijí jenom básně čerstvé. A takových je v Pitínského Lulku tatíčkovi... jako v elipse čili ve výpustce.

Jaroslav Kovanda

J. A. Pitínský: Lulku tatíčkovi. Vydalo nakladatelství Petrov v Brně v roce 2002.

Sándor Márai

ZPOVĚĎ (úryvek)

V našem domě bydlely dvě židovské rodiny: jedna „neologická“, „pokrovková“, světáká a poměřanštělá rodina zámožných židů, kteří si pronajímali celý čelní trakt druhého poschodí, chovali se povyšeně, žili uzavřeně a nikterak nevyhledávali známosti s ostatními nájemníky; dole v přízemí, v bytě do dvora, pak druhá, velmi početná rodina „ortodoxních“ židů, velmi chudých a zvláštně čiperných lidiček, k nimž neustále přijížděli noví a noví příbuzní, rodily se jim další a další děti, a všichni tam vzadu žili pospolu ve třech tmavých místnostech, které se občas, o svátečních dnech, naplnily ruchem a hemžením všech těch hostí i rodinných příslušníků, jako by se účastníci nějakého shromáždění chystali učinit nějaké zásadní rozhodnutí. Tihleti „chudí židé“ - ačkolik já vlastně ani nevím, jestli na tom byli skutečně tak špatně - povětšinou ještě nosili haličský oděv a přísně dodržovali náboženské příkazy, a křesťanští obyvatelé domu na ně rozhodně pohlíželi s většími sympatiemi než na uzavřené, bohaté „neology“. Postupem doby se některí od těch „chudých“ z přízemí zbavili tradičního účesu, odložili kaftan i klobouk, nechali se ostříhat, oholit a obléklí se podle současné módy - tato velká změna nastala u většiny z nich poměrně rychle. Jejich děti už navštěvovaly měšťanské školy, některé se dokonce zapsaly i na gymnázium. Během deseti patnácti let v domě nezbyl ani jeden žid v kaftanu, a rovněž po městě jich chodilo už jen pár. Naši chudí židé měli totik dětí, že už si na každé z nich jednotlivě nevpomínám, s křesťanskými sousedy však měli ve všech ohledech mnohem bližší a přívětivější vztahy než nobl rodina „neologů“. Celý dům jim stranil a mluvil o nich familiárně jako o „moc hodných a slušných lidech“, byli to zkrátka „naši židé“ a my jsme téměř s hrdostí, jak se to slušelo a patřilo, říkávali, že u nás, v našem velkém, moderním domě, máme za sousedy opravové židy. S nobl židovskou rodinou z druhého patra jsme se potkávali jen zřídka. Žili si skutečně na vysoké noze, hodně cestovali, jejich děti byly vychovávány v katolických středních školách, a paní - hubená, smutná a slabá na srdce - překrásně hrála na klavír a šaty si nechávala šít v hlavním městě. Měšťanky i maloměšťky z našeho domu jí pochopitelně záviděly. Saty té zámožné dámy jim byly solí v očích a dělaly zlou krev; i já jsem pocítil jako nepatřičné, že naši sousedi z druhého patra, kterí „jsou přece jen židé“, žijí pestřejším a bohatším životem než kupříkladu my a že zámožná paní se obléká vybraněji, vozí se v kočáru a hraje na klavír mnohem častěji než moje maminka. „Všechno má své meze“ - říkal jsem si. S rodinou ortodoxních židů i s jejich dětmi, jsme si rozuměli lépe. To, jak prostě přijímali své židovství, aniž by se před námi jakkoli ponížovali, jak na svém přesvědčení lpěli - stravou, oděvem i zvláštními obřadními zvyky -, jejich cizí dialekt, ona tajemná hatmatilka namíchaná z němčiny, jidiš a madarštiny, to jak dobrovolně akceptovali zdůrazňovali svou jinakost, to vše způsobi-

lo, že jsme v nich viděli spíš jen tak trochu politováníhodný exotický kmen, a byli jsme přesvědčeni, že se sluší a patří, aby každý rádný křestan vzal takové bezbranné cizince pod svou ochranu. Sousedce, jež se pravidelně každý podzim zotavovala v šestinedělích, matka občas poslala kompot a oni nám zas vždy o Velikonocích nosili darem maces zabaleny v krásném běloskvoucím šátku, za což jsme zdvořile děkovali, ale myslíme, že jsme se jej nikdo, ani služebnictvo, nedotkl. Litovali jsme a přijímali tuto rodinu, ale nějak tak, jako by to byli zkrotlí divoši. Matka se s nimi někdy dala i do řeči, samozřejmě jen tak přes zábradlí, když se gruntovalo, zavolala dolů na sousedku pář přátelských slov, a ta věčně kojící, sešlá židovka v tradiční paruce ji těše odpovídala: „Ano, milostivá paní.“ Nemyslím, že by má matka chtěla té chudé ženě dávat najev svou „společenskou nadřazenost“, to nebylo vůbec zapotřebí. Ti z přízemí si toho rozdělili byli vědomi a nikdy by je nenapadlo jakkoli překročit hranice vzájemné důvěrnosti; teprve mnohem později jsem si všiml, že dbají na svou jinakost přinejmenším tak úzkostlivě jako rodiny křesťanské, ano, střežili si ji dokonce možná ještě zárlivěji, a po svém zvláštním způsobu se každě případné komunikaci vyhýbali s ještě větší povyšeností a uzavřenosí, než s jakou jsme tak činili my. Většinou ale obyvatelé domu těm „chudákům židům“ stranili. Na jejich obřady a neobyčejné zvyky jsme pohlíželi se shovívavým souhlasem. Neologové si už samozřejmě nestavěli na dvoře stan, jak si to o svátečním dni žádal zvyk, do kostela chodili jen zřídka a můj otec jednou s úžasem a trochu pohoršeně vyprávěl, jak s nobl židy cestoval a ti prý v kupé - považte! koncem března - pojídali čerstvé hroznové víno dovezené z jihu a balené do vaty - mluvili jsme o tom celý večer, ohromeni a zne-pokojeni, a tato „neprástojnost“ vzušovala zejména mou matku.

Obě židovské rodiny se zásadně nestýkaly. Neologové očividně žili na jiné planetě. Muž byl továrníkem, vyráběl v okolí sklo, hodně cestoval, byl obtloustlý a plešatý a dost nepěkně se choval ke své předčasně zestárlé, smutné manželce, kterou podváděl s kasírkami, což samozřejmě vědělo celé město. Paní nesla svůj neveselý osud tak trochu jako románová hrdinka, hrávala na klavír při otevřeném okně, sice krásně, nicméně příliš okázale a dlouho. V domě se o nich vědělo, že nejedí „košer“, jedli šunku a vařili na vepřovém sádle, ani tohle se však lidem zvlášť nelíbilo. Pokud v tom našem maloměšťanském domě existovala „židovská otázka“, pak přičinu k poznámkám nezavdávala v žádném případě početná ortodoxní rodina. Nám všem, kteří jsme tam bydleli, byli mnohem sympatičejší všichni ti haličští příbuzní židů z přízemí, kteří chodili v kaftanech a jimž se kolem uší klimbaly lokny, než dokonale civilizovaný továrník a jeho rodina. Vyšší úroveň měšťanského životního stylu neologů jsme pozorovali s obzvláštní zárlivostí, něco - sami jsme nevěděli, co - jsme jim záviděli. Ve sporadicém spo-lečenském styku se továrník choval ke křesťanům se zdvořilou lhostejností, k „chudým“ židům z přízemí pak s blahosklonnou povyšeností. Naši rodiče nám kupříkladu nikdy nenařizovali, abychom se dětem z přízemí vyhýbali, nikdy nám nezakazovali hrát si s těmi bledými, okatými výrostky, kteří ve svých podivných stařeckých šá-

tech vypadali jako staří mladí, při hrách měli pořád na hlavách klobouky a tolerance v nich nebylo ani za mák, v zápalu hry křesťanským dětem často nadávali do „šábesgójů“, těm to ale ani trochu nevadilo, protože tomu výrazu beztak nerozuměly. Půltuctu ortodoxních děcek tu veselé skotačilo s námi, křesťany, kteří jsme vyřústali na dvorku, kdežto ratolesti pana továrníka, které už do školy vodila „Fräulein“ a chodily k nim vychovatelé, úzkostlivě dbaly, aby se s židovskými proletáři ani nepotkaly. Nikdy se k našim hrám nepřidal a jejich povyšená rezervovanost zraňovala můj cit pro spravedlnost do té míry, že jsem jednoho odpoledne jejich nejstaršího syna, který už byl třeták, vylákal do sklepa, tam jsem ho zamkl do kotelny a s pocitem dobré vykonané práce jsem šel domů a byl zticha. Mlčel jsem i v noci, když už ztraceného chlapce hledala i policie a domem se nesly zoufalé výkřiky a volání páni továrníkové. Hocha našel ráno topič. Nejpodivnější na té věci bylo, že ten neohrabaný a zahálčivý mladík s ospalým pohledem to na mě nikdy neprozradil. Zatvrzele mlčel, když ho zpovídali, mojí zvláštní pomstu mi nikdy nevyčítal ani později a nezmínil se o ní ani po letech, když jsme se stali přáteli. Cítil možná, že jsem byl v právu. Děti soudívají rychle a neodvolatelně.

Časem se děti z přízemí přestaly strojit postaru, zato stan z koberců a přehozů přes postel rodina stavěla na dvoře každým rokem. Po poledni se do něj přesunula hlava rodiny, ten zvláštní, na slovo skoupý náčelník kmene, jenž v nezvyklém přistřeší osaměle strávil delší čas, jak tvrdili jeho synové - v modlitbách. Jednou jsme jej zahlédlí skrze škvíru mezi přehozy, viděli jsme však jen tak, že sedí uprostřed stanu na židli a smutně hledí před sebe. Patrně se nudil. Jednoho rána byl dům vyburcován podivným rourchem, v přízemním bytě si podávali dveře židé v kaftanech a uvnitř se po tuctech tlačili cizí lidé. Konečně vysel jeden z chlapců, devítiletý Lajos, aby nám hrdě a s ustaranou tváří sdělil:

- V noci mi zemřel otec. Samá mrzutost ... - prohodil jen tak mimochodem a s nenapodobitelnou povyšenosťí.

Cely den potom nosil nos nahoru a jeho nadutost byla nesestranná. A tak jsme mu vpodvečer, bez zvláštního důvodu, nabancili.

*Čelný představitel meziválečné maďarské literatury, košický rodák, Sándor Márai (1900-1989) slaví znovu po desítkách let úspěch po celém světě. Na český trh se vrátil členářsky úspěšnou novelou *Svíce dobrořivají* (2001). Román *Zpověď*, v němž skrze osobní výpověď zachycuje podivuhodný svět středoevropské měšťanské vrstvy a jeho pozvolný zánik, je kritikou pokládán za jeho nejcennější dílo.*

Z maďarštiny přeložila Dana Gálová

- kniha vyjde v nakladatelství Akademia

Juraj Kalnicky

quasimodo a melisandra

*prišiel som
ako ixy diel
a čakal úsmev iba*

*za tebou tiahli zástupy
(možno len zakášali)
ale ja som v nich chýbal
pri šiji
čo na libreto brehulí
vystrúhal stradivari*

*a moje oči mínusy
do teba sa tam obuli
a smädnó tancovali*

*tak ako stoici-stopári
ktorých už čas tak súri
a vsadili si na tir*

*na mraky čierne
ako zatykač
čo kormidluje
tlstý satyr*

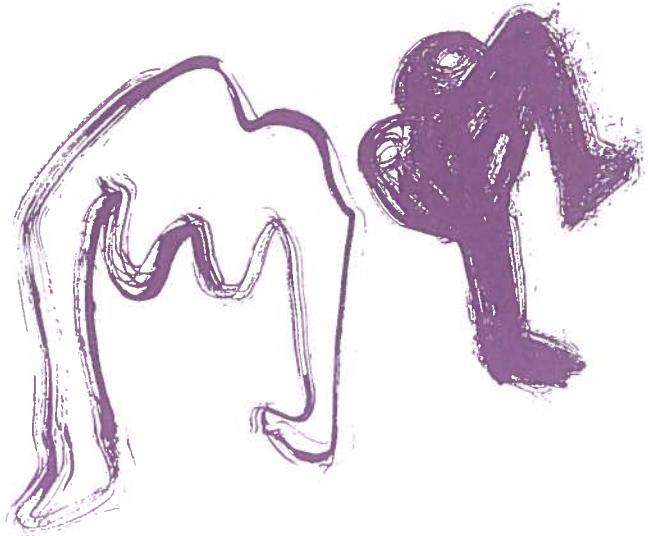
v krčme cmiter

*noc obťažkaná
nemilostou dámky
dohára na kremienku
otočila sa*

*sťa kôň kočiaru
nad nedopitymi spomienkami
sedia tu nebožúci
v šenku*

*cigánku by si prosil
- pani počaruj
ale aj v tejto krčme*

*všetci sú len snami
a vrchný skupáň
leje pod čiaru*

Pavel Řezníček

Zátvrzský

Musely jsme si dát amputovat třetí nohu
Vzbuzovaly jsme pozornost a pak
 Noha chtěla plout zlatým listům a útesy
Taky nás bolela
Když jsme se narodily matku hned odvezli na psychiatrii
Když nás spařila
Nejvíc jí vadila třetí noha
Srostlá dvojčata
Máša a Dáša Krivošlajpovy
Když jedna dostala zápal plic druhá neměla nic
Do smrti spolu
Když jednu berou à tergo
Druhá se na to musí dívat
Kdyby tak měla tu třetí nohu aby jí podrazila
Nohu toho co jí píchá sestru
A na to všechno se musí dívat profesor Miloš Sádlo
Vlastním jménem Zátvrzský
Když druhá propadne kouzlu felace
První kouří kobylku violoncella
A na to všechno se musí dívat profesor Miloš Sádlo
Vlastním jménem Zátvrzský
Ne to není Paulette ani Colette
Vysvětluje Profesor
Henry Millerovi a Alfredu Perlesovi zvanému Carl
Není jim čtrnáct
A tady není Clichy ani avenue Anatole France č. 4
Abys je nacpal do vany a nahá záda jim poléval
Červeným víнем
Protože nejsou kurvy
Ty malé královny Francie

A na to všechno se musí dívat profesor Miloš Sádlo
Vlastním jménem Zátvrzský

Dvacet sedm

Ozval se křik

Pavel Řezníček je homosexuální

Pavel Řezníček je buzerant

vystoupil jsem z vlaku a vyvedl ven dva strýce
dva venkovské hotentoty strašidla na penzi
něco jako King-Kong který se stane hodinářem
nebo Godzilla utírající prach z prádelníku

chyceným orlem

ne nejsem buzerant

jsem jen lahvička inkoustu

řeka řepy pomluva a oslava ponožek vytroušených za letu
supa bělohlavého

který vidí daleko daleko až za hromadu šatů

naskládanou u popela a kouře

u skalisek měkkoty opony žaludků krystalového cukru z husarů
a krunýřů z bachařů

ozval se křik

hůl se potáhla hodinkami a knihovna rubášem

vyrazilá si štandopede v novém úboru do ulic

z rímsy vyčuhovaly vlaštovčí krky

bylo to dvacet sedm českých pánů popravených za to
že vlaštovky na zimu...

ech co nebudem to tady rozmazávat

ale dvacet sedm popravených pánů hledalo svých dvacet sedm
svrchníků převlečníků monoklů a holí špacírek

nic takového tu nebylo jen vlak který se unaveně kolíbal
v mramoru kavárny

jako unavený Casarolli

a ještě lahvička inkoustu

a stopy psích deček

kterými se psi přikrývají ve psích kasárnách

dvacet sedm věrných psích deček

dvacet sedm věrných hlav a ani jedna římsa

dvacet sedm řepišť a kolejišť

dvacet sedm motocyklů

dvacet sedm siců prázdných a černých
na které se tyto hlavy odkládají

křik - Pavel Řezníček je homosexuální

se už podobá kaší z prosa anebo taky kozákovi

který na lodním můstku kontroluje

jehlice na pletení a jejich matku bavlnu

vyvedl jsem z vlaku dva strýce

jejich umášené pulóvry rádionky a prsteny jako volská oka

mi připomněly vonící mazurská jezera

miluji samet a horké tváře na něm

Michal Šanda

Nad kolesem parníku Masfeñer

se tetila fata morgana. Mihotavé postavy peonů balancovaly po vratkých lávkách na molu. Od skladu společnosti Commander Manufactura de Tabacos Mitjans's bylo slyšet vrzání bot a duté sbuchnuť metrákových žoků tabáku na rampu, avšak peóni byli už drahou dobu ukryti před slunečním žarem v podpalubí. Juan Ramírez rozklepnul o rozžhavený sloupek na uvazování parníků kouli na bocciu. Usmařené volské oko zabalil do lopuchu a odšoural se po písčitém plácku k hloučku dědků rozsazených nad demížonom.

„Břídilové,“ pravil vítězoslavně, „trvalo to miň než minutu?“

Vázques de Prada si byl v době uzavírání sázeck ulevit za hangárem a proto vnesl základní dotaz: „Kolik byl kurz?“

„5:3“ připustil, ač nerad, bookmaker Cristóbal Fuentes.

Po pečlivém odměření pěti třetin vyrál Fuentes na demížon kamenem rysku. Juan Ramírez se chopil hrdla a na ex bez polknutí z hrdla do hrdla přetransportoval svou výhru. Co na tom, že je přetřetin matematicky nesmyslných, vzhledem k přítomnosti jediného demížonu.

„Co na tom, amígos?“ uznal Horácio Alfaro. „Hlavní je, že Ramírezovi chutnaj.“

„Matematický dělení je na pendrek. Vítěz chlastá do dna, to je zákonitý a nad slunce jasny, jako tentononc. Že až slunce zaleze za koleso Masfeñera, půjdeme na plácek metat,“ vmlísil se do debaty Marcos Rubidia.

Jorge Davéz nezúčastněn pozoroval dění kolem sebe. Sám o sobě prohlašuje, že není Paraná a tudíž nemá zapotřebí nechat si zbhúdharma zatarasit řečiště vraky myšlenek. Pokud si však utvoří na věc názor, jsou jeho připomínky případné: „Řek's metat. Mi řekni s čím, když je z koule na bocciu smaženice.“

Zabouchnutá okenice

V patrovém domku za Souzovým pekařstvím vyvěsila Prudencia Obregónová ostentativně na balkon Sebastianovo probodnuté pončo. Nesnesitelné pleskání mokré látky povívající ve vánku se donešlo přes náměstí až do podloubí boliche De la ciudad Budweis.

Ve své podstatě byla María-Luisa podobná Dávezovi. Ani ona nebyla z těch, kteří by se soužili přemýšlením. Proto si oblíbila mechanické zavinování plátků těsta na kukuřičná empanadas. Postupem času se jí však začal zmocňovat neurčitý neklid. Pleskání ponča, jemuž zpočátku nevěnovala zvláštní pozornost, ji připomnělo pleskání vlajky na žerdi nad administrací o fiestě a běh býků. Sebastian Obregon se zapotácel. Náhle se z davu vynořil Nabar Serbia. Znovu rozvinul srolované noviny, aby zdánlivě odlákal rozdiavočelého býka. Hrdinský čin, nebýt pod garamondem tištěným záhlavím La Razón nalepena písmena vystříhaná ze slabikáře: Saludos de Cristo Benavides.* María-Luisa zavinula plátek těsta a položila jej na pomoučený plech, tak jako při fiestě na bolicherův popud svinu-

la Serbiou odhozené noviny a vsunula si je za výstřih. Zavinování je její chlouba a nikdo to nedovede lépe, než ona. Toho nesnesitelného pleskání Sebastianova ponča už ale bylo dost! María-Luisa v obraně před vzpomínkami zabouchnula okenici, avšak škvírou u parapetu se dovnitř boliche vedral odér z mydlinek vylitých Prudencii Obregónovou před dům na dláždění a zadusil poslední potom nezahlcené pory města.

Fotografie gauča

Ve výčepu promarnoval siestu popíjením Quilmesu gaučo z estancie Porta Serena. Na bosých nohou sisalovými provázky přivázané ostruhy zacinkaly, kdykoliv zavadil chodidlem o ovčí houni a pokrývky pod sedlo, přehozené přes trnož u stolu. Sedlo zabavil do zástavy bolichero. U stropu vrčel větrák s křídlatými lopatkami a rozčeřoval vražedné dusno. Skrz odlomené lamely žaluzií pronikal na stoly ostré polední paprsky. To nejhorší osvětlení pro fotografování, jaké si dovedu představit. Poručil jsem do placu cajón a přisedl si ke gaučovi.

Gauč sahá do jutového pytle a vydal určitě tříkilový flák hrubě nad ohništěm opáleného masa. Jako všechni gaučové měl pod pončem okolo pasu omotanou fachu a za ní zastrčenou mačetu. Prstem ozkusil ostří. Následně stisknul kýtu do zubů a nenapodobitelným grifem odsekli štráf.

Poprosil jsem ho, aby to zopakoval. No a tak je na téhle fotografii gauč s flákem masa v zubech a centimetr od gaučova nosu mačeta.

Raubířské pentimento

Bolicherova minulost je obestřena dohady. Sám o ní nikdy nemluví, ale na pomlouvačných jazyčích českých paisanů se usadila jedovatá slina drbu, že se zámečnickým mistrem Rudolfem Šecem měli na hromniční sobotu roku 1910 zhudlařit sejf agrární pojistovny Slavia v Chorouni. Do pojistovny se probourali z kostela přilehlou zdí. Shodou okolností skrz křtitelnici, v níž byl bolicher druhy pokřtěn jménem Karel Jeroným Sýkora. Nazíří po vyloupení sejfu byl mistr Šec dopaden podle rukopisu šperháku okrskářským rutinérem Brázdou a rozsudkem zemského soudu v Táboře deportován na sedm let do kriminálu v Leopoldově v Horních Uhrách. Sýkora uprchl z Čech. V Sheffieldu se nechal najmout na zaoceánskou paketní brigu rejsářské společnosti Van de Breughel. Na každém šprochu bude pravdy trochu, neboť na přístavní můstek v Barrenqueras vystoupil z brigy oděn v elegantním pepito saku anglického stíruho Cristo Benavides.

Regalante

Šaman Gooo zadul do obřadní okariny a na dodání si kuráže načrtl prstem omočeným v lektvaru z kořenů kaktusů vzorek pepita na stěnu chýše. Mocné kouzlo bolicherova saka po úřednících na imigrační správě ománilo i Matacos. Narodíl od parádivého rozmaru s flanelovou košílkou bylo Gooovo diplomatické úsilí vynaložené na jeho získání tentokrát vedeno pragmatickou touhou nahlédnout

* Pozdrav od Cristo Benavidese

do tyglíku šamana z Evropy. V ramenou mu sako páslo na míru. Sáhl do náprsenky a z tabatérky odsypal šnupeček, jak to odpozoroval od bolichera. Ať se však v saku v chýsi naparovat sebevíc, v Benavidese se ne a ne proměnit. Před ztrátou glancu jej neočekávaně uchránila sirká. Stéble tonoucího zn. Scheinost Sušice. Od Benavidese ji dostal k saku regalante. Když ji Gooo rozkrtnul o stehno, stařešinové kmene z kroužků kouče vyčetli: lest na zmatení duchů. Ve skutečnosti vůbec netoužím být nějakým gringem. Chci být hombrem, Garcíou Quesem.

Stařešinové pokývali na souhlas oštěpy.

„Gooouvernerem!“ vykřikl Gooo a proměnil se v sošku San Martína na Quesově psacím stole. Ještě, že duchapřítomného Puie napadlo položit na nastavenou litinovou ručičku peso. Mince zacinala na dně pokladničky.

Hubený bakšiš. Za salutování nestojí, pomyslel si úplatný generál, proto pouze zkroutil dlaň do imaginárního megafonu: „Ať jsem opět šamanem Gooo v pepito saku.“

Rozkaz je rozkaz. Matacové, nemající o armádních rozkazech a jejich bezpodmínečném splnění ponětí, užasli. O šamanu Gooovi ošálivším duchy, gouvernera Quese, San Martína i samotného bolichera Benavidese, bude složeno mnoho písni.

Oui

Slunce za kolesem parníku Masfeñer zastínilo bouřkové mračno.

„Od Paraná se to pokaždý rádky semele,“ zhodnotil meteorologickou situaci od šífonéru s cigares a kořalkou Schmidt.

„Oui.“ Promítáč La Rochefoucauldu nezbylo než souhlasit, pokud chtěl dostat čerstvý banány a ne ty ze včerejší dodávky z rozmačkaných krabic z Médanusu.

„Vedro je k zalknutí,“ přitakala dona Stoříšková.

Nussberger už měl nakoupeno a proviant naložený na carretě. Po odjezdu Balíka do vnitrozemí Chaca Boreal k paraguayským hraničním výkolelkůval chacru u Canada de las Golondrinas po proudu pod Rouskovou pilou a nepoříznuté kmeny quebracha splavuje do Intiyaco. Přestože měl naspěch, připojil se k hovoru: „Jestli se má přihnat bouřka, tak od Paraná.“

„A pakl maté,“ pravil La Rochefoucauld.

Schmidt navázil unci pepře.

„A unci pepře,“ pravil La Rochefoucauld.

Schmidt do celofánu zabalil trs banánů a na sčítacím stroji namarkoval patnáct centavo.

„Málem bych zapomněl,“ pravil La Rochefoucauld.

„Bodejť, že oui,“ pravil Nussberger.

„Už poprchává,“ oznámila přítomným dona Stoříšková.

Ve vyprahlém písku před Schmidtovým almacenem se tvoří bochánky, hemžící se sem a zase tam.

Bouřka

Na mravenečníkův zpocený nosan nedočkavý na okoštování blahodárného deště dopadlo saranče. Pokrčilo nožky a odrazilo se na hamacu. Zanedlouho po předskokanovi se mračno sneslo na pampu. Nejdřív bylo slyšet vrzavé praskání křídel. Koruny algarob se zavřaly do zelenohněda. Kufr na střeše rancha se rozvlnil, jako by byl z gumy. Cortaderu kam až oko dohlédlo posela myriáda hopkajících tělček. Udělal jsem krok a zelenohnědá změř nožek a křídel se rozprsknula. Během okamžiku kratšího než usmažení volského oka na sloupku k uvazování parníků jsem však měl boty opět zálité sarančatovým oceánem.

Sara pobíhala v panice po ranchu a když došly deky, v marné snaze zakrýt topinambury a zachránit úrodu naházelala na svou zahrádku kde co, co jí zrovna přiskočilo pod ruku. Hrnce, pončo, sponu do vlasů a dokonce i breviář.

Ticho.

Takhle naráz nastalo, jako odstavec. Mračno sarančat se zčistějasna zvednulo od země a zmizelo. Mezi oholenými torzy topinamburů ukápl do rozpukané země ceresin z roztátého válečku do fotografu s Tangem de La Caminita, jež potkal stejný osud, jako svého času voskovou figurínu obra Drádala. Slunce po bouři bez bouře se navrátilo nad koleso parníku Masfeñer.

Úryvek z knihy Sudamerická romance

(Kronika osídlování Gran Chaca)

- vyjde v nakladatelství Petrov Brno v červnu 2003

Ladislav Šelepko

V klášteře

(Křivdím-li bohu, křivdím i sobě
Součet všeho utrpení v klášteře
mě vyvazuje ze vší povinnosti
Jsi na cestě k bohu -
pak cesta musí být cíl
Být sloupem, o nějž by se on mohl
opřít
Vylešatět před prvním přijímáním
Válet se pod stolem se svatými obrázky
Kunhutina modlitba otevírá Zlaté stránky -
dveře vedoucí do Fantasmagorie
obdařené odpustky
Vévoda Arnošt mává kopím
na němž se svléká evangelický farář
Kunhuta se svíjí v tropickém slunci
v naději svatého přijímání)

Čtu si v Tvém klínopise

/Zbyňku Havlíčkovi/

Zdá se mi o tvých nohou
stehnech svírajících mou hlavu
Dva kusy sulce na váze
mě stlačující do podvodní říše
Tudy nemohu projít ani proplavat
zamotán do řas
čelící nástupu Maginotovy linie
vlnám tsunami
bořícím můj pracně stavěný účes

Údery beranidla rozhazují myšlenky
disk mi vypadává z dlaně
na Ovčárně dnes nepůjde proud
Ruce se přidržují zábradlí
jako by moře mělo vyvrhnout velrybu
Ta zatím plave v tvých vnitřnostech
trávících jízdní rád

Sunu se po integrovaném obvodu
do vyšších pater mrakodrapu
Míjím zamrzlé Hurónské jezero
obilná síla v Severní Dakotě
Téměř vyčerpán nahlížím přes okraj sopečného kráteru
ale nedokážu se zeptat na cestu
kterou se vchází do červeného lesa
na pobřeží Tichého oceánu

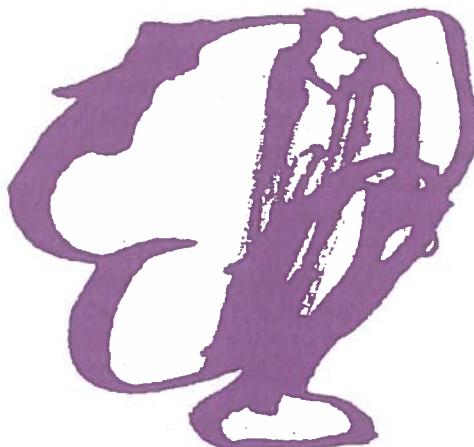
Žena surrealisty

V ústech jí dozrávaly maliny
Na řadrech se pohupovaly bárky
Přes břicho vedla šestiproudá dálnice
V klíně si lišky dávaly dobrou noc
Stehny protékaly stowattový džus
Mezi koleny hráli koalové tenis
Po lýtkačích sestupovala horolezecká výprava
V zadním traktu kotníků probíhala divoká páry
Mezi prsty hlídali pohraničníci
A když se otočila
Hyžď se vzdouvaly na tibetském slunci
Mezi lopatkami se usazoval prach
Přes šíji vedly ostnaté dráty
Ve vlasech štěbetaly vlaštovky a stříhaly látku
na nové fraky
V očích se odehrávala soutěž „Deset stupňů ke zlaté“
Po tváři si vykračovaly golfové míčky
V krku propast bezhvězdné noci
V míze šustilo půlnocní vysílání pobřežního rádia

Kupé

Kupé bylo plné atomů plutonia
plné zrezavělých zátek od lahví
kouzelníku seděl na ramenou akát
pár očí upíjel z pravidel pohlaví

Nebozízkem, kterým vrtěla
dívka, jež stekla stěnu z mramoru
šplhal jsem na dvůr bílého anděla
líbal se s výtahem - a dál už nemohu

Kam utečem
průrvou
mezi dnem
a úplňkem?

Leontina

Na oprámu Leontina
zelená voda,
kosti, injekce a špína.
V lese život věčný
komáři, rty a těla
protnutá jak tečny.

Nad Hrobem

Most se řítí přes údolí
udivené jů mě dítěte
když vyblejskané slunce
pije z kakaového mraku.

Spolu, na katolické farmě

Dáli vzdáleni
jsme si tak blízko
jako když kladivo
o srp třísklo.

Co mi řekla Noc

Ranní moč a ranní zoře,
zavlhlé trénky, v očích kal,
neštiť se - v snění je bouře,
ale já pil, já se nevyspal.

Ranní ulici křtí noční chodci,
nad postelí rejdí mušky,
já ponořen v sebe slavím samot
onanuje do ponožky.

Ranní pořady
nebo mlhy
vnímáme jenom
jako červi
naloženi v kalu
svého alkoholu.

Cinvald

Chtěl bych znova
výt na měsíc
pod praporem
v údolích plazit se
pít víno s cínem
v mlhách kopců
razit si cestu
karmazínem

Patrik Linhart

Lokomotivy jezdí rychle

Láska nemiluje
rychlé stroje,
chodí pomalu
taje vstoje.

„Láska a rakety“
vzpomínám
vyšla's mi v ústrety
jenže kam

Miluje tě
jako život
z kamikadze
jeden pilot.

Byl únor

Vzal jsem všechnu naději,
kolik mi jí ještě zbylo,
že s vahou půjdou dolu
o šedesát jedna kilo.

Život skončil
a tu je třeba začít:
okno, urna,
jméno - to musí stačit.

Víc než děti

preferuji
krůpěj smrti
co se leskne
na poupečti.

Oscar Ryba (1963 - 2002)

O. R., vlastním jménem Ladislav Koštejn, byl nejprve znám pouze úzkému společenství pražských literátů, později - v 90. letech, vstupoval do různých literárních uskupení, putoval po českých a moravských básnických akcích, účastnil se mnoha čtení, publikoval v různých almanáších, periodikách...

V roce 1998 mu v nakladatelství Petrov vyšla kniha povídka - Žiju si jako Rybouac. Byl to krajánek a písmák. Ztracený v krajině, včetně na toulkách. Kam přišel, není dodnes zapomenut. Je, i po své tragické smrti, jedním z největších talentů české prózy 90. let.

Ve fázi redakčních příprav je jeho kniha z pozůstalosti - Život mezi prsty.

Václav Kabuda

Goudův vynález

Jednou v pátek odešel Pachman z Bránička hned se zavírací hodinou Na bábě, protože se ráno chystal odcestovat. Vzbudil jej v půl desáté domovník Gouda na své pravidelné obchůzce po partajích, které se snažil každou sobotu nepříliš nápadit, ovšem vytváře, přimět k tomu, aby od něho potřebovaly provést nezbytné opravy v domácnosti. Gouda byl drobný shrbený invalidní důchodce ve věku kolem šestatřiceti let, zamaskovaný porostem nepoddajného plnovousu a silnými brýlemi. K domovnictví v Pachmanově paneláku se přihlásil na jedné členské schůzi bytového družstva ještě za starého režimu a nyní z té funkce zkoušel vycouvat, jsa překvapen svými pracovními povinnostmi, podle kterých jej ostatní nájemníci začali nabádat uklízet dům. Různé mechanické opravy prováděl ovšem rád. Když jednou k večeru zbavil Pachmana nečekaně jednoduše patálí s vodou prosakující kuchyňským stropem a vzápětí se snažil otupit jeho opilecky nekontrolovaný obdiv ke své dovednosti, prozradil mu, že se původně živil jako instalatér. Tenkrát s ním Pachman učinil nesmazatelnou zkušenosť, ještě v době, kdy bydlel s Botwidovou; ta si potom musela vyslechnout nejednu zprávu o prvním místě na Pachmanově žebříčku instalatérů.

„Všechno v pořádku?“ zeptal se Gouda už o jednoho nájemníka dál. Pachman otevřel dveře v pyžamu a zarostlý cívěl na prázdnou protější zeď.

„Všechno o.k.!“

„Víte, jak tudy každou sobotu obcházím.“ Gouda mluvil dávkami krátkých úsečných slabik, z nichž některé mu během delších úseků sklouzávaly do nesrozumitelnosti. „Jen:ta:k:se:ptám, jest:li:ně:co:ne:po:tře:bu:je:te,“ říkal jako by se bál, že mu zbytek každé hotové promyšlené části věty někdo ukradne. Obcházel ostatní dveře v podlaží. Pachman ujistil protější zeď, že nic, a Gouda: „To:je:te:da:v po:rád:ku - poslyšte, neumíte náhodou anglicky?“

Pachmanovi zatrnulo. Věděl, že jediná správná a možná odpověď v takové chvíli zní: „Jaké hulvátství, chcete snad říci, že jsem se měl učít anglicky, když jsem fáral v pracovním táboře v Jáchymově?“, jenže byl právě nepříjemně probuzen, zarostlý a v pyžamu a neměl sílu zradit svůj vděk a úctu ke Goudově instalatérské dovednosti. Uplně

bezbranně odpověděl: „Anglicky? No, domluvím se, že. S přáteli, s těmi se domluvím, před odborníkem vypadám velmi neobratně, hloupě, naivně...“

Gouda se objevil v jeho zorném poli.

„To mi tedy můžete pomoci.“

Pachman si pomyslel, že se dostal do pěkné pasti a naprázdno polkl. Gouda se zamašenou brašnou plnou zašlého nářadí, v tesilových džínách a zkopovatélém neprodyšném svetu na zip, rukou, ač zdrahou, gestikuluje jako po obrně a hledá u něho pomoc s tlumočením do angličtiny. Hledí na něho odspodu skrčeněji, než by bylo nutné, kolem zšeřelá chodba petrovického paneláku, Pachman bos mezi dveřmi nevidí přes slepené oko, zatuchlý spánkem, dosud hmatatelně pocitující oteklost svého obličeje. Ale věci již byly v pohybu.

„Potřebuju zavolat na velvyslanectví Spojenech států. Obchodního ataše, mám tady na něj zapsaný číslo.“ Gouda ukázal papírek.

„Prosím?“

„Nic víc, než že mu zavoláte a přetlumočíte pár vět. Doma mám elektronické slovník, a tak ani nemusíte znát správný termíny, stačí vědět, jak se řekne pevný disk, zapojení a podobně, to vám v tom slovníku najdu, a nějak to do telefonu přeslabikovat. Já se anglicky taky snažím naučit, ale začal jsem zrovna před dvěma tejdnama a práce se na mě valí ze všech stran, nechci na vás víc, než mu vysvětlit nejjednodušší věty.“ Tvářil se zpola otráveně, trochu ohrnul nos a povytáhl jedno obočí, trochu nevycválaně, ramenem se opřel o zeď a v prstech žnoukal papírek s číslem.

„Vůbec nerozumím tomu, co ode mne chcete,“ hlesl Pachman. Hledal v Goudově mimice sebemenší záhytný bod.

„Vlastně skorem nic, jenom pomoc s tím telefonátem. Já budu stát vedle vás a budu vám hledat ve slovníku. Zavoláte obchodního ataše americký ambasády, říkal jste přece, že angličtinu perfektně ovládáte, a vysvělíte mu, že jsem přišel na důležitý, vlastně převratný softwarový zapojení pevných disků. Řeknete mu moje telefonní číslo a aby se mi ozvali z vývojového střediska Áj-bí-em ve Státech, s těma to už sfouknou. Víte snad, co mám na mysli, I.B.M., jasná jednička v počítacích. Já nejsem žádnej boháč, abych jim sám mohl telefonovat, to snad na tý ambasádě pochopěj, no ne?“

Pachman polkl.

„Nemám telefon.“

„Ale to vůbec nevadí,“ zahlaholil žoviálně Gouda, „budem volat ode mě, vždyť jsem vám říkal, že mám elektronické slovník. Prostě se seberem a vy to perfektně anglicky zmáknete, říkal jste přece, že je to pro vás hračka. Za pět minut můžete zase spát, koukám, že jsem vás možná probudil.“

„Probudil,“ uniklo Pachmanovi, „a neříkal jsem, že je to pro mě hračka.“

„Ale říkal jste, že anglicky mluvíte,“ zpozorněl Gouda, „tak nějakou hlopost přece umíte vysvětlit.“ Nenechával mu ani skulinku, jíž by se Pachman chytíl a pro jistotu si připravil únik, než zjistí, z které konkrétní strany jej zavalí hlavní neštěstí, jež se vkládalo někde v prostoru. „Jak říkám, nejde o nic odborného, stačí mu říct, aby mi zatelefonovali a o všechno ostatní se už postarám. Jak říct pevný disk, to je v tom slovníku, neotrávoval bych vás, když vidím, že jste v pyžamu, ale jde o věc, která je horká víc, než si dokážeme představit, která nás

každou hodinu stojí obrovský peníze. Vás, mě, kohokoliv v tomhle městě. Abyste rozuměl, já jsem objevil inteligentní zapojení pevných disků v počítači, rozumíte, no, asi moc ne, prostě věc, která je inteligentní, která sama přemejší, princip umělé inteligence pomoci sedmi pevných disků v počítačích, vlastně takové umělé mozek, dokážete si to představit?"

Bыло то venku.

„To je něco, vo co se snažej vědci na celém světě desítky let a já to objevil, no, musím přiznat, že v podstatě náhodou. Ale dovedete domyslet dosah takového objevu, to od základu ovlivní život každého z nás, na celý planetě to převrátí osudy lidí, to se nesmí zdržet ani o vteřinu. Rozumíte, já bych to sám taky dotáhnul do konce, ale trvalo by to mnohem dýl, než bude potřebovat mančať nejlepších chlapů od IBM. Zavolaj mi a já jim předám materiál, jenže to vede přes americkou ambasádu, která jediná může bejt v tylé chvíli prostředníkem. V jaký branži vlastně děláte vy?“

„Pracuji v jistém obchodním zastoupení,“ hlesl Pachman neschopen ničeho jiného, než se držet zárubně jako zvířátko a nikam nechodit. Gouda živě nadzvihl obočí.

„No to je přesně to, co potřebuju. To jste vlastně od fochu. S čím obchodujete, víte, abych si udělal představu?“

Pachman těžce polkl.

„Počítače a tak...“

Gouda ztišil hlas a zadíval se do Pachmanových vodnatých zaospalovaných očí pozorněji. Dokonce jako moudrý muž na chvíli přitlumil kulomet svých slabik a nastavil k němu blíže pravou líci. Vak plný instalatérského nářadí položil na podlahu. Pachman se zatvářil kysele.

„A s kterejma státama obchodujete nebo který zastupujete?“ zeptal se Gouda pozorně. Pachman by nedal korunu za to, že mu už definitivně teče do bot.

„Tajwan. Spojené státy...“

Zarazil ho asi kilogram energie, kterou Gouda vyzářil.

„No tak vidíte! Tak tohle teda máme v suchu! Aspoň víte, o čem mluvím! Až výřídíte ten telefonát, můžu vám páv věciček demonstrovat, když budete mít zájem. Víte, já se zabejvám takovou zprostředkovatelskou činností, mám firmu, o tý asi jako profesionál budete vědět, Sí-fí-sí se to jmenuje a každýmu to obstará práci. Měl jsem soukromou autoškolu, no, vlastně ještě mám, a teď jsem založil tu firmu, znáte to, co by člověk dělal čtyřiadvacet hodin denně mezi čtyřma stěnami. Je to taková prostřednická agentura, která úplně každýmu najde práci, zákazníky, dodavatele, no prostě všechno, na co si vzpomeňte. Jestli chcete, dejte mi na vás spojení a já vás tam taky zanesu, zjistíte a seženete přes to úplně všechno a nic vás to nestojí, symbolicky jednu korunu denně, no řekněte, to je pakatel za takovou věc, co? Nechcete, no, nevadí, právě při tylé činnosti se běžně dostávám do styku s převodem dat mezi počítačem a s řadou softwérů a přišel jsem na inteligentní zapojení sedmi pevných disků. Právě včera pozdě v noci mi to začalo samo přemejšlet, jak mi bylo, to bych vám mohl vyprávět, ale ztratili jsme další minuty, v tom zpoždění se můžou utopit miliardy dolarů. Vývojový středisko IBM dokáže makat samozřejmě rychlejc a líp než já, to je pochopitelný, uzavřeme kontrakt dejme tomu na pět procent z budoucího zisku pro mě, to mi nevadí, ale hlavně, ať se to už začne roztáčet. To přeci znamená nedozírněj-

dopad na všechno na celý Zeměkouli, já vím, dá se to taky zneužít...“

Gouda se na chvíli roztržitě odmlčel.

„Právě proto potřebuju, aby to dostali do ruky ty správný maníci od IBM!“

„Počkejte,“ řekl Pachman a kousl se do rtu, zároveň dveře stále nepusťtel. Situace dospěla podle jeho soudu do stadia, kdy mohl Gouda nasadit k několika dalším hodinám na chodbě mezi partajemi stejně jako se každou vteřinu zlomit v nějaké krizi, začít ho tahat za rukáv, možnatými břísky prstu mu škubat za zápestí a neuroticky se snažit odvést jej pryč. Pachman, jak mu jeho stav dovoloval, horečně přemýšlel.

„Počkejte,“ řekl znova a pravou dlaní odložil Goudovu další větu, obětoval jistotu zárubně pevně zabudované do zdi.

„Musíme si ujasnit, o co tady jde.“ Gouda se zase zaposlouchal, více už podezíravě než pozorně, zblízka Pachmanovi odhalil náznaky nečistot, které na tvářích skrýval jeho vous, i barvu kuřáckého dechu. Mimoděk mu tím zkřivil tvář.

„Narazil jste tedy na objev, který chcete z pochopitelných důvodů předat k dalšímu vývoji odborníkům.“

„Samozřejmě vám můžu u mě nahoře celej princip předvíst, stačí říct, jestli vám jde o tohle, jestli mi nevěříte...“

„Nic takového jsem neřekl,“ přerušil ho Pachman. „Vy chcete tu věc předat lidem od IBM, ale proč jste se nespojil s jejich pražskou pobočkou, vím určitě, že tady taková instituce existuje...“

Gouda znechuceně a netrpělivě mávl rukou a zavrtěl hlavou: „Tam jsem samozřejmě byl, ale je to jako mluvit do zdi. Nedělaj tam Američani, ale Češi, víte, ty mají fixní plat a žádnou motivaci, když za nima s něčím přijde, je to pro ně jenom práce navíc, nemaj žádnej zájem a koneckonců...“ Gouda roztržitě zafuněl, „mysleli si o mně, že jsem blázen nebo co... Jenže to mě nepálí, když vím, že v Americe by mi utrhli ruce, jakmile by je to jenom pošimralo pod nosem, na to vemte jed - až se někdo v IBM dozvídá, co spáchala ta jejich pražská pobočka, tak ty lidi sakumprásk vyměň, radost z toho nemám, ale ohlížet se na to nemůžu, v sázce je víc, než abych si mohl hrát na samaritána...“

„A proč volat amerického diplomata?“ zeptal se najednou ledově Pachman. „Ten krok nedává smysl!“

Vydechl cástecnou úlevou. Trefil přesně okamžik, kdy se Goudovy do té doby stroze cílené myšlenky příliš odchýlily, než aby byl schozen udržet dosavadní tlak. I Gouda postřehl něco nekalého, v mžiku přimhouřil oko a zpoporněl na nejvyšší míru.

„Vy mi nevěříte!“ zasyčel agresivně, ale jeho pozice už byla ztracená.

„Řekl jsem něco jiného. Proč to jednání vést přes americké velvyslanectví?“

„Ten velvyslanec,“ zkusil drmlivě převysvětlit Gouda, „teda ten ataše, ten mi může sehnat telefonní číslo do jejich vývojového střediska a spoustu dalších věcí!“ Vědomí, že jeho projev je v tu chvíli na hojně vzdáleném úvodnímu suverénnímu nástupu, mu tvář potáhlo ponurým popelem. „Určitě na tom nebude škodnej a mohl by mít zájem i sám za sebe, navíc by mohl ze svý funkce pozdvihnout trochu to jejich obchodní zastoupení, uznáte, že by to na škodu nebylo.“ Nenávistně zúžil oči a sevřel rty. Pachman zavrtěl hlavou. Myšlenky měl v tu chvíli srovnáné a mohl se tvářit tolerantně.

(pokračování na straně 26)

„Číslo vývojového střediska IBM vám můžu sehnat i já. Ale vy chcete, aby jím telefonoval někdo, jehož jméno je automaticky přesvědčí. A to je kupříkladu muž z velvyslanectví, je to tak?“

„Já mu to chci přetlumočit, jakkoliv, aby pochopil, o co jde,“ řekl znechuceně Gouda. „Jakmile jenom ucítí šanci, která se tím celým i pro něho otvírá, věci se daj samy do pohybu, za to vám ručím. A můžete mu to přetlumočit třeba v holejch větách. Naznačte mu, aby mě zkontovalo vývojový středisko IBM v Americe, který to nic nestojí, a víc po vás nechci. Jenom to přetlumočení tomu obchodnímu atášé.“

„Ale já si myslím, že to nestaci,“ řekl Pachman. „Abyste podepřel svou autoritou, musí být přesvědčen, a to se mi nepodaří.“

„Ten chlap po tom skočí jako pes po salámu, nebudte bláhovej!“ vyhrkl Gouda. „Stačí, když se dozví, že jde o světovej objev. Už z prestižních důvodů se postará, aby to kolem začalo pořádně šlapat. Ten se na to dívá docela jinak, než my, měl byste to vědět z vlastní zkušenosti.“

„Víte,“ řekl Pachman, „já bych jako profesionál postupoval jinak. Sepsal bych pečlivé shrnutí toho objevu do dopisu, dal bych peníze za tlumočníka, který mi to odborně přeloží, a ten kvalitní a notářsky ověřený překlad bych do toho vývojového střediska odeslal, obávám se, že to asi rychleji nedokázete.“

Gouda si rozčarovaně promnul oči pod brýlemi.

„Takže od toho dáváte ruce pryč!“

„Ne, ale přinesl bych vám více škody, než užitku.“ Pachmanův účastný výraz musel podle jeho mínění vypadat už neskrývaně pokrtecky.

„Dobře, v pořádku,“ řekl Gouda, „poradím si jinak.“ Sebral se a obtěžkán instalérskou brašnou a rozčarováním odešel branou výtauhové šachty k dalším partajím. Opřen zevnitř o zabouchnuté dveře svého bytu mohl Pachman konečně vydechnout naplno, rukávem od pyžama ulevil od krůpějí svému nosu. Tepřve za dvacet minut se rozezní budík u matrace, na které před tím spal. Bylo tři čtvrti na deset a jeho čekala dlouhá a nepříjemná cesta státním autobusem.

Dříve než Pachman Goudu příště potkal u dětského hřiště, přes které se v Petrovicích chodilo k nejbližší zastávce oklikou kolem rozestavěných domů, zpozoroval jej jednou z městského autobusu trnáčet se Rezlerovou ulicí k novému nákupnímu středisku „Mája“. To bylo v Horních Měcholupech. Gouda, ač v bezvětří, kráčel zavěšen na plecích svého černého kudrnatého ratlíka jako v prudkém protivětru, jako by byl vlečen obojkem, jenž přes to, že se mu zařezával do dlaní, zůstával prověšený a nepomohl jeho trmácení naplnit optickou věrohodností. O kolik převratných objevů lidstvo přišlo, říkal si Pachman v jedoucím autobuse napolo smutně, napolo smířeně, kolik zásadních myšlenek promrhalo ve své historii jenom tím, že jejich autoři nebyli z branže, že neměli kamarády mezi patřičnými lidmi, že najednou zčistajasna nenašli v baráku člověka, který by jim bez posměchu přetlumočil jednoduché sdělení do telefonu nebo do dopisu. Gouda se venku s ukřivděným výrazem nechal bičovat vichřicí nevděku a ústrků, vzdoroval jí mezi sídlíštními domy jako pastýř zapovězené církve s jedinou oporou v duši svého pokříženého psa. Pachman na něj tehdy další sobotní dopoledne nastražil na dveřích písemný vzkaz, v němž mu navrhl obrátit se na všeobecně světové telefonní číslo 1-800-IBM-2468, na které se dá za určitých okolností volat zadarmo, na výbor Dobré vůle Olgy Havlové, ženy prezidenta, mnoha dalších poťouchlých rad, které sesmolil večer před tím u piva, ale ve kte-

rého především zapřísáhl nevnikat jakýmkoliv způsobem do svého soukromí před dvanáctou hodinou polední. Gouda už víckrát u Pachmanových dveří nezazvonil. Ba hůř, svých pravidelných sobotních pochůzek zanechal nadobro. Pod tlakem nevděku nájemníků opustil představu přívětivé nezíštné moderně obydlené novostavby a dobrotu omezil pouze na pravidelné obnovování náteru výtauhové kabiny, na které zůstával i pod vrstvami laku patrný nápis ostrým hřebíkem: „Gouda je vůl“. Při náhodných setkáních se k Pachmanovi choval odměřeně, zdravil jej kývnutím a zahleděv se jinam pokračoval bez poznámky dál, jako by se mezi nimi nikdy nic nestalo. Až jednou jej Pachman cestou okolo dětského hřiště naschvál z velké dálky dohonil. Srovnal s ním krok a velmi výrazně zahlaholil na pozdrav. Gouda zamručel a přikývl.

„Víte, tak mě napadlo,“ spustil Pachman srdečně, „zpomínáte si ještě, jak jsme tenkrát hovořili o tom vašem řešení sedmi pevných disků do inteligentního zapojení?“

Gouda se zamračil.

„Vzpomínám,“ řekl úsečně. „Co má být?“

Jen tak se o to zajímám. Našel vy jste tenkrát následující sobotu vzkaz, který jsem vám nechal přilepený na svých dveřích? Byly tam nějaké náměty a také všeobecné číslo IBM, na kterém mají nepřetržitou službu pro styk s veřejností.“

„Nenašel,“ zavrčel Gouda, „ale pusťte to z hlavy. Už jsem to zmáknul jinak.“ Svérepě sklonil tvář a pohlédl na svého psa.

„To jsem rád,“ zahlaholil Pachman, „tenkrát jsem se nad tím v našem úřadu zamýšlel, skutečně nás to zaujalo. Inteligentní zapojení sedmi pevných disků, říkali jsme si, to tedy napíná naši zvědavost, jak se vám to nakonec podařilo prosadit?“

Gouda odrkl.

„Prostě tak, podařilo,“ zahučel upjatě. „Znáknul jsem to přes jednoho svého kámoše, spolužáka ze základky, znáte tyhle starý kamaráčky, slovo dá slovo a věci se hejbají.“ Podíval se na Pachmana, Pachman jej s lehce nakloněnou tváří sledoval se zaujetím. Na okamžík kráceli mlčky.

Potom Gouda doplnil: „Pro něj to byla...brnkačka, víte?“

Slovo brnkačka Gouda vyhrkl a položil na něj zvláštní zlomyslný důraz. Přimhouřil pravou polovinu obličeje. Zachoval jsi se jako hádavá uklízečka, stálo zřetelně vepsáno v jeho očích, měl jsi tenkrát jít a telefonovat! Pachman cítil jasné obvinění té části své duše, která by se jmenovala pyšná, kdyby ji bylo možné oddělit. Měl jsi jít a z vlastní vůle zavolat rovnou velvyslance Ms. Blacková, měl jsi dosvědčit, nehleďte na moji sobotní kocovinu - mám tady vedle sebe v chodbě paneláku chlapce, kterého příliš neznám, ale co je podstatné, on právě s definitivní platností stvořil umělou inteligenci! Jmenuji se Pachman a můžete mi věřit, měl jsi říci, místo toho ses odporně třásl na zátrchlou peřinu a neklidný spánek, s plnou podporou československého koloritu jednadvadesátého roku v zádech!

Zbabělče!

Gouda pomalu, úkosem odvrátil zrak od Pachmanovy tváře a mlhavě se zahleděl na jih, do míst, kde daleko za křeslickými lesy končila pole a dálnice D1 se dotýkala obzoru.

Pachman se pokusil jeho pohled sledovat. Nic pozoruhodného v těch místech nezpozoroval.

září 1991 , Z cyklu „Život mezi prsty“

Milan Libiger: *Bokovy přerostlé haiku*

Táborský básník **Emil Bok** vydal loni svoji třetí sbírku *Zahrady*. Toho, kdo četl jeho předposlední knížku *Prérie*, zřejmě v ničem nevzkápi. Přesto rozhodně stojí za to, Boka číst.

Osmasedmdesátiletý autor, který půl života poezii nepsal, se drží toho, co opravdu umí. Poetické šoty, fantaskní „záběry“, ironické a melancholické skeče. A to vše v krátkých, sevřených a rytmických útvarech, takových tuzemských přerostlých haiku. Na tomto drobném prostoru se Bok pohybuje celkem suverénně. Texty mají tu silnější, tu slabší náboj. Ale jsou bez vyložených škobrtnutí.

Stejně jako v *Prériích* se Bok vyzívá v *Zahradách* především ve fantaskním světě, kde vládne autorova múza paní Valérie a kde není nic nemožné. *Na dně jezírka/orosená/krčí se paní Valérie.* /*Mlážím se netečně procházejí/poustevníci v žíních.* (Začarován les). Ale není to „jen blouznění“. Bokovy sny se totiž často nechávají inspirovat i realitou. *Dívky venku/v lesíku ještě neolistněném/zahazují do sněhu/pivní trubky.* (Konec zimy).

A také nejde výhradně jen o hru autorovy fantazie s reálnými prvky. I ta nejsyrovější zkušenosť je pro Boka zázrakem, a tudíž i inspirací. *Dřevěnými lopatami/přesýpám/ižce čpící slad./Ne stáčír-*

ně nám nabízejí/rmut a mláto/až do konce života. (V pivovaře).

Přestože se Emil Bok viditelně brání metafyzickým přesahům, či jakékoliv angažovanosti, místy, možná vědomě, možná ne, v jeho textech „pravdy“ zaznívají. *Přicházíme odjinud,/než jsme původně zamýšleni.* (Snídánek pro více lidí).

Bok však přesně ví, odkud kam. Alespoň v poezii. Jeho básně jsou důvěryhodné, i když je v nich ten nejpodivuhodnější motiv. Místy jsou až naturalisticky působivé. *Zahrady podobné ženám/v převlečníku:/na prutech růžové/chomáčky vaty,/v brašně/kůžě mrtvého zvířete.* (Procházka v parku).

A jako celek? Knížka *Zahrady* působí jednolitě, přestože není motivicky sjednocena, ani rozdělena do specifikovaných oddílů. Básně následují jedna za druhou, jako magický film, který si divák vychutná, i když bude místy plavat v ději, protože autorovu záměru nepozumí. Bok totiž nepíše pro čtenáře, ale pro sebe.

Je to však chyba? Měla by jeho poezie takové kouzlo, kdyby se na čtenáře více ohlížel?

Emil Bok: Zahrady, Ivan Mráz - nakladatelství Zahradá, 2002

Jakub Chrobák: *Trápení číslo dvě*

Ivan Landsmann bohužel nepřestal psát po svém jediném literárním díle, *Pestrých vrstvách*. Nakladatelství Torst nepřestalo jeho knihy vydávat. A tak se zrodila třetí kniha Ivana Landsmanna, kterou loni vydalo nakladatelství Torst, *Vězení na svobodě*.

Je to kniha, ve které čtenář není schopen, a asi ani oprávněn určit konkrétní dějovou linii; jde o soubor drobných epizod, které svorníkuje hlavní postava - vypravěč, jak se dnes s oblibou říká, s autobiografickými rysy, které ostatní postavy říkají Ivan. Vypravěč je tedy v centru všech epizod, je to také jediná postava knihy, která je oprávněna sdělovat nám své city i pocity, a jsou to věru duchapné a hluboké meditace: *Samota je ta nejhorší věc na světě a není proti ní žádné obrany ani záchrany. Jak už jsem říkal, nemám samotu rád a někdy mě ubíjí. Kolikrát si říkám, že to musím vydržet doma a třeba čučet na televizi, jenom abych se neprotahoval po hospodách, protože to je drahá záležitost, která tahá peníze z kapes.* Odmyslíme-li si myšlenkovou hloubku autora (asi tak na úrovni terciána gymnázia, který se poprvé setkává s alkoholem a poznává milostná dobrodružství), tak zarazí redaktorská laxnost: proč někdo autorovi nevysvětlil, že existuje jev, který se označuje jako redundancy. Když totiž průměrně inteligentnímu Čechovi, nebo Moravanovi, nebo Slezanovi řekneme, že nějaká záležitost je drahá, je opravdu zbytečné přidávat přívlastkovou

větu která tahá peníze z kapes. Je to navíc. Neukazuje to ani k identnosti Landsmannova projevu, ani se takovou zbytečností neříká nic o tom, jak spontánně kniha vzniká. Jenom se tím říká, že dlouholetá ztráta možnosti komunikovat v určité řeči většinou nevede ke spisovatelství v této řeči, ale k jejímu zadrhnutí, což se Landsmannovi stalo.

Nejsem purista a asi bych to i přežil, ba dokonce bych byl ochoten považovat tyto jazykové úchytky za funkční, kdyby ovšem skutečně nějakou funkci měly.

Ono totiž je to se smyslem Landsmannových knih podobné jako s jejich stylem: je to příliš prudký proces ohlodávání a znevažování prvotního výtrysku, který jediný byl nekontrolovatelnou a neopakovatelnou výpověď, a tedy literaturou. To ostatní se usilovně snaží čímsi podobným být, ale právě pro onu původní neopakovatelnost dostavuje se jen, tu menší, tu větší, rozčarování.

Vězení na svobodě je zoufalý pokus znova se vrátit do situace, kdy to půjde jaksi samo. Na rozdíl od Fotra, a pámbů za to zaplať, alespoň zmizela potřeba prozaického charakteru textu: ubylo dialogů, které Landsmann ovládá asi tak jako žák deváté třídy v kompozici Co nejkrásnějšího jsem zažil o prázdninách. Ubylo i uvozovacích vět k tému dialogům. Co ale zůstalo je ona potřeba stálé čtenáře za ručičku vést kaleidoskopem vzpomínek, aby se nám ná-

hodou neztratil: když už totiž se text nadechuje k čemuži blízkému onomu vytržení z Pestřých vrstev, je to okamžitě zabrzděno - jedna vzpomínka neprochází volně jinou, ale vždy se tu objeví věta, dve, které uvodí a upozorní: pozor, čtenáři, první příběh skončil, začíná druhý!

Navíc je celý text výrazně monotonématický. Celá kniha je vlastně jedno velké dokazování toho, že nemá smysl smysl života spárovat v opíjení se po hospodách, ale že alternativu alespoň tento vypravěč-emigrant nemá, protože ani doma, kam se v závěru knihy podívá, to není jiné, takže co: *Co by se stalo, kdybych se z Holandska odstěhoval sem, do Čech? říkal jsem si. To by znamenalo najít si práci a byt, což je věc nepředstavitelná. Raději jsem od*

toho hned upustil. Ne, v Holandsku mi je líp, tam se o mě už postaráj! řekl jsem si, už se viděl doma u televize a představoval si dlouhé nudné dny, které bezcílně a nesmyslně plynou. Jsem vězeň na svobodě a Holandsko se mi stalo osudním. Jsem herec, který hraje hlavní roli v levném nezájimavém filmu, který zrežírovaly tři osoby jenom pro mě, tři osoby, jeden neštastný kanadský trojlístek. Pokud bychom zůstali u metafore herce, je to asi tak: ano, i herci vydávají své vzpomínky a tyto se dobře prodávají. Jenom jsem si nevšiml, od které doby to dělá i nakladatelství Torst.

Landsmann, Ivan: Vězení na svobodě. Praha, Torst 2002, 264 stran, cena a náklad neuvedeny.

Jakub Chrobák: *Pokus o román generační*

Nákladem vlastním předložil nám v loňském roce Vladimír Ondys svůj pokus o generační román 70. let minulého století, svůj pokus do prozaického tvaru přetavit osobní zkušenosť člověka, který se ocitl v situaci někoho, komu systém neustálých bariér a zákazů nevyhovuje, vydal svou zpověď o situaci mladého muže v normalizačním Československu, totiž pokus o román *Příchod Vodnáře* a tři povídky s ambicemi alegorickými, *Mouchy*, *Yalu* a *Memento mori*.

Je asi nepochybné, že česká próza je v určitém skuzu za českou poezii, že podstatná díla české prózy vykazují přeci jen více ale, že zkrátka na zásadní texty v této oblasti stále čekáme.

Sestra Jáchyma Topola, knihy Michala Ajvaze, a několik dalších knih sice naznačily, že LZE očekávat, nebo přímo čekat na podobné pokusy, ovšem zůstávají stále ve velkém stínu zkušených prozaiků starší generace: ať už si myslíme o Vaculíkově Českém snáři cokoli, přeci jen je to text, kterým se cosi zásadního o určité společenské skupině říká. A, zde jsou výhrady ještě větší, soubor krátkých textů Bohumila Hrabala, seřazený do dvou svazků Sebraných spisů, totiž Dopisy Dubence a Pojizdná zpovědnice, zkrátka stále představuje nejpřesvědčivější a nejotvřenější pokus v české literatuře vypořádat se s obdobím konce 80. let a především s dobou kolem tzv. sametové revoluce, že zkrátka Hrabal sice roztržšeným, přesto ale velmi svébytným způsobem předložil svůj pohled na zmíněné období.

Vladimír Ondys se pokouší o něco podobného. Jeho hlavní postava - vypravěč, opět s prvky autobiografie (jako by se tu ukazoval jakýsi příznak prózy, která se vypořádává s tímto obdobím: totiž míra autenticity je jako by zaměňována s mírou estetické kvality), předvádí nám svůj pokus vymanit se ze sedi normalizačních 70. let. Mladý muž opouští továrnu s pevnou pracovní dobou, určitou jistotou, a vydává se do Děčína, aby se stal šífákiem. To se mu

i podaří, dostává se na loď, zapadá do prostředí drsných, ale jaksi rovných mužů, pije s nimi, rve se s nimi, nachází dívku, zamiluje se do ní, v divokých výpravách se za ní vrací, opouští ji, ona opouší ho, až se vrací domů a jaksi očištěn, za efektního zvuku The Doors a Rolling Stones bere do ruky knihu, začíná přemýšlet a promýšlet svou situaci v tomto světě: *Některé věci jsem už chápala jinak a bylo to zajímavé zjištění. Hledání mě uvedlo do pohybu a věděl jsem, že se nemůžu zastavit.*

Možná, že pro čtenáře by bylo zajímavější, kdyby vypravěč svůj příběh podal znova právě až z tohoto pohledu. Rezignoval by tak sice asi na většinu efektních scén a jistě by se nepřiblížil množství mladých lidí, kteří jsou stále ještě ochotni věřit podivnému myštu o svobodě bez odpovědnosti a o kouzle všech těch květinkových hnutí a kdo ví, čeho všechno ještě. Ne, já tu teď nekritizuju postoje vypravěče, ale způsob, jakým jsou mi předkládány: to, že se někdo dokáže opít a odejít z domova, pro mě ještě není prozaicky relevantním dokladem hledání čehosi podstatnějšího. Jak je možné, že postava-vypravěč se nemění, a přece prochází tak divokým vývojem? Co se tu událo s časem románu a časem psychologického vývoje hlavního hrdiny? Oba se totiž definitivně rozdělili, oddělili se a i proto je většina úvahových partí vypravěče příliš demonstrativní, příliš plakátoidní, zkrátka: to, co chce psychofyzická jednotka autor říci o světě a svém postavení v něm ústy fiktivní hlavní postavy-vypravěče, není tvrzení této fiktivní jednotky, ale spíše jednotky psychofyzické. Čtenář je nuten k jediné adekvátní interpretaci: já románu=Vladimír Ondys. To je ovšem, jak věděl už Jan Lopatka, asi nejhorší věc, která se textu může přihodit - připravenost ochotně přitkat jediné možné, prvoplánové interpretaci, artefakt, který by měl mít ambice stávat se mnohovrstvenatým estetickým objektem, se stává jednostranným výkladem, protože víc intencí, bohužel, nenabízí.

Je nezbytné vyzdvihnout tento text jako pokus o cosi nesmírně obtížného, čím generační román je, ale stejně nezbytné je i odmítat tento notoricky se opakující způsob, jak je takového cíle dosahováno: jako by literární fikci, kterou by próza měla být, nebylo věrено. Jako by tu existoval strach z toho, že jde jen o literaturu, když přeci chceme sdělit cosi závažného. Dějiny románu, a především moderního, nám snad ukazují, že právě román prozatím byl schopen diagnostikovat stav společnosti a vy-

dávat o ní relevantní svědectví. Ovšem Vladimír Ondys se svým pokusem do takových dějin zřejmě patřit nebude.

Co se týče zbylých povídek, omezím se pouze na to, abych řekl, že mi tu připadají asi tak podstatně jako první bílá stránka, která se dává z tradice na začátek a konec každé knihy.

Ondys, Vladimír: Příchod Vodnáře. Teplice, nákladem vlastním, 2002. 157 s., cena a náklad neuvedeny.

Ivo Harák: *Příběh a ohnisko příběhů*

V době takříkajíc postmoderní dochází k přehodnocení úlohy a postavení řady (literárních) žánrů: co dříve patřilo do nezpochybnitelného kánonu, zůstává dnes nečteno; co dříve sloužilo maximálně za dokladový materiál o autorově životě a díle - tedy za literaturu sekundární - , dostává se nyní do centra pozornosti literárních vědců i čtenářů.

Jde zejména o takzvané *ego-dokumenty* (abychom použili termín zahraniční literární vědy), tedy paměti, deníky, kronikářské záznamy a korespondenci. Musíme si navíc uvědomit, že celá řada z takto situovaných textů otevřeně deklaruje svoji literárnost, uměleckost (povšimněme si blízkosti slov umělecký a umělý): osa Deml-Hanč-Vaculík se stává součástí literární tradice, literárního kontextu.

Současně a souhlasně s tendencí předchozí se objevuje ještě druhá: totiž zdůraznění úlohy čtenářské intence při posuzování, zda to či ono dílo patří do literatury. Tak se může autorův záměr minout se skutečným přijetím díla, tak ale také může být punc literárnosti vyražen čtenářem tam, kde si dílo původně umělecké ambice nekladlo.

K takovým lze počítat zejména soubory korespondence, byť s četnými výjimkami - jako jsou Havlový Dopisy Olze, u nichž jistou *příběhovost* shledával už Jan Lopatka. Korespondence, která většinou slouží účelům ryze osobním, soukromým - a neaspiruje na své *zveřejnění*.

Pokud se tak ale stane, máme tendenci pokládat pisatele dopisů za hlavní hrdiny příběhu, máme tendenci dopovídat a spájet, rekonstruovat prostředí, dekóduват šifry.

Což se stalo i mně, při četbě *Mojmírem Trávníčkem* editované *Korespondence 1943-1948 Jana Čepa a Jana Zahradníčka*.

S hlavními protagonisty vstupují do děje další postavy: jejich přátelé, protivníci, jejich lásky. Je dáno prostředí a je dána i doba, v níž se příběhy odehrávají. Explicitě je vytyčen kontext - včetně literárního: tvorbou obou protagonistů, jejich ambicemi překladatelskými a kritickými.

Hovoříme-li o *příbězích*, tedy proto, že nejde o příběh jediný: pisatelé dopisů, byť blízcí přátelé, se setkávají jen zřídka a jejich osudy se proto spíše paralelně vyvíjejí vedle sebe, než aby se protínaly. A navíc: ani u nich nejde vposledku o příběh jediný, neboť se tu setkáváme s příběhem jejich profesního (tedy spisovatelského) růstu, tvůrčích úspěchů i nezdarů (těch velmi často jen domnělých, deklarovaných ze skromnosti), s proměnlivým vztahem k přátelům, s problémy milostnými (ústíci u Čepa v několikeré zklamání, u Zahradníčka ve šťastné manželství). Se vztahem k prostředí, v němž žijí, i době. S hledáním místa ve světě (viz Čepovo nezřetelné tíhnutí ke kněžskému povolání). S neochvějnou, protože řádě zkoušek podrobovanou vírou.

Jaksi z *druhé ruky* dozvídáme se ovšem ještě o dalších příbězích: mezi ty zapamatován hodné řadí například úpěnlivý boj Bedřicha Fučíka o znovuzískání víry už - už ohrožené (ne nadarmo o ní později říká, že jest mu *životem na vídřholci*).

Nalezneme zde pasáže plné napětí (příchod fronty), naturalisticky laděné (osvobození Brna loupící a znásilňující Rudou armádu) i lyricky na věcech prodlévající momentky humorné či výstižnou charakteristiku psychiky jednajících postav vedle promluv platnosti až symbolné.

A nalezneme zde také vlastnosti, které by tento soubor korespondence směle mohly zařadit mezi texty postmoderní prózy: eliptičnost, textovou sebereflexivnost, ironii, otevřenosť: ne všechny dopisy se dochovaly (známe otázky a neznáme odpovědi, známe odpovědi na neznámé otázky); námi sledovaný celek tvorí II. díl vzájemné korespondence (I. díl, který výšel v roce 1995, jsem tehdy recenzoval v Lidových novinách); sama korespondence se uzavírá těsně před únorovými událostmi roku osmačtyřicátého (a nemůže tedy zahrnovat ani Čepův odchod do emigrace ani Zahradníčkovo uvěznění).

Záhy po jejím ukončení se osudy někdejších pisatelů odvíjejí velmi dramaticky.

Ovšem bez možnosti vzájemného kontaktu. Jan Zahradníček

umírá na následky dlouholetého věznění v roce 1960, Jan Čep zemřel v roce 1974 v emigraci v Paříži. Nejen katolický křestan však velmi dobře ví, že se rovnoběžky nakonec setkávají v nekonečnu. Tam hledejme také ohnisko našich příběhů.

Jan Čep - Jan Zahradníček: Korespondence, II. díl (1943 - 1948), edičně uspořádal, k vydání připravil a poznámkami opatřil Mojmír Trávníček, redigoval a jmenný rejstřík sestavil Bohdan Chlíbec, Aula, Praha 2000, 1. vydání, náklad 800 výtisků, 420 stran, cena 395,- Kč.

Jana Pácalová: *Morbis Pictus*

Obálka básnickej zbierky nie je miestom, na ktorom sa obyčajne stretávame s upozornením Rodičovské varovanie / mládeži neprístupné. Ak k čieremu podkladu pridáme skržené hnáty známe z pirátskych vlajok, názov *Košť & koža* a autorov neprehliadnutelný pseudonym, výsledný obraz - cez prizmu výtvarnej realizácie evokujúci ľahkokontroverzný debut - je hotový. Painova schopnosť použitím jednoduchých výrazových prostriedkov odhalí v na prvý pohľad nudne jednorozmernom zámere prekvapivé súvislosti, potrebný odstup od vlastných textov a sebaironický nadhľad sa prejavili už tu. Za interpretačné východisko možno považovať práve úsmevné varovanie: prívlastok rodičovské odkazujúci na autorovu hravú sebareflexiu (žiadne z údajov o autorovi a spolutvorcoch - s výnimkou Michala Habaja a Jaroslava Šranka - netreba brať vážne) a popretie cieľovej skupiny čitateľov. Ak mládežou principálne rozumieme tých, ktorí sa v najširšom slova zmysle vnútore hľadajú, zbierka je určená práve im. Tematický záber, ale najmä básnikova poetika (výrazovo ľahký, no konotáčne pružný štýl) pomerne presne určujú Painovoho recipienta. Milovníci vysokej hlbokomyselnej poézie sa nad jeho tvorbou v lepšom prípade pousmejú. Absencia (technickej) náročnosti však v prípade Paina nepredstavuje negatívny činitel. Charakteristický básnický rukopis a kompaktnosť zbierky sú dostatočným signifikantom autorovej zrelosti. I napriek drobným nedostatkom (tendencia k stereotypnosti) možno konštatovať, že ďalší vývoj Painovej básnickej produkcie (jeho zbierka poviedok Babie leto vyde tento rok) nezostane bez povšimnutia.

Formálne je zbierka rozdelená do šiestich častí: *Fetiš, Svetokrádež, Prerušovaná lož, RTG, Morbis pictus a Peroxidy*. Už v ich názvoch (ako aj názvoch jednotlivých básni: *corpus delicati, optický sklam, hot dogma, werejné cáchody, vravas mária, na plný spleen, koktáva, planý oplach...*) sa príznačne premietia nosný prostriedok Painovej poetiky, jazykové hry na báze homonymie, paronymie a paronomázie, ktoré kompenzujú eliminovanú tropiku. Použité techniky nie sú mechanickým samoúčelným variovaním známych postupov (Moravčík, Hevier), ale sú originálne a produktívne. Dôraz na zvukovú skladbu reči, scivilenie a aktualizácia jazyka zdôrazňujú subjektívnosť a autentickosť výpovede lyrického subjektu. Expresívnosť ako výrazová kategória sa tak paradoxne viñe k prirodenej hovorovej (slangovej) podobe jazyka: ...načriť do citoplazmy // doktor kat a boleblav / mi v mordinačných ho-

dinách / povedali, že // - som tajný agens (menšie zlo, s. 13), údil údy / uši hlušiť / lámat' jazyk / točiť oči (s. 9), zmyslom bavený / pripitý na krízi (transsubstanciačný spev v 2 slohách bez rytmu, s. 89). Zemité necenzurované vyjadrovanie vhodne koresponduje s tematikou textov, najmä implicitne zobrazovanými závislostami akéhokoľvek druhu *počuť / uchom pou- / žitej iby / na-pumpovať / dušu / pichnúť do prázdnych žil* (menšie zlo, s. 13).

Zbierku možno charakterizovať ako hru na mrítveho (s. 27). Jej jednotlivé časti spájajú suicídialné motívy (najmä v časti Peroxidy je obsedantný vykrvácanie), obrazy pseudotrpitelia (využitie kresťanskej symboliky, martyrstva, v neprehliadnutelne ironických polohách s tendenciou k stylizovaniu sa do polohy rúhajúceho sa alebo pohana), vzdoru a vzbury. Fascinácia smrťou je základným prostriedkom artikulovania životného pocitu. Košť a koža tak nie sú iba rámcovým emblémom Painovej poézie, ale reprezentujú sémantiku umrlca. Tradične ponímaná protikladnosť života a smrti sa v autorovom chápaniu úplne ruší. Život je predstavovaný ako magický had požiarajúci si chvost, a v tejto logike smrť predstavuje iba inú (často lepšiu) formu života: *pomilovať sa so svojim blížencom plus / začať nový život smrťou* (klietka hanby, s. 88), *len cez svoju mrítlvu / môžeš prekročiť / vlastný tieň* (paparazzit, s. 41). Prostredníctvom zástupného motívum kostí a kože je v dualite tela a duše explicitne zdôrazňovaná matéria. Aj napriek častej trojčlenke šiestich (s. 29) predstavuje rešpekt pred životom, respektíve vedomie jeho hodnoty integrálnu súčasť zbierky. V tematickej rovine nachádza odraz v básniach viažúcich sa k analýze vzťahov (o ľubostných v pravom slova zmysle nemožno hovoriť), reflexia vzťahovosti sa obmedzuje prevažne na frontálne úteky a krízové výpravy niekdajších tralalások, s. 39).

V kontexte súčasnej mladej slovenskej poézie je zbierka Košť & koža rozhodne originálna. Jej hodnota spočíva v primeranej zhode formy a obsahu. Možno vďaka všeestrannosti tvorivých aktivít Agda B. Pain nie je básnikom-pozérom, a jeho texty nie sú zatažené ani nadmerným verbalizmom či básnickým pseudofilozofovaním (úskalia súčasnej poézie). Na druhej strane autorov štýl, hoci je individuálny a prínosný, má svoje obmedzenia. Ak použité techniky nebudú ďalej rozvíjané a nezreviduje sa výber témy, hrozí mu, že sa stane rýchlo prečítaným autorom. Uvidíme.

Agda Babi Pain: Košť & koža. Bratislava: DAS 2002

Vladimír Novotný: *Zrcadlit nezrcadlitelné (bez zrcadel)*

Každý, kdo měl možnost číst přinejmenším v nyní již zaniklém týdeníku Nové knihy medailony a úvahy z pera Jana Suka (1951), si musel jejich pisatele zapamatovat. Byla pro ně příznačná nejenom následování hodonin autorova erudice ve světě poezie, přičemž jak tuzemském, tak i cizozemském, ale též vskutku mimořádná schopnost vcítit se do básnického tvaru a vůbec do konkrétního tvůrčího naturelu - a potom ten zmíněný každý si musel v duchu říkat: není možné, aby nakladatelský redaktor a editor Suk také neholoval psaní poezie! Ano, holdoval, jenže na veřejnosti doposud jen sporadicky, pouze na stránkách časopisů - a teprve nyní, ve věku zdaleka již nikoli juvenilním, Suk vydává (konečně!) svou opožděnou básnickou prvotinu s emblematickým názvem *Potopené pevnosti*.

Tato emblematičnost bezpochyby není prvoplánová, spíše představuje pravý opak podobného básnění: odkazuje k principiální lirizované fenomenalitě Sukových veršů, které sice jsou zaklíněny do reálných či empirických zážitků subjektivního časoprostoru, ne-přetržitě se však z nich jako by vyklíňují výš či dál, k nadčasovosti, k nadprostorovosti, čili do sfér, jež tradičně charakterizujeme jako hájemství filosofické lyriky. Snad bychom mohli poznamenat, že v tomto smyslu a směru je Suk důstojným pokračovatelem a sprízněncem Holanovým - jak jím však také může nebýt tvůrce, který vnímá metafyzично konkrétností a zároveň i konkrétnost každodenní metafyzičnosti? Básník, který si nikoli libuje, leč nechává opájet a očarovávat významovými dichotomiemi a oxymórickými spojeními? Odtud pak Sukovo úsilí „zrcadlit nezrcadlitelné“, vyslovit zamlklé, odtud pramení jeho bytostné nepochybování o možnostech kráčet za světem tmy, o častém překryvání osudu rouškami náhod a nahodilostí, aby se potom zase jakoby mezi rádky sudba znova vy-

loupla z příkrovu této náhodnosti. Tohle všechno u Suka zní stejně přirozeně jako je přirozené filosofické tázání se, které tu autor promítá do otázek Kde hledat? Jak mluvit? Ale také - Komu zaplatit?, poněvadž i za způsobilost reflexe a za právo na sebezpýtné otázky pláitime pomyslnou hřivnu - a pohřichu vše mnohdy splácíme i nepomyšlnou.

Pokud ale spojujeme Sukovu vytvarovanou vizi potopených pevností coby našich životních poutí (či našeho lpění na vědomí též posvěceném) především s žánrem fenomenologicky koncipované filosofické lyriky, ani v nejmenším tím nehodláme naznačit, že by mělo jít o poezii knižní, spekulativní, vykonstruovanou, o nějaké plošné, mechanické zrcadlení světa v nás. Právě naopak: toto výsostně zralé rozjímání o nezbytnosti „přijít sám k sobě“ je očistně vnořeno a včeřeno do ryze poetické hladiny („hladiny bezednosti“, píše Suk), v jejichž hlubinách se imaginace i intelektualizace svrchované doplňují. V těchto souřadnicích, v nichž jsme souběžně nahore i dole, se vše může jevit rovněž jako stín předmětného ne-předmětného světa, jako fata morgana, jako „vzývání a pokoušení“ žízlivých, ale třeba i jako dozívající ozvěna pádu zdi, zhroucené před krásou (a nekrásou). Sluší se ještě zmínit se o vysoké básnické kultuře autorových veršů, o jeho ihnuť k maximalismu výrazu - a nezakrývat, že se můžeme těšit na Tajná schodiště, na připravovaný výbor z autorovy básnické tvorby z let 1999-2001. Nyní to však již nebude takové překvapení: ta tajná schodiště přece přichází z potopených pevností a jistěže se stanou dalším jistotním důkazem „nesmrtelnosti slov“ a „ozvěny z nich“.

Jan Suk: Potopené pevnosti. Fotografie Petra Růžičková. Kant, Praha 2002, 62 strany, náklad a cena neuvedeny

Radim Kopáč: *Pozvání k tanci*

Pozoruhodný počin přináší na knihkupecké pulty zbraslavské nakladatelství Cherm Jana a Jany Majcherových: *Tanec Smrti* - titul knížky vystudovaného historika umění, filosofa a estetika Bohumila Nusky (1932) sice je doslovní, možná až polopatologický, autorské účtování s odvěkým symbolem prchavosti života a dočasnosti všech světských hierarchií a hodnot však v tomto případě není profánní, ale ryze posvátné a metafyzické - a čtenáři slibuje zážitek.

Nuska aktualizuje dávné téma s podtextem morálním a nezřídka i filosofickým, téma oblíbené od gotiky po renesanci, ale i v baroku a poté, až do nové doby v nejrůznějších obměnách a proměnách - danse macabre, onen přízračný rej rozchechtaných kostlivců, který se objevuje na dřevorytech H. Holbeina nebo grafikách

J. G. Posady, ale i tichý a bělostný přízrak personifikované smrti, jenž v podobě paní Vševládné propoulová díly romantiků, E. A. Poea nebo K. J. Erbena, ale i Bergmanovým filmem Sedmá pečeť. I v Nuskově literárním zpracování se smrtí završuje sartrovská esence: po boku mytického Chárona se člověku uzavírá životní účet, na jehož konci stojí buď smíření a finální naplnění nebo absolutní osamělost před vzdalujícím se šírým universem a blížící se věčnosti. Ale motiv smrti Nuskovi neslouží jako rekvizita v dekadentní nebo morbidní scenérii, její tón není nekrofilní, píše v doslovu pseudonymní Jindřich Němeček, naopak - směřuje k naději a krásám života, mezi nimiž vévodí milenka, příroda a umělecký artefakt. Smrt si v této útlé knize, v osmi textech datovaných roky 1958-2001, jen zřídka kdy nasazuje masku delirantního děsu

a tančí ve zběsilém groteskním kole; na většině stránek defiluje jako bytost éterická, vynořuje se z krajin snění a když si odvádí vyvolené, dokáže je poškádlit a hrát si s nimi jako dítě, být k nim něžná a někdy je i vroucně milovat. Po většinu času je smrt nadějí a nabízí útěšnou náruč - spisovatel permanentně svádí boj o krásu smrti, píše Němeček.

Ve svých literárních partiích se smrtí je Bohumil Nuska autorem, který v duchu postmoderních estetických kánonů nerozliší hraniči mezi uměleckým a odborným textem: spontánně přechází mezi poetickou prózou, memoárem a filosofickým esejem, z realistického popisu se prolamuje do krajiny nadreálné, v jazykové rovině střídá básnickou noblesu s faktografickou strohostí. Pracuje s intertextualitou: odkazuje k textům vlastním i cizím; některé motivické inspirace, výpůjčky a parafráze naznačuje v úvodním slovu

o dějinách různorodého uměleckého ztvárnění tématu Totentanza. Ostatně v Nuskově pojedíz zdaleka nejde jenom o psaný text: slovo se v knize kongenialně prolíná s autorským obrazovým doprovodem, inspirovaným pozdně středověkými grafikami a dřevoryty i surrealistickou automatickou kresbou (Nuska o svých ilustracích hovoří jako o samokresbách, které vznikají polovědomě na dané téma pouze jako improvizované kreace, jejichž vznik je otázkou několika vteřin nebo minut). Toto literárně-výtvarné prolínání knihu posunuje směrem k uměleckému artefaktu, ke knize-objektu, který otevřít, listovat jím a číst jej je potěchou oka i ducha.

Bohumil Nuska: Tanec Smrti. Ilustroval autor, doslov napsal Jindřich Němeček. Cherm, Praha 2002, 96 stran, náklad neuveden, cena 160 Kč.

Petr Cekota: *Svět se ve mně odehrál...*

Díky překladatelskému a editorskému úsilí opavského bohemisty Libora Martinka vychází ucelený výbor z básnické tvorby Dariusze Tomasza Lebiody s názvem *Descartova lebka* (Opava 2003). Snad barevná obálka se surrealistickým výtvarným motivem neodrádí čtenáře, který hledá v současné literatuře nikoli patetická gesta a výkřiky zmaru, ale variace vlastního hledání, ztrácení i nacházení.

Dariusz Tomasz Lebioda je Martinkem v doslovu představen jako velmi vzdělaný a publikáčně činný autor v současném polském literárním kontextu. Zastupuje generaci vstupující na scénu v temných dobách 80. let, která dnes má již právo bilancovat a zaujmít hodnotící postoj k 20. století. Toho si važme, protože je tu příjemně jednak jistý odstup od výsudypřítomného traumatu druhé světové války, ale zároveň je tu osobní zkoušenosť života ve stísněné kleci totální ideologie, z níž se jen pozvolna hledá cesta úniku k vesmírným perspektivám. Leccos by mohl dokumentovat v doslovu naznačený a ve výboru zastoupený chronologický vývoj básnické tvorby. Lebioda je stále v jakési dvojroli pozorovatele i účastníka, takže s dokumentární přesností přiblížuje klíčové momenty svého hledání směru té úzké stezky vinoucí se nepochopitelnými událostmi dějin lidstva. Nejkrásněji zaznívá jeho chorál uprostřed knihy, od počátečního uvození „bůh hledí na svět...“ až po jakýsi bujarý refrén „ej století...“, mnoho rozmanitých výjevů, postav, jmen se slévá do proudu ubíhajícího v blázivém rytmu naší doby, ale kam? V oddíle New York nalézáme básníkův pozorovací talent vhodně podepřený zkušenosťí z amerického velkoměsta, pulsujícího hektickým rytem práce a výkonu, který nemůže oklamat poutníka přicházejícího z východního bloku. Trochu se nám vracejí reminiscence na poetiku Skupiny 42, na takové odlehčené sváteční

gesto nedůvěřivého Tomáše, který si chce podržet distanci. Ale proces poznání a účasti nezadržitelně směřuje dále („nezadržíš chvíli/nezachráníš city...“), nikoli náhodou čerpá básník obrazovou symboliku z prostoru nad sebou, z vesmíru, který je asi ideálním stanovištěm pro pohled na celkové panorama našeho světa, i když se ukrývá ve tmě („vědomí hledí do temnoty a vidí/hvězdy galaxie vzdálené/louče vesmíru...“). Přichází bližlická rovina, žalmy nové doby, věčné otázky o průniku světla do tmy. A básník Lebioda stojí jako člověk za hranicí poloviny života, už je ve věku, který umožňuje nejen ohlédnout se zpět, ale vyslat prosbu, aby příští chvíle nebyla tou poslední, v níž zazní pouze slova úzkosti, ale chvíli „kdy se cítím jako tichý proužek deště/poklidně mizející v průzračném vzdachu“. Spirituální rozměr této poezie asi můžeme vnímat i v tradici polského romantismu, jak připomíná Martinek, i v příbuznosti s novodobou hymnickou lyrikou Czesłava Miłosze, ale přesto má i něco osobního, litanického, blízkého třeba nedávno zemřelému Ivanu Slavíkovi. Všímá si světců, kteří jsou lidmi naší doby, kteří svou víru předávali více skutky než slovy, kteří celým konáním spolu s básníkem vyjadřují víru, že Bůh převyšuje každou naši představu o něm. Dokladem jsou závěrečné Lebiody Modlitby, prostý rozhovor s pámem vesmíru o tom, co se změnilo a co zůstává právě v mých představách v širém prostoru pod oblohou noci a co je jenom „tichým chvěním stínu“. Nejsilnějším obrazem je snad báseň Matka Tereza z Kalkaty, nádherné svědecké životu, který se ve skutcích milosrdenství nemůže zastavit ani před nebeskou bránou, k níž v našich teologických a jiných naukách tak nesnadno hledáme klíč...

Dariusz Tomasz Lebioda - Descartova lebka. Přeložil Libor Martinek. Literature & sciences, Opava 2003.

Miloš Štěrba

Běloruská vánoční

Jmenují se Lena, Karolina, Anželika, Olesja

...pro dalších 79 nenajdu místo

(a prázdná zůstala i za Němenem, Bugem a Dněprem)
pracují v slušovickém GRADU nyní DELPHI

Žijí v motelu po čtyřech, posteče patrové
vděčné za práci berou s nadšením dvanáctky
a noční s příplatkem 10 Kč za hodinu
za ty peníze vám to Češi nebudou dělat

Dostaly bílá pracovní trička a pracovní vizum
možná to dotáhnou na řecky-zaskakovačky
- perspektiva oranžových triček
kontrolorky v zelených jsou naše Slovenky

Skládají konektory a drátky jako LEGO
na pásu za 8 minut než přijede další kabelový svazek
do BMW v Mnichově je poveze kamion
a oči utíkají za šoféry-kluky

Firemní Mikuláš dnes přišel z dětského domova
kdo koho víc potřebuje, v předsíni stojí Vánoce
autobus je zadarmo, jsou tu všechny, mejkapy
nemá kdo stírat, když spolu tančí

Petr Čermáček

Rozhovor

Vlak zastavil v polích. Po bodlácích poletují stehlíci. Vpravo je strniště s hejnem strnadů. Vlevo louka s bílým jazykem píska a kamenní. Krajina, po které stéká podzimní světlo. Měkké, čisté, slunovratné.

V kupě si vyprávějí dva muži. Rozcuchaný vypraví Dýchavičnému o ztraceném Masarykovi. Jak přišli v noci, aby je neviděli. Prý vojáci. Sochu odvezli neznámo kam. Chvíli mlčí. Nedlouho. Vzpomínej krajinu. Že zchudla.

U nás byl jeden takový, co lámal kříže, traktorista. Využil každou možnost, aby zničil Boží muka. Stačilo zajet blízko s traktorem při orbě a pořádně zabrat. Pluh už udělal své. Jednou se mu v traktoru cosi porouchalo. Na poli. Hned po ránu. Chtěl to opravit sám, aby neztratil čas, plán je třeba plnit. Nechal si puštěný motor, aby nemusel běhat sem a tam. Přerazilo ho to v kříži. To že lámal ty kříže.

Prší. Duha překlenula trat. Od hlíny k hlíně. Dva staří muži na mlýnku řeči rozemírají samotu.

Petr Čermáček

Advent v Újezdě

Do zmrzlé země prší Advent, z kostela se varhany rozkročily nad nízkou hřbitovní zeď. Noční vítr pokácel věnce z chvojí a šíšek.

Ted' jenom zapálit svíčku, roziřeseně tak, jak děda kdysi zapaloval klejky. Nechtěně se dotknout větví lípy s kapkami vody, skropí čelo a vsáknou se do zdi mezi rovnáné kameny.

Na kopci u Čermáků vyměnili okna v chalupě, starou hospodu, co v ní byla pošta, někdo kupil a přestavuje. Starý František Šedý u oranžové silničářské vestě dnes nezametá. Ani nestojí u výfradu na hlavním honě a nepřeje pomalu, aby nic nepokazil, pár větami zdar lovů. V domku se svítí, možná píše úhledným dětským písmem pohled k Vánocům. Až se potká s mým tátou, bez slova mu ho vtiskne do dlaně.

Kaštan, co jsme zasadili dole pod vsí v remízu u trati, už košatí a bodně mí přerostly přes blavu. Seno vlnne, když ho dávám do jeslí, u potoka jsou stopy lišky, ještě pár jablek a ořechů, do zmrzlé země vytrvale prší Advent.

Lukáš Vlček

Nebe nad Indianou

Mrak nad rovinami
vypadá jako vrtulník,
támhle sedí velikánský králík,
motýl s dalekohledem,
slon s myší hlavou,
hlemýžď
a lokomotiva s přerostlým komínem.

Minnesota

Hejna mramorových husí
na ústech nebes.
Tenký vítr hraje v kostky
s bavlněnou královou
o měřidla času,
o zkamenělý modrý dým,
o duši mostu,
o stavida dálek.

Florida

Nebe, neberaň,
když pluješ s vichrem v zádech
a v nohou křemen máš.
Znáš mile nazepaměť
a na tisíce ptačích střel,
dlaně borovic tě tiše lechtají.

• Č T Ě T E •

V minulém čísle PV došlo k omylu. Autorem básně Szulim Icchak Lubinski je Adam Szyperek, polský Žid, žijící v USA. Omlouváme se.

Redakce PV oznamuje, že má ještě na skladě knížku, kterou jsme vydali jako první a dosud poslední svazek edice STÚL. Jsou to básně a drobné prózy, které napsal Milan Libiger na své cestě po Indii. Sbírka se jmenuje jako **polystyrén na hladině Indie** a stojí 65 Kč + poštovné. Adresa: redakce Psího vína.

V 1. letošním čísle časopisu Intelektuál píše	
Aleš Knapp o Leopoldu von Sacher-Masochovi	
Jan Suk o Aleně Nádvorníkové	
Vladimír Novotný o české ženské literatuře k roku 2000	
Zdeněk Lorenc o Tristantu Tzarovi	
v čísle dále najdete	
rozhovor s Tomášem Mikou o románu Samuela Becketta Tao	
povídku Kateřiny Rudčenkové	
bdání Tristana Tsawy	
fejeton Romana Erbova	
K dostání v distribuční síti Kosmas a na adrese:	
Nakladatelství Concordia, Bělohradská 93, 160 00 Praha 6.	
Číslo doprovázející ilustrace	
A l e n y	
Nádvorníkové	
intelektuál	

24. číslo Psího vína doprovází výtvarně Petr Šmaha, narozen 12. 5. 1945 v Brně - Slatině. Studoval na Škole uměleckých remesel v Brně (1959 - 1963), AVU v Praze absolvoval v roce 1968 u profesora Jiroudka. Je zastoupen v různých galeriích České republiky a v soukromých sbírkách domácích i zahraničních. Od roku 1999 je členem Spolku výtvarných umělců MÁNES.

24. Psí víno vyšlo za finančního přispění
Ministerstva kultury ČR,
Kulturního fondu města Zlína,
firmy NEWCOS, společnosti s ručením omezeným
a Open Society Fund

Uzávěrka příštího (25.) čísla je 20. května 2003.

Pod registračním číslem MK ČR 7981
PSÍ VÍNO, časopis pro současnou poezii,
vydává a rediguje Jaroslav Kovanda s redakčním kruhem:
Miroslav Brück, Petr Čermáček, Ivo Harák, Marián Hatala,
Milan Hrabal, Radim Kopáč, Igor Malijevský, Libor Martinek,
Jan Novák, Milan Libiger, Jan Krčma, Viki Shock a Michal Šanda.

Psí víno vychází ve spolupráci
s občanským sdružením REMAZURY.
Součástí PV je divadelní časopis Moravy a Slezska Remazury,
redakce: Marcel Sladkowski, Karel Horváth,
grafická úprava Jana Kudrnová.

Adresa Psího vína: Jaroslav Kovanda, s.r.o.

Lesní čtvrt 3728, 760 01 Zlín
tel.: 577 212 338
e-mail: psi.vino@volny.cz

Adresa REMAZUR: Občanské sdružení Remazury
Santražiny 1623, 760 01 Zlín

Sazba a zlom RENO Zlín.

Tisk Petit, spol. s r. o. Zlín.

Logo F. Petrák, grafická úprava Jaromír Komín.

Výšlo 11. dubna 2003.

Cena 30,- Kč

Ve Zlíně 23. 3. 2003

(Malá recenze)

To vedle na obrázku není ani Bush, ani Saddám, určitě jste poznali Hitlera... Přečtěte si jej. Takovým obrázkem končí kniha*) MAUTHAUSEN od Antonína Hrubana.

*) kniha. Všeslov. Psl. přejetí k vých. a to asi z čín.
king kniha.

Poznámku uvádí proto, že knihu povrchně nazýváme všechno, co na papíře natištěno a ve hřbetě svázáno.

Lze však nazvat knihou soupis vředů, chrlů, flegmon, kanibalistických úkonů a mučících praktik, jakousi kámasútru nenávisti, jaké se vydávaly těsně po roce 1945? Jaké se oprávněně vydávaly po II. světové válce?

Ten seznam jsem nedočetl.

Jsem měkký.

Někteří pacifisté (horší nadávka je snad už jenom dnes hojně používaná - antisemité) si myslí, že takové brožury vznikají ze zcela prostých důvodů: poté, co se nějakým záhadným mávnutím ztopoří naše roztroušené nenávisti v jednu. Jakákoliv válka, nemluvě o té dnešní americké útočné, je dehonestující.

Z lidských bytostí dělá nenávistný materiál. A to je myslím, viz současná rozpolcenost světového veřejného mínění, na válce to nejrůdnější.

Jaroslav Kovanda

Pláš se, čtenáři,
proč byla k této knize
zvolena jako doprovod kato-
čast, tak uspořádaná, aby tvořila
siluetu právě tohoto muže. Ano, prá-
vě tohoto muže, Jenž je předmětem ne-
návisti a proklínání milionů lidských bytostí.
Kdyby každá ta kleťba, vyslovená a vyslovova-
ná těmi miliony mučených a vražděných, vžila Je-
diný milligram a byla sнесena na jeho hlavu, byl by se
podtlíží tohoto břemene dávno musel do země propad-
nout. Ale poněvadž to byl Němec a stejnými Němcí obklo-
pen, přecházel to s cynickou, Jenom Němcům vlastní zpup-
ností, a vše to vyhlašoval za národní čest, národní zásluhu
a národní povinnost. Svým katanům dával pak sankci k tomu
hnusnému řemeslu, když veřejně prohlášoval: My neušetří-
me krve ani vlastního národa, proč měli bychom žetří krve
národů jiných? Nebylo by ani správné dátí sem kříž Jakožto
dopravodné znamení zde popsaných lidských muk, třebaže
kříž byl doposud vždy a vžude znamením lidského utrpenia
a žalu i muk. Zde jest na místě toliko obraz onoho člově-
ka, který byl přímo příčinou tohoto strašného krveprolití.
Nehř proto jeho silueta dominuje řádkům, oplývajícím krví
a mukami nevinných. A tato knižka popisuje život vězňů pou-
jediného tábora a toliko ve zkratce. Kolik takových mučren by
rozseto po celém Německu a kolik příslušníků jiných národů ji
napsalo svůj Mauthausen. A to stále ještě nebude vzpomenuto
všech těch děsných muk, jichž přímou příčinou byl nositel
zde naznačené siluety. Kolik strašných obžalob by bylo se
dostalo ještě na papír, kdyby možli mluvit oni všichni v kon-
centračních táborech umučení? Neronovy žlívé pochodně,
nad nimiž se starověk pobouřením a hnusem otrásal,
jsou nepatrnnou episodou v porovnání s tím, co
dokázalo Německo pod vedením Hitlerovým.
Avůdcе německého národa o tomto všem vě-
děl a toto ne lidské řádění schvaloval, že prý
jsou to malichernosti, o nichž není ani po-
třeba se šířit, a každý už prý to má věděti,
že koncentrační tábory nejsou pensionáty
neb ozdravovny. Je tedy samozřejmé, že za
to vše, co se v nacionálně socialistickém Ně-
mecku od roku 1933 dělo, za všechna ta zvěř-
stva odpovídá celý německý národ. Neboť Hitlerův mandát k tomu vyšel z německých voleb
r. 1933, kdy 96 procent všeho voličstva hlasovalo
pro Hitlera. Příslušníkům našeho národa budí pak
tato knižka s podobou tohoto muže věčnou výstrahou a
poučením, kam vždy dojdeme, vymizí-li mezi námi jedno-
ta, svornost, snášlivost a dostatek národní uvědomělosti. To
budetež naše majáky, to budetež naše nejvyšší mely. To neht si
malují starší čtenáři této knižky a poukazem na protrpěná a zd-
HCená utrpení ovlivňují tvorbu charakteru těch mladých pokol-